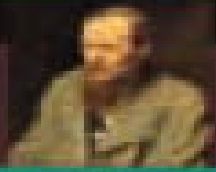

DÜNYA KLASİKLERİ

Dostoyevski

Kumarbaz

sonsuz
kitap

Kumarbaz

Dostoyevski

DÜNYA KLASİKLERİ 24

ISBN 978-605-384-141-8 SERTİFİKA NO 16238

1. BASKI OCAK 2010

Kumarbaz

YAZAR DOSTOYEVSKİ

ÇEVİRİ ERDENER TUNALI

YAYIN YÖNETMENİ ENDER HALUK DERİNCE

GÖRSEL YÖNETMEN FARUK DERİNCE

YAYIN KOORDİNATÖRÜ ŞAFAK DUMLU

BASIN ve HALKLA İLİŞKİLER AKİF BAYRAK

MÜŞTERİ TEMSİLCİSİ RAMAZAN YORULMAZ

BASKI MELİSA MATBAACILIK

Çifte Havuzlar Yolu

Acar Sitesi No: 4

Davutpaşa/İSTANBUL

I. BÖLÜM

İki haftalık bir ayrılığın ardından nihayet döndüm. Bizimkiler iki gündür Roulettenburg'daydılar. Beni sabırsızlık içinde beklediklerini sanıyordum; yanılmışım!.. General bana soğuk bir ilgisizlikle baktıktan ve bir-iki söz söyleme lütfunda bulunduktan sonra kız kardeşine gönderdi hemen. Bir yerden borç para bulmuş olmalıydılar. Ama General yüzüme bakınca biraz utandığını düşündüm. Maria Filippovna telâş içindeydi, benimle ayaküstü konuştu. Ama parayı aldı, dikkatle saydı, anlattıklarımı da sonuna dek dikkatle dinledi. O ufak tefek Fransız Mezentsov ile bir İngiliz'i akşam yemeğine bekliyordular... Zaten ellerine biraz para geçmeyegörsün, Moskova'da alışlageldiği gibi hemen ona buna ziyafet çekmeye kalkışıldılar. Polina Aleksandrovna beni görür görmez neden geciktiğimi sordu. Yanıtımı beklemeden çekip gitti. Kasten yapmıştı bunu, apaçık ortadaydı. Oysa bazı şeylerin konuşulması gerekiyordu. Anlatacak o kadar çok şey birikmişti ki!..

Benim için otelin dördüncü katında küçük bir oda ayırtmışlardı. General'in yakını olduğum biliniyordu burada. Bizimkilerin çevreyi etkileme arzuları her hâllerleriyle ortadaydı. Burada herkes General'i çok zengin bir Rus soylusu sanıyordu. General akşam yemeğinden önce bozdurmam için bana iki bin frank verdi. Parayı otelde bozdurdum. Hiç değilse bir hafta kadar bize milyoner gözüyle bakacaklardı. Mişa ile Nadya'yı alıp yürüyüşe çıkarmak istedim. Ama tam çocuklarla aşağı iniyordum ki, General'in beni çağırttığını duydum. Çocukları nereye götürdüğümü merak etmişti. Her zaman söylerim, bu adam bir türlü yüzüme doğru dürüst bakmaz. Hâlâ yüzüme bakmıyordu, kendini zorlayıp baktığında da dik ve hatta saygısızca bakışlarım karşısında huzursuzlandı ve gözlerini yere indirmek zorunda kaldı. Birbiri ardına yığıldığı saçma sapan sözler sıralayarak ne söyleyeceğini de şaşırırdı ve sonunda çocuklarla birlikte kumarhanelere yaklaşmamamı, parkta dolaşmamı söyledi. Öfkeli bir şekilde,

– Eğer söylemeseydim onları rulete götürürdünüz! dedi. Ardından da ekledi: Kusura bakmayın ama hâlâ sorumluluk taşıyorsunuz! Kumarın çekiciliğine kendinizi kaptırabilirsiniz. Size akıl hocalığı yapmak üstüme vazife değil, üstelik böyle bir rolü üstlenmeyi aklımın ucundan bile geçirmem; ancak yine de söylemeliyim ki, beni zor duruma düşürmemenizi istemek hakkımdır...

Doğallığımı koruyarak,

– İyi ama siz de biliyorsunuz ki benim param yok. Kumarda kaybetmek için insanın önce parası olması gerekir! diye karşılık verdim.

General hafifçe kızarak,

– Şimdi paranız olacak öyleyse, dedi. Çekmeceleri karıştırdı, defterine baktı. Ve bana yüz yirmi ruble kadar borcu olduğu ortaya çıktı. İyi ama nasıl hesaplaşacağız şimdi? diye devam etti. İyisi mi bunları thalere çevirelim. İşte size yüz thaler, alın... Kalanı da sonra veririm, endişelenmeyin.

Hiçbir şey söylemeden parayı alıp cebime koydum.

– Söylediğim sözler için lütfen gücenmeyin bana. Çok alıngansınız, bilirim... Az önce uyarıda bulunduysam bu sizin iyiliğiniz içindir. Ayağınızı denk alınız diye. Sanırım bu kadarına da hakkım var.

Yemekten önce çocuklarla döndüğümde bir grup atlıyla karşılaştım. Bizimkiler kim bilir hangi harabeyi görmeye gidiyorlardı. İki şahane araba ve görkemli mi görkemli atlar! Arabalardan birine Matmazel Blanche, Maria Filippovna ve Polina Aleksandrovna binmişti. General, Fransız ve İngiliz ise onlara at sırtında eşlik ediyorlardı. Etraftaki insanlar onları seyretmek için duruyorlardı. Göz kamaştırıcı bir etki yaratmışlardı; fakat bunun General'e bir yararı dokunacağına hiç ihtimal vermiyordum. Yaptığım hesaplara göre benim getirdiğim dört bin frankla onların ödünç aldıkları para

şu anda yaklaşık yedi-sekiz bin frank civarındaydı. Matmazel Blanche için bu para bile yeterli değildi.

Matmazel Blanche da annesiyle birlikte bizim oteldeydi; şu bizim küçük Fransız da burada kalıyordu. Otel hizmetçileri ona “Kont”, Matmazel Blanche’ın annesine ise “Kontes” diyorlardı. Kim bilir?.. Belki de gerçekten kont ya da kontestiler.

Yemekte karşılaştığımız zaman Kont’un beni tanımamazlıktan geleceğini biliyordum. General bizi tanıştırmayı, daha doğrusu beni ona takdim etmeyi aklının ucundan bile geçirmeyecekti. Çünkü Kont Rusya’da bulunmuştu, orada autchitel denilen kimselerin pek adam yerine konulmadıklarını bilirdi. Aslında o da beni çok iyi tanır. Ama şunu da eklemeliyim ki, yemeğe davetsiz gelmişim; General emir vermeyi unutmuştu sanırım, yoksa beni table d’hote’a yollardı. General karşısında beni görünce kınayan bakışlarla süzdü. İyi yürekli Maria Filippovna ise hemen yer gösterdi. Neyse ki Mr. Astley’in orada bulunmasıyla bu kötü durumdan kurtuldum ve ister istemez bu saçma topluluğa katılma hakkını kazanmış oldum.

Bu garip İngilizle ilk kez Prusya’da karşılaşmıştım -bizimkilerin peşinden giderken bir tren kompartımanında karşılıklı oturmuştu. O sırada arkadaşlarla buluşmaya gidiyordum; daha sonra bir kez Fransa’ya giderken ve son olarak da İsviçre’de karşılaştık. On beş gün içinde iki kez karşılaşmıştım... Ve şimdi de birdenbire Roulettenburg’da görüyordum onu. Hayatım boyunca onun kadar çekingen birini görmedim; budalaca bir çekingenliği vardı. Kendisi de bunun farkındaydı; çünkü hiç de aptal biri değildi. Çok iyi ve nazik biriydi. Prusya’daki ilk karşılaşmamızda onu konuşurmayı başarmıştım. Bana o yaz North Cape’de bulunduğunu ve Nijni Novgorod panayırına gitmeyi çok istediğini anlatmıştı. General’le nasıl tanıştıklarını bilemem ama adamın Polina’ya sırılsıklam âşık olduğuna emindim. Polina içeri girdiği zaman, adam pancar gibi kızardı. Masada benim yanımda oturmaktan memnun görünüyordu, bana candan bir dost gözüyle baktığını biliyorum.

Fransız, yemek sırasında böbürlenmeye başladı; herkese tepeden bakıyor, saygısızca davranıyordu. Anımsıyorum da Moskova’da nasıl saçma sapan konuşup göz boyardı! Oysa şimdi durmadan parasal meselelerden ve Rus politikasından söz ediyordu. General arada bir ona karşı çıkacak oldu ama kendi saygınlığına gölge düşürmemek için pek fazla ileri gidemiyor, ılımlı karşılıklar veriyordu.

Garip bir ruh hâli içinde bocalıyordum. Daha yemeğin ortasına gelmeden kendime sormaya alıştığım o değişmez soru aklıma gelmişti bile: “Şu General’in kuyruğunda ne diye sürtüp duruyorum, neden onlardan ayrılmıyorum?..” Arada bir Polina Aleksandrovna’ya kaçamak bakışlar fırlatıyordum, beni hiç umursadığı yoktu. Sonunda tepem attı, kabalık etmeye karar verdim.

Bana hiçbir şey sorulmadan, hiç sebepsiz yere söze karıştım. Özellikle de o Fransız’la takışmak istiyordum. General’e döndüm ve sözünü keserek yüksek bir sesle,

“Bu yaz Rus birinin bir otelde tabldot yemesi olanaksız!..” dedim. General hayretler içinde bana bakakaldı. “Eğer kendinize azıcık saygınız varsa, bir sürü hakarete katlanmak, küstahlıklara göz yummak zorunda kalırsınız. Paris’te, Rhine kıyılarında, hatta İsviçre’de Polonyalılar ve onların can dostları Fransızlar öylesine bir birlik kurmuşlar ki, bir Rus’a konuşma hakkı tanımıyorlar.”

Bunları söylerken Fransızca konuşmuştu. General afallamış bir hâlde bakarak, bana kızmak mı, yoksa böylesine kendimden geçtiğim için acımak mı gerektiğini bilemiyordu.

Ufak tefek Fransız ilgisiz ve küçümseyici bir tavırla,
– Demek birisi size oldukça iyi bir ders vermiş, dedi.
– Paris’te ilk kez bir Polonyalı’yla, sonra da Polonyalı’dan yana çıkan bir Fransız’la kavga ettim, diye karşılık verdim. Ama sonra Monsignore’ün kahvesine tükürmek istediğimi söyleyince birkaç Fransız da beni haklı buldu...

General büyük bir şaşkınlıkla,
– Tükürmek mi? diye sordu. Dehşet içinde etrafındakilere bakındı. Fransız ise kuşkulu gözlerle

bana bakıyordu.

– Aynen öyle, diye karşılık verdim. Geçenlerde bir iş için Roma’ya gitmek zorunda kalabileceğimi bildiğimden, pasaportumu vize ettirmek için Paris’teki Papalık Elçiliği’ne gittim. Orada beni elli yaşlarında sıksa bir rahip karşıladı. Kara kuru, donuk suratlı bir adamdı. Söylediklerimi sonuna kadar ama ilgisizce dinledikten sonra soğuk gibi bir sesle beklememi rica etti. Aslında çok acelem vardı. Ama çaresiz oturup beklemeye koyuldum kuşkusuz. Cebimden “L’Opinion Nationale” adlı gazeteyi çıkarıp Rusya’ya küfürler yağdıran bir makaleyi okumaya başladım. Bu arada yan odada birinin Monsignore’ü görmek istediğini duydum. Bir de baktım ki, başrahip adamı saygıyla selâmlıyor. Gidip az önceki isteğimi tekrarlardım. O da biraz öncekinden daha soğuk bir tavırla beklememi söyledi. Bir süre sonra başka bir adam geldi, bir Avusturyalı idi. İş için gelmişti. Rahip onu dinledikten sonra hemen alıp yukarı çıkardı. İşte o zaman tepemin tası attı. Ayağa kalktığım gibi başrahibin karşısına dikildim. Kararlı bir sesle, herkesi kabul eden Monsignore’ün benim sorunumla da ilgilenmesi gerektiğini söyledim. Başrahip büyük bir hayretle birkaç adım geriledi. Silik bir Rus’un nasıl olup da kendini Monsignore’ün konuklarıyla aynı düzeyde tutabildiğini bir türlü anlamıyordu! Aşağılamaktan zevk duyarcasına, büyük bir küstahlıkla beni tepeden tırnağa süzdükten sonra, “Ne yani, Monsignore sizin için kahvesinden vazgeçeceğini mi sanıyorsunuz?” diye bağırdı. O zaman ben de ondan daha yüksek bir sesle bağırdım: “Öyleyse size Monsignore’ün kahvesine tükürmek istediğimi size söylememe izin verin! Eğer şu pasaport işlemini hemen bitirmezseniz gidip kendim çıkarım yanına!”

Başrahip dehşetle kapıya doğru atıldı,

– Nasıl?... Tam da bir kardinalle görüştüğü sırada mı? diye avazı çıktığı kadar bağırdı.

Bir yandan da beni içeri bırakmaktansa ölmeyi göze alacağını belirtircesine kollarını iki yana açtı.

İşte o zaman ben de gue je suis heretique et barbare olduğumu söyledim; piskoposları, kardinalleri, monsignoreleri umursamadığımı söyledim bağıra bağıra. Anlayacağınız, kolay kolay pabuç bırakmayacağımı gösterdim. Rahip yiyecekmişçesine bana şöyle bir baktıktan sonra pasaportumu kapıp yukarı çıktı. Aradan bir dakika geçmiş geçmemişti ki, vizeyi almıştım. Bakın, işte...

Pasaportumu çıkarıp Roma vizesini gösterdim.

General,

– Ama siz... diye başladı.

Fransız gülümsedi,

– Kendinizi barbar ve dinsiz göstermek sizi kurtarmış, dedi. Cela n’etait pas si bete.

– Ya bizim Ruslar öyle mi? Elleri kolları bağlı otururlar, böyle durumlarda gıkları bile çıkmaz.

Dahası neredeyse Rus olduklarını bile gizleyecek durumlara düşürülürler. O rahiple aramda geçenleri önüme gelene anlatınca, Paris’te kaldığım otelde bana daha saygılı davranmaya başladılar. Otelin lokantasında kabadayılık taslayan o şişko Polonyalı bile yumuşadı ve beni tabldottan sildi. Otelde kalan Fransızlar ise anlattığım olayı olgunlukla dinlediler. İki yıl önce birini tanımıştım. Bu adam 1812 yılında bir Fransız avcı subayının tüfeğini temizlemek için açtığı ateşte yaralanmış. O zamanlar henüz on iki yaşındaymış. Ailesi Moskova’dan kaçamamış...

– Bu mümkün değil! diye parladı Fransız, bir Fransız askeri çocuğa ateş etmez!

– Ama olmuş işte, diye yanıt verdim. Bunu bana anlatan saygıdeğer bir yüzbaşı emeklisiydi, yanağındaki kurşun yarasını da gördüm.

Fransız, işi lâf kalabalığına getirmeye başladı. General de onu desteklemeye çalıştı. Bense buna benzer olaylar konusunda örnek olarak, 1812 yılında Fransızlar’a tutsak düşen General Perovski’nin anılarının okumasını tavsiye ettim. Sonunda Maria Filippouna konuyu değiştirmek için ortaya başka bir lâf attı. General bana çok kızmıştı; çünkü Fransız’la bir ağız kavgasına tutuşmak üzereydik. Ama Mr. Astley, Fransız’la kapışmamızdan pek keyiflenmiş görünüyordu; yerinden kalktı ve beni bir

kadeh şarap içmeye davet etti. Akşam Polina Aleksandrovna ile on beş dakika kadar konuşma fırsatı buldum. Bu konuşma gezinti sırasında gerçekleşti. Herkes parktan geçerek gazinoya gitmişti. Polina fiskiyenin karşısındaki bir banka oturdu, Nadya'yı az ötede oynayan çocukların yanına gönderdi. Ben de Mişa'yı fiskiyeyi seyretmesi için yolladım, sonunda baş başa kalabildik.

Doğal olarak, önce iş konuştuk. Kendisine topu topu yedi yüz gulden verdiğim için Polina bana ateş püskürüyordu. Paris'te rehine verdiğim elmaslar karşılığında benden en azından iki bin gulden getirmemi bekliyordu.

“Bana para lâzım”, dedi. “Ne pahasına olursa olsun bu parayı sağlamalıyım, yoksa perişan olurum...”

Ben yokken neler olup bittiğini sordum ona.

– Hiçbir şey olmadı, dedi. Daha doğrusu St. Petersburg'tan iki önemli haber aldık: İlk önce büyükannenin ağır hasta olduğu, iki gün sonra da ölmüş olabileceği haberleri... Bu haberler Timofey Petroviç'ten geldi, diye ekledi Polina. Güvenilir bir adamdır. Son bir mektupla haberin doğrulanmasını bekliyoruz.

– Burada herkes bir bekleyiş içinde demek? diye sordum.

– Elbette, herkes ve her şey; altı aydır başka bir umudumuz kalmadı.

– Siz de bir şeyler umuyor musunuz?

– Aslında ben onun akrabası sayılmam... Siz de biliyorsunuz ki, ben General'in üvey kızıyım. Ama yine de bana da bir şeyler düşeceğini sanıyorum.

– Bana öyle geliyor ki, size de oldukça büyük bir para düşecek, dedim, güven veren bir sesle.

– Evet, beni severdi doğrusu. İyi ama siz nasıl oluyor da bu kadar emin olabiliyorsunuz?

Sorusuna başka bir soruyla karşılık verdim:

– Baksanıza, şu bizim marki de tüm aile sırlarını öğrendi mi bari?

Polina sert ve soğuk bir tavırla bakarak,

– Bütün bunlar sizi neden ilgilendiriyor? diye sordu.

– Neden ilgilendirmesin? Yanılmıyorsam, General ondan da borç para almayı başardı.

– Tahmininizde yanılmadınız.

– Öyle ya, büyükanne konusunda bir şeyler bilmiş olmasa ona hiç borç para verir miydi? Az önce yemekte fark ettiniz mi, ondan söz edildiği zaman tam üç kez “la grand'maman” diye söz etti. Bu ne samimiyet, bu ne içtenlik öyle!

– Evet, haklısınız. Mirasa konacağımı öğrenir öğrenmez ileri gitmeye kalkışacak. Öğrenmek istediğiniz bu muydu?

– Yalnızca ileri gitmek mi? Oysa ben uzun zamandan beri bunu başarmış olduğumu sanıyordum.

Polina, gözlerinden kıvılcımlar saçarak,

– Böyle olmadığını adınız gibi biliyorsunuz! diye karşılık verdi.

Kısa bir sessizlikten sonra,

– Şu İngiliz ile nerede tanıştınız? diye sordu.

Mr. Astley'le yolculuk sırasındaki karşılaşmamızı anlattım.

– Utangaç ve alıngan biri, kuşku yok ki size de âşık, öyle değil mi?

– Evet, âşık, diye karşılık verdi Polina.

– Üstelik o Fransız'dan da on kat daha zengin. Fransız acaba gerçekten varlıklı birisi mi? Yoksa bu konudaki kuşkum yersiz mi?

– Hayır, kuşkunuz olmasın. Bir “château”su var. General geçen gün bahsetti bana. Bu bilgi de sanırım size yeter.

– Sizin yerinizde olsam İngiliz'le evlenirdim.

– Neden?..

Kısaca açıkladım:

– Fransız yakışıklı olmasına yakışıklı ama serserinin biri; oysa İngiliz hem dürüst, hem de ondan on kat daha zengin.

– Orası öyle ama Fransız da bir marki... Üstelik de ondan daha akıllı, diye soğukkanlılıkla karşılık verdi.

– İyi de bundan kesin emin misiniz? diye aynı sakin tavırla sordum.

– Kesinlikle...

Sorularım Polina'nın hiç hoşuna gitmiyordu; zıddına yanıt verişinden ve ses tonundan beni sinirlendirmek istediğini anlıyordum; bunu kendisine de söyledim.

– Aslında sizi sinirlendirmek beni çok eğlendiriyor. Böyle sorular sormanıza, tahminlerde bulunmanıza aldırış etmeksizin vermiş olduğum ödünün bir karşılığı addedin bunu.

– Size her türlü soruyu sorma hakkına sahip olduğumu düşünüyorum, dedim sakin bir şekilde. Çünkü istediğiniz bedeli ödemeye hazırım. Benim için artık yaşamın hiçbir önemi yok.

Polina kahkahayla güldü:

– Geçenlerde Schlangenberg'de benim bir tek sözüm üzerine kendinizi uçurumdan atacağınıza yeminler ediyordunuz. En azından bin ayak derinliğinde bir uçurumdu. Sözüünüzde durup durmayacağınızı anlamak için günün birinde bunu sizden isteyeceğim. İnanın bu riski göze alacağım. Aslında bunca şeye göz yumduğum için size kızıyorum! Bana son derece gerekli olduğunuz için de kızıyorum. Ama mademki bana çok gereklisiniz, öyleyse ne olursa olsun canınızı bağışlamalıyım.

Ayağa kalkmak için doğruldu. Oldukça öfkeli konuşmuştu. Son zamanlarda benimle yaptığı konuşmaların sonunda hiddet ve kinini yapmacıksız bir tavırla açığa vurmaktan çekinmiyordu.

Durumu netliğe kavuşturmadan gitmesini istemediğim için sordum:

– Şu Matmazel Blanche'ın kim olduğunu sormama izin verir misiniz?

– Bunu çok iyi biliyorsunuz. Yeni bir şey değil. Matmazel Blanche General ile evlenecek. Büyükanenin ölüm haberinin gelmesini bekliyorlar; çünkü gerek Matmazel Blanche, gerek annesi, gerekse üçüncü kuzeni olan Marki, hepsi de hiçbir şeyimiz kalmadığını biliyorlar.

– General ona çılgınca âşık, değil mi?

– Siz bunları bırakın şimdi. Beni dinleyin ve dediklerimi sakın aklınızdan çıkarmayın: Şimdi şu yedi yüz florini alın ve gidip benim için rulet oynayın. Kazanabildiğiniz kadar çok kazanın, şu anda ne pahasına olursa olsun bana para lâzım.

Bu sözlerden sonra Nadya'yı çağırdı ve bizimkilere katılmak için istasyona gitti. Ben de karşıma çıkan ilk patıkaya saptım. Kara kara düşünüyordum. “Git ve rulet oyna” emrinden sonra sersemlemiştim. Tuhaf şey ama düşünecek yığınla sorun varken hâlâ Polina'ya beslediğim duyguların çözümlenmesine kaptırmıştım kendimi. Doğrusu, şu son iki haftalık ayrılık sırasında kendimi bu dönüş günündekinden daha hafif ve daha huzurlu hissetmiştim. Aslında yolculuk boyunca delicesine acı çekmiştim. Onu düşlerimde bile her an karşımda görüyordum. Hatta bir keresinde -İsviçre'deydi-trende birkaç dakika uyuyakalmış, yüksek sesle sayıklayarak onunla konuşmuş ve tüm yolcuları kendime güldürmüştüm. Şimdi bir kez daha kendi kendime aynı soruyu soruyordum: “Onu seviyor muydum?” Ve bir kez daha bu soruyu nasıl yanıtlayacağımı bilemedim! Daha doğrusu, belki yüzüncü kez aynı yanıtı, ondan nefret ettiğim yanıtını verdim. Evet, ondan nefret ediyordum! Kimi zaman - özellikle sohbetlerimizin sonunda- onu boğmak için ömrümün yarısını seve seve verirdim! Yemin ederim; keskin bir bıçağı onun göğsüne yavaş yavaş saplama şansım olsa, bundan müthiş bir zevk duyardım. Ama yine de en kutsal şeyler üzerine yemin ederim ki, Schlangenberg'in en yüksek tepesinde bana eğer “Kendini aşağı at” dese, düşünmeden atlardım, hem de seve seve. Bunu biliyordum. Şu ya da bu şekilde artık bu işi bir çözüme kavuşturmak gerekiyordu. Polina da bütün bunları anlıyordu elbette; kendisine ulaşamayacağımı ve düşlerimin asla gerçekleşmeyeceğini bildiği

için de zevkten deli oluyordu. Öyle olmasa, onun gibi temkinli ve akıllı biri bana böylesine samimî ve açık sözlü davranır mıydı hiç? Öyle sanıyordum ki, şu eski çağlarda, erkek yerine koymadığı için kölesinin karşısında çırılçıplak soyunan bir imparatoriçenin gözüyle bakıyordu bana...

Her neyse işte, şu anda bana bir görev vermişti: Rulet oynamak ve ne pahasına olursa olsun kazanmak. Neden ve ne kadar zamanda bu parayı kazanmam gerektiğini, oldumolası bin bir türlü hesapla dolu kafasında hangi yeni tasarıların bulunduğunu düşünecek vaktim yoktu. Anlaşılan, burada bulunmadığım şu iki haftalık süre içinde benim bilmediğim bir yığın olay yaşanmıştı. Bunları bir an önce açığa çıkarmam gerekiyordu. Ama şu anda yitirecek zamanım yoktu; rulet masalarının başına gitmek zorundaydım.

II. BÖLÜM

Doğrusunu söylemek gerekirse bu işten hiç mi hiç hazetmemiştim. Gerçi kendi adıma oynamaya karar vermiştim ama başkaları için oynamak aklımdan geçmezdi. Bu garip durum biraz kafamı karıştırmıştı. Oyun salonuna girerken suratım asıktı... Salonun genel görünüşü ilk bakışta pek hoşuma gitmedi. Bütün dünyadaki, özellikle bizim Rusya'daki gazetelerin magazin yazarlarının hemen her ilkbaharda dillerine doladıkları iki konu vardır: İlki, Ren nehri kıyılarındaki kentlerde kumar salonlarının görkemi ve lüksü; ikincisi, kumar masaları üzerindeki altın yığınları... Üstelik bunları yazmak için para falan da almıyorlar, sırf dalkavukluk olsun diye yapıyorlar. Aslında bu salonlar ne lüktür, ne de masalarda altın vardır. Elbette mevsim boyunca kimi zaman bir İngiliz'in, bir Asyalı'nın, bir Türk'ün bu yaz olduğu gibi gelip de dünyanın parasını kazandığı ya da kaybettiği olur. Bunun dışında burada kumar hep ufaktan ufaktan, florinlerle oynanır; masalarda çok az para döner. Oyun salonuna girince -ilk kez bir kumarhaneye giriyordum- oynamakla oynamamak arasında bir süre bocaladım. Salon tıklım tıklımdı. Ama eğer böylesine kalabalık olmasaydı, sanırım oyuna başlamadan çeker giderdim. Ne yalan söyleyeyim, kalbim küt küt atıyordu, soğukkanlılığımın yerinde yeller esiyordu. Uzun zamandan beri kafama koymuştum; Roulettenburg'dan geldiğim gibi çıkıp gitmeyecektim. Hayatımın bundan sonraki döneminde köklü ve kesin bir değişiklik olacaktı. Böyle olması gerekiyordu ve olmalıydı! Rulete böylesine bel bağlamam gülünç görünebilir; fakat ne olursa olsun kumardan bir şeyler ummayı saçma ve anlamsız bulan o alışıl gelmiş düşünce bence daha gülünçtür. Kumar ne diye para kazanmanın başka bir yolundan, örneğin ticaretten daha kötü olsun ki? Kumarda kazananların oranı yüzde birdir! Evet de ne çıkar bundan?

Ne olursa olsun, o akşam bir köşeye oturup ortalığı kolaçan etmeye karar verdim. O akşam işe koyulmuş olsam bile her şeyi rastlantıya bırakmış olmaktan başka bir şey yapmış olmayacaktım. Bütün umudum ancak bu olabilirdi. Önce oyunu incelemek, kurallarını öğrenmek gerekiyordu. Gerçi rulet konusunda bir yığın yazı okumuştum ama ne de olsa kendi gözümle görmeden işin aslını kavramam mümkün değildi. Başlangıçta her şey bana kirli, ahlâksal olarak pis ve iğrenç göründü. Oyun masalarının çevresini dolduran o yüzlerce kaygılı ve açgözlü surattan söz etmiyorum. Neden dersiniz, olabildiğince kısa zamanda, olabildiğince fazla kazanma isteğinde hiç de tiksindirici bir yan görmüyorum. Kesesi şişkin, karnı tok, sırtı pek bir ahlâkçının o yanıtını doğrusu pek aptalca bulmuştum: Kendisine, "Küçük miktarda oynanınca kumarın ne zararı olur?" denilince, bizimki, "Bu daha da kötü; çünkü oyunun küçük olması tutkuların da küçük olduğunu gösterir" demiş. Sanki açgözlülüğün büyüğü ve küçüğü tek ve aynı şey değil! Bu kişiden kişiye değişir. Rotschild'e göre önemsiz ve değersiz sayılabilecek bir para, benim gözümde hatırı sayılır bir servet olabilir. Kazanma ya da kaybetmeye gelince, insanlar yalnızca rulet masasında değil, her yerde kazanmak ve bir başkasından bir şeyler koparmak isterler. Kazanç ve çıkar tutkusunun her zaman çirkin olup olmadığı apayrı bir sorun. Bu konu üzerinde duracak değilim. Ben de kendimi son derece güçlü bir kazanma tutkusuna kaptırdığım için, salona girerken bütün o açgözlülüğü hiç yadırgamadım, hatta çok yakın ve tanıdık buldum. Başkalarının önünde ezilip büzülmeden, gönlünün dilediği gibi davranmaktan daha güzel bir şey yoktur. Hem insan ne diye kendi kendini aldatsın ki? Boş kafalılara özgü yersiz bir çaba bu. Rulet masalarının çevresindekilerin, yaptıkları işe saygı duyarak masaların başında son derece ağırbaşlı ve kendinden geçmiş bir havayla duruşları ilk bakışta çok çirkin göründü. İşte bu noktada mauvais genre denilen kumarla aklıbaşında bir insanın oyun tarzı arasındaki ayırım hemen belli oluyor. İki tür kumar vardır: Biri centilmenlere, öbürü ise ayaktakımına özgü açgözlü kumar. Bu iki tür, salonda birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmıştı. Çok iğrenç ve alçakça bir ayırım! Bir centilmen beş ya da on altın, kimi zaman daha da fazlasını oyuna sürebilir. Eğer çok zenginse bin franga kadar yükseltebilir; ama bunu yalnızca oyun için yapar; şansını denemek, kazanıp kazanmayacağını

öğrenmek için yapar. Kazanmakla ilgilenmiyormuş gibi görünür. Kazanacak olursa kahkahalarla gülebilir ya da yanında bulunanlarla şakalaşabilir. Dahası ortaya sürülen parayı artırabilir. Bu kez daha öncekinin iki katını koyar masaya. Ne var ki bunu salt merak dürtüsüyle, talihinin nasıl gideceğini görmek ve rastlantılar üzerinde hesaplar yürütmek için yapar, adî bir kazanma isteğiyle değil. Kısacası, bir centilmen bütün rulet ya da trente et quarante masalarını kendisini oyalayacak birer eğlence aracı olarak görür yalnızca. Bankonun tuzaklarını ve ortada dönen dolapları aklının ucundan dahi geçirmez. Meteliğe kurşun atan, bir florini bile elleri titreye titreye süren öbür kumarbazların da kendisi gibi zengin olduklarını ve yalnızca eğlenmek için oynadıklarını düşünmek inceliğini gösterir. Gerçekleri böylesine yadsımak ve insanlara ilişkin böylesine yalınkat görüşlere sahip olmak pek soylu bir davranış sayılır. Burada, on beş-on altı yaşlarındaki masum “Miss”lerinin eline birkaç altın sıkıştırarak onları kumar masasına iten nice anneler gördüm. Küçük hanım ister kazansın, isterse kaybetsin, sürekli gülümsüyor, masadan hoşnut bir tavırla ayrılıyordu. Bizim General de kararlı, ağırbaşlı bir tavırla masaya yaklaştı. Uşaklardan biri hemen bir koltuk uzattı ama General hiç oralı olmadı. Ağır ağır para kesesini çıkardı cebinden, üç yüz altın frank alıp siyahın üzerine koydu ve kazandı. Kazandığı parayı masadan almadı, orada bıraktı. Yine siyah kazandı. General parayı yine almadı. Üçüncü elde kırmızı gelince bir anda bin iki yüz frank kaybetmiş oldu. Hiç oralı değilmiş gibi gülümseyerek ayrıldı masadan. Oysa o anda içinin kan ağladığına kalıbımı basarım. Eğer sürdüğü para iki-üç kat daha fazla olsaydı, hiç kuşum yok yüreğine iniverirdi. Benim yanı başımdaki bir Fransız hiç kılı kıpırdamadan otuz bin frangı önce kazandı, sonra kaybetti ama yine de neşeliydi. Gerçek bir centilmen tüm servetini bir anda kaybetse bile yine de soğukkanlılığını bozmayacaktır. Para, centilmenliğin öylesine uzağındadır ki, bunun sözü bile olmaz. Öyle ya, çevredeki bayağı kalabalığın olanca rezilliğinden habersizmiş gibi görünmek de son derece soylu bir davranıştır. Ama kimi zaman bunun tam tersini yapmak da centilmenlik sayılıyor; yani kimi zaman bütün bu kalabalıkla ilgileneceksiniz, saplı gözlüğünüzün altından hepsini tek tek süzeceksiniz ve bu çirkef yığınına sadece centilmenler eğlensin diye hazırlanmış bir oyun olarak göreceksin. Kalabalığa karışabilirsiniz ama orada bir gözlemci olarak bulunduğunuzu, onlarla bir ilişkinizin bulunmadığını aklınızdan çıkarmamanız gerekir. Ama gelin görün ki, bütün ayrıntıları düşünmek de pek uygun düşmez. Centilmenliğe sığmaz bu tür bir davranış. Çünkü bu görünüm pek de öyle aşırı bir dikkat gerektirecek kadar önemli değildir. Daha doğrusu, bir centilmenin dikkatini sürekli çekecek kadar önemli değildir. Ama ben yine de bütün bunları ısrarlı bir dikkatle incelemeye değer buldum; kendini bir seyirci, bir gözlemci değil de bu kalabalığın bir parçası olarak görenlere de aynı şeyi salık veririm. Ahlâk konusundaki kişisel görüşlerimi burada sayıp dökecek değilim. Bu konuyu vicdanımı rahatlatmak için açtım. Şunu da belirteyim ki, son günlerde düşüncelerimi ve davranışlarımı ahlâkî ölçülere vurmak bana çok zor geliyor. Bambaşka hesapların etkisi altındayım çünkü...

Ayaktakımı hiç de ahlâk kurallarına uygun biçimde oynamıyor. Hatta oyun masalarında birtakım adî hırsızlıkların yapıldığını sanıyorum. Masaların başına oturan krupiyeler ortaya sürülen paraları gözledikleri ve ödeme hesapları yaptıkları için başlarını bile kaşıyacak zamanları yok. Onlar da ayaktakımındandır! Bunların birçoğu da Fransız’dır. Bu gözlemlerde bulunmamın nedeni ruleti tanımlamak değil. Ben yalnızca ileride nasıl davranacağımı belirlemek için inceliyordum bu ortamı. İncelemelerim sonucunda gördüm ki, bir elin masanın üstünden uzanmasıyla sizin kazandığınız tüm parayı bir anda çekip alması işten bile değil. Bu durumda hemen bir kavga patlak veriyor, bağırış çağırış ortalığı yıkıyordu. Böyle bir durumda işin yoksa gel de ispat et bakalım paranın sana ait olduğunu!..

Başlangıçta rulet bana karmakarışık, anlaşılması güç bir oyun gibi göründü. Anladığım kadarıyla ayrı ayrı renklerdeki tek ve çift sayıların üzerine para koyuyordunuz. O akşam Polina Aleksandrovna’nın verdiği paranın yüz guldenini kaybetme pahasına şansımı denemeye karar verdim. Bir başkası adına kumar oynama düşüncesi kafamı karıştırıyordu. Çok tatsız bir duyuydu bu! Hiç de

hoş olmayan bu duygudan kurtulmaya can atıyordum. Sanki Polina adına oynayacak olursam uğurumun bozulacağına inanır gibiydim. Elli guldeni, yani beş Frederik'i çift sayılar üzerine koydum. Tekerlek döndü ve on üç geldi. Kaybetmişim. Birden içimi derin bir keder kapladı. Bu yükten bir an önce kurtulmak istercesine bu kez kırmızılardan üstüne beş altın koydum. Kırmızı geldi. Sonra yine kırmızının üstüne on altın birden sürdüm, bir kez daha kırmızı... Kırk altını alınca, yine gözümü karartıp yarısını ortadaki on iki numaranın üstüne sürdüm. Koyduğum paranın üç katını verdiler. Oyuna on altınla başlamışım ve bir anda önümde seksen altın vardı. Aniden anlatılması zor bir duyguya kapıldım ve oradan hemen ayrılmaya karar verdim. Kendi adıma oynasam bu şekilde davranmayacağımı çok iyi biliyordum. Ama yine de dayanamadım, tüm parayı çift sayıların üstüne koydum. Bu kez dört geldi, seksen altın daha sürdüler önüme. Yüz altmış Alman altınını cebime attığım gibi doğruca Polina Aleksandrovna'yı aramaya koştum.

Bizimkiler hep birlikte parkta gezintiye çıkmışlardı. Bu yüzden Polina'yla ancak akşam yemeğinde görüşebildim. Bu kez yemekte Fransız yoktu. General de kendini oldukça toparlamış görünüyordu. Sohbet sırasında beni bir daha oyun masasında görmek istemediğini ve bundan üzüntü duyduğunu söyledi. Eğer yüklü miktarda para kaybedecek olursam, onun onurunu zedeleyeceğimi söylüyordu.

– Çok miktarda para kazanacak olsanız bile yine de saygınlığımı zarar vermiş olursunuz, diye sürdürdü. “Gerçi davranışlarınıza karışmaya elbette ki hakkım yok. Ama sizin de kabul etmeniz gerekir ki...”

Her zamanki gibi sözünü yarım bıraktı. Ben de her zamanki gibi soğuk bir şekilde karşılık vererek, elimde zaten az miktarda para olduğunu, bu yüzden de yüklü bir para kaybetmenin söz konusu olamayacağını bildirdim. Sonra yukarı, odama çıktım. Kazandığım parayı Polina'ya verdim ve bir daha onun adına kumar oynamayacağımı söyledim.

– Ama neden? diye sordu kaygıyla.

Şaşkın bakışlarla onu baştan aşağıya süzdüm.

– Çünkü artık kendi şansımı denemek istiyorum! dedim. Kimseye bağlanmak istemiyorum.

Polina alaylı bir şekilde,

– Demek ki siz de biricik kurtuluş umudunu rulette buluyorsunuz, öyle mi? dedi.

Büyük bir ağırbaşlılıkla doğruladım bunu. Kumarda muhakkak kazanacağım umuduna gelince, tamam, gülünç bir şeydi bu ama “Beni rahat bırakmalarını” istiyordum.

Polina Aleksandrovna o günkü kazancı paylaşmak için beni ikna etmeye çalıştı. Çıkarıp bana seksen altın verdi, ortak oynamamız için türlü şeyler söyledi. Ama onunla ortak oynamayı kesinlikle kabul etmedim. Ne olursa olsun, artık bir başkası için asla oynamayacaktım. Bundan hoşlanmadığımdan değildi bu, kesinlikle kaybedeceğimi bildiğim için oynamak istemediğimi ona da söyledim.

Polina düşünceli bir tavırla,

“Aslında belki de çok budalaca bir şey ama ben de tüm umudumu rulete bağlamış durumdayım!” dedi. “Bu yüzden de benimle ortak oynamak ve elbette ki kazanmak zorundasınız.”

Onca karşı koymalarıma aldırmaksızın çekip gitti yanımdan.

III. BÖLÜM

Dün bütün gün benimle kumarla ilgili hiçbir şey konuşmadı. Zaten genelde benimle konuşmaktan kaçınırdı. Bana karşı olan tutumunda büyük de bir değişiklik yoktu. Karşılaştığımız zaman hep aynı kayıtsız, hor gören, hatta biraz da düşmanca tavrını sürdürüyordu. Açıkçası beni adam yerine koymadığını gizleme ihtiyacı bile duymuyordu. Net olarak görüyordum bunu. Ama yine de bana gereksinim duyduğunu, benden bir şeyler beklediği için elinde tuttuğunu da gizlemeye kalkışmıyordu. Aramızda garip bir ilişki kurulduğunu kabul etmek gerekir; herkese karşı kendini beğenmiş ve küçümseyen bir tavır takındığı göz önüne alınacak olursa, gerçekten tuhaf bir durum bu. Meselâ kendisini çılgınlar gibi sevdiğimi çok iyi biliyor, hatta aşkımdan söz etmeme bile göz yumuyor. Aslında böyle davranmakla beni adam yerine koymadığını, küçümsediğini açıkça belli etmiş oluyor. “Senin duyguların, sözlerin umurumda bile değil” diyor sanki. Eskiden beri bana özel işlerinden söz eder dururdu. Ama asla içini bütünüyle dökmüş değildi. Üstelik o küçümseyici tavırlarına birtakım incelikler katardı. Onu üzen, huzursuz eden herhangi bir olaydan haberim olduğu zaman, eğer amacıma ulaşmak için beni bir tutsak, bir esir olarak kullanacaksa, olup bitenin ancak bir bölümünü aktarırdı bana. Verdiği bu bilgi de bir uşağın bilmesi gerekenden daha fazla değildi. Eğer olayın içyüzü hakkında doğru dürüst bir bilgiye sahip değilsem, ondan daha fazla üzüldüğümü anlasa bile beni rahatlatmak için açıksözlü davranma gereği hissetmezdi. Oysa nerede zor ve tehlikeli işler varsa benim üstüme yıkardı; hiç değilse böyle durumlarda bana daha samimî davranması gerektiğine inanıyordum. Ama ne gezer; ondan kat kat daha fazla kaygılanmışım, içim içimi yemiş, onun umurundamıydı!

Rulet oynama tutkusuna kapıldığını üç haftadır biliyordum. Hatta kendisinin oynaması yakışık almayacağı için yerine benim oynamamın gerektiğini söylemişti. Hâl ve tavırlarına bakınca, kumara lâf olsun diye umut bağlamadığını, birtakım kaygılarının bulunduğunu anladım. Aslında paraya hiç değer vermezdi.

İşin içinde benim şimdilik anlayamadığım ama tahminler yürütebileceğim bazı nedenler, olasılıklar vardı. Kuşkusuz bana sanki tutsağımıymışım gibi davranması, ona doğrudan doğruya ve hiç çekinmeden soru sorma hakkını veriyordu -hem de sık sık. Onun gözünde bir köle gibi değersiz olduğuma göre, benim bu kaba merakıma kızmayı bile yersiz buluyordu. Gerçi ona soru sormama göz yumuyordu ama yanıt vermiyor, hatta kimi zaman bu soruları duymamazlıktan geliyordu.

İlişkimiz işte bu boyuttaydı!

Dört gün önce Petersburg’a çekilen ve hâlâ yanıt gelmeyen bir telgraf dün bütün gün bizimkilerin dilindeydi. General derin düşüncelere dalmıştı, belli ki çok üzüntülüydü. Hiç kuşkusuz yine şu büyükanne meselesi! Fransız da çok heyecanlı... Dün yemekten sonra baş başa verip uzun uzun konuştular. Çalımından Fransız’ın yanına varılmıyor, herkese tepeden bakıyordu. Hani ne demişler: “Domuzu yemeğe çağır, ayaklarını masaya dayasın...” Hatta Polina’ya bile kabalığa varan bir ilgisizlikle davranıyordu. Ama yine de gazinodaki eğlencelere katılmaktan geri kalmıyor, yakın çevredeki kırlara yapılan atlı gezintilerden eksik olmuyordu. General’le ortak birtakım işlere giriştiklerini epeydir biliyorum. İki Rusya’da ortaklaşa bir fabrika kurmaya karar vermişlerdi; bu tasarı suya mı düştü, yoksa hâlâ ondan mı söz ediyorlar bilmiyordum. Ayrıca aile sırlarından birini daha öğrendim: Fransız gerçekten de bir yıl önce General’in yardımına koşmuş, emekliye ayrıldığı sırada zimmetinde bulunan otuz bin rublelik açığı ödeyerek General’i bulunduğu bu zor durumdan kurtarmış. Böylelikle de General’i parmağında oynatmaya başlamıştı. Ama şundan kesinlikle eminim ki, burada bütün iş Matmazel Blanche’da bitiyordu.

Kimdi bu Matmazel Blanche?.. Bizimkilerin söylediklerine bakılırsa, annesini hiç yanından ayırmayan ve epeyce yüklü bir serveti bulunan soylu bir Fransız’mış. Aynı zamanda Marki ile

aralarında uzaktan bir akrabalık varmış, ikinci ya da üçüncü dereceden kardeş çocukları mıymış neymiş!.. Anlattıklarına göre, ben Paris'e gitmeden önce, Fransız ile Matmazel Blanche birbirlerine karşı resmî ve çekingen davranıyorlarmış. Oysa şimdi dostluk ve akrabalık ilişkileri daha yakın, daha samimî görünüyor. Kim bilir, belki de parasal durumumuzu yapmacık bir saygı göstermeyecek kadar kötü buluyorlar. Önceki gün Mr. Astley'in, Matmazel Blanche ile annesine bakışı gözümden kaçmadı. Hani neredeyse ikisini de tanıyormuş gibi bir izlenime kapıldım. Bizim Fransız da Mr. Astley'i daha önceden tanıyormuş gibiydi. Ama Mr. Astley öylesine içedönük ve çekingen bir insandı ki, gizlerini öyle uluorta herkesin gözü önüne dökeceğine kimse inanmazdı. Fransız'ın iş olsun gibilerden selâm verişine bakılacak olursa ondan çekindiği falan yoktu, ağzını açıp da onunla iki çift söz bile etmiyordu. Hadi bunu anladık, peki ya Matmazel Blanche'in adama hiç yüz vermeyeişine ne demeli? Dünkü konuşma sırasında, söz hangi konudan açıldı bilemiyorum, bir ara Marki, Mr. Astley'in oldukça zengin biri olduğunu ağzından kaçırırverdi. Çok da kesin konuşmuştu. İşte o zaman Matmazel Blanche'in Mr. Astley'e bakması gerekirdi. Yani, General oldukça kaygılıydı. Halasının ölümünü bildirecek telgrafi iple çektiği her hâlimden anlaşılıyordu!

Polina'nın benimle konuşmaktan kasten kaçındığına kesinlikle emindim. Ben de soğuk ve ilgisiz bir tavır takındım. Yine de belki gelip konuşmaya kalkar diyordum. Bu arada tüm dikkatimi dün ve bugün Matmazel Blanche üzerinde yoğunlaştırdım. Zavallı General'in hâli haraptı! Elli beş yaşında bir adamın böylesine âşık olması büyük bir felâket değil de nedir ki? Buna bir de dul oluşunu, çocuklarını; herkese borçlu oluşunu ve son olarak da tutulduğu kadını ekleyin... Matmazel Blanche oldukça güzel bir kadındı. Ama insanı ürperten güzellikte bir yüze sahip desem, bilmem tam olarak anlatabilir miyim? Nedense ben böyle kadınlardan hep korkmuşumdur. Yirmi beş yaşlarında olmalıydı. Uzun boylu, iri yapılı ve yuvarlak omuzluydu. Son derece güzel bir boynu ve göğüsleri vardı. Esmer bir tene sahipti, kehribar gibi kapkara uzun saçları iki kadına yetecek kadar gür ve güzeldi. Siyah gözlerinin akları sarıya çalıyor, bakışları küstahça, dişleri pırıl pırıl ve dudakları her zaman boyalıydı... Mis gibi kokuyordu. Göz kamaştıracak kadar çarpıcı giyiniyordu ve çok da ince zevклиydi. Elleri ve ayakları olağanüstü güzellikte ve sesi de hafif boğuk kontraltoydu. Arada bir bütün bembeyaz dişlerini ortaya çıkaran bir kahkahayla gülerdi. Ama çoğu zaman hiç değilse Polina'yla Maria Filippovna'nın yanında sessizce oturur ve küçümseyici gözlerle ortalığı süzerdi. (Ha sahi, ortalıkta dolaşan garip bir söylentiye göre Maria Filippovna Rusya'ya dönüyormuş!) Bana öyle geliyor ki, Matmazel Blanche doğru dürüst bir öğrenim falan görmemiş. Dahası, belki de pek öyle aman aman akıllı biri de sayılmazdı. Ama alabildiğine kuşkucu ve kurnazdı. Bana kalırsa çok şey görmüş geçirmişti. Şu Marki'nin akrabası olduğuna da hiç aklım yatmıyor. Annesi de bence göstermelik bir anne. Berlin'de ilk kez tanıştığımız sırada ana kızın orada birkaç ünlü ve saygın dostları olduğunu öğrenmiştik. Marki'ye gelince, ben hiç sanmıyorum ki bu soyluluk unvanı gerçek olsun. Ama gerek Moskova'da, gerekse Almanya'da sosyete çevrelerinde popüler biri olduğu da kesin. Fransa'daki toplumsal statusüne ilişkin bir bilgim yok. Bir şatosu olduğunu söylüyorlar. Bana öyle geliyor ki, bu iki haftalık yokluğum sırasında yaşananların haddi hesabı yok. Ama yine de General ile Matmazel Blanche'in kesin bir karara varıp varmadıklarını bilemiyorum. Sonuç olarak her şey para durumumuza, daha doğrusu General'in biraz para bulmasına bağlıydı. Eğer, şu anda büyükannenin ölmediğini bildiren bir haber alınacak olsa, Matmazel Blanche'in o an kalkıp gideceğine kesinlikle eminim. Kendi kendime gülüyor ve hayret ediyorum doğrusu, meğer ben ne kadar dedikoducuymuşum! Ah!.. Bütün bu işlerden nasıl da tiksiniyorum! Her şeyi ve herkesi yüzüstü bıraktığım gibi çekip gitmek bana nasıl da büyük bir zevk verirdi! Ama Polina'dan ayrılabilir miydim? Çevresini ispiyonlamadan durabilir miyim? Kuşkusuz çok alçakça bir iş bu. Ama... Ne yapalım ki umurumda bile değil!

Şu son iki gün Mr. Astley oldukça ilgimi çekti. Evet, adamın Polina'ya adamakıllı âşık olduğuna iyice kanaat getirdim! Onun gibi utangaç ve hastalık derecesinde dürüst birinin âşık olduktan sonra

bakışlarındaki anlam nasıl da garip ve gülünç bir hâl alıyor. Üstelik bir sözcükle ya da bir bakışla aşkını açığa vurmaktansa, yerin dibine girmeyi yeğ tuttuğu anlarda oluyordu bu durum. Gezintiye çıktığımızda Mr. Astley’le sık sık karşılaşıyorduk. Şapkasını çıkararak selâm verip yoluna giderken belli ki bize katılma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Ama bize katılmasını rica ettiğimizde bu öneriyi hemen reddediyor, gazinoda, konser salonlarında ya da havuz başında hep bizim oturduğumuz yerin yakınlarında bulunuyordu. Nereye gidersek gidelim, ister parka, ister ormana, ister Schlangenberg’e, ortalığa şöyle üstünkörü bir göz atmak, onu bir çalılığın ardında ya da en yakın patikada görmeye yetiyordu. Bana öyle geliyor ki, benimle baş başa konuşmak için fırsat kolluyordu. Bu sabah karşılaştığımızda bir-iki çift lâf etme fırsatı bulduk. Kimi zaman kesik kesik konuşuyor, lâfi yarıda bırakıyordu. Doğru dürüst bir günaydın bile demeden,

“Ah, şu Matmazel Blanche...” dedi. “Matmazel Blanche gibi pek çok kadın gördüm ben.”

Sonra sustu ve anlamlı anlamlı bana baktı. Bu sözlerle ne demek istediğini anlayamadım. Çünkü kendisine bunun ne anlama geldiğini sorduğum zaman kurnazca bir gülümseyişle başını salladı ve,

– Hiç işte, öyle... diye karşılık verdi. Ardından da ekledi: Matmazel Polina çiçekleri çok seviyor mu?

– Hiçbir fikrim yok.

Şaşkınlıktan neredeyse küçük dilini yutacaktı:

– Ne? Nasıl olur da bunu bilmezsiniz? diye haykırdı.

– Bilmiyorum işte, dedim gülerek. Doğrusu hiç dikkat etmedim.

– Hımmm, iyi bir fikir verdi bu bana, dedi.

Sonra başını öne eğdi ve yanımdan uzaklaştı. Hâline bakılırsa keyfine diyecek yoktu. Onunla konuşurken kuşkusuz Fransızca’yı rezil ederek konuşuyorduk.

IV. BÖLÜM

Bugün komik, çirkin, saçma sapan bir gündü. Şu anda saat gecenin on biri. Küçük odamda oturmuş olup bitenleri anımsamaya çalışıyorum. Her şey bu sabah Polina Aleksandrovna için rulet oynamaya gitmemle başladı. Ondan altmış altın Frederik aldım. Ama iki şartım vardı: Birincisi, onunla ortak olmayacak, kazanırsam kendim için hiçbir şey almayacaktım; ikincisi de Polina kazanmaya neden bu kadar ihtiyacı olduğunu, ne kadar paraya ihtiyacı olduğunu bana ayrıntılarıyla açıklayacaktı. Bu işi sırf para tutkusu için yaptığına inanamıyordum. Paraya acilen gerek duyduğu açıkça ortadaydı ve bu parayı da bir amaç için kullanacağı kesindi. Sonunda her şeyi açıklayacağına söz verince, ben de rulet salonunun yolunu tuttum. Oyun salonlarında korkunç bir kalabalık vardı. Nasıl da arsız ve açgözlüydüler! Dirseklerimle kalabalığı yara yara gidip krupiyenin yanı başına oturdum. Sonra da her seferinde iki-üç altın sürerek ufak ufak oynamaya başladım. Bu arada ortalığı inceden inceye gözlüyordum. Bana kalırsa birçok kumarbazın ümit bağladığı, o hesap kitap tutarak oynama işi hiç de önemseneyecek kadar etkili değil. Böyleleri oraya bir yere oturup önlerindeki kâğıtlara sayılar yazıp notlar alıyor, olasılıkları hesaplayıp şanslarını tahmin etmeye çalışıyor, nihayet birtakım işlemlerinden sonra da paralarını sürüp oyuna giriyor, tıpkı körlemesine oynayan bizler gibi kaybediyorlardı. Buna karşılık doğru olduğunu sandığım şu sonuca vardım: Gerçekten de bazen art arda sıralanmasında sistemli olmasa da az çok ilginç bir düzen var. Diyelim ki, ortadaki on iki rakamından sonra sondaki on iki rakamının çıktığı oluyor. İki kez sondaki on iki rakamı kazandıktan sonra ilk on iki rakamına geçiyor. Onun ardından sıra yine ortadaki on ikiye geliyor; üç-dört kez üst üste ortadaki sayılar kazandıktan sonra yeniden sondaki on ikiye dönüyor; bu böyle bir buçuk-iki saat kadar sürüp gidiyor: Bir, üç, iki, bir, üç iki... Oldukça eğlenceli bir şey. Bazı gün ya da sabahlar, kırmızı ile siyahların birbirini izleyişi hiç mi hiç düzenli olmuyor; her renk ikide bir değişerek üst üste iki ya da üç kez çıkıyordu. Ertesi gün ya da akşam, kimi zaman kırmızının üst üste yirmi kez kazandığı bile oluyordu. Bu durum bir süre, bazen bütün gün bu şekilde sürüp gidiyor. Bütün bunların önemli bir bölümünü kendisi hiç oynamadığı hâlde bütün bir sabahı rulet masalarının yanında geçiren Mr. Astley anlattı bana. Bense tüm paramı bir anda sonuna dek kaybettim. Önce çift sayıya yirmi Frederik altını koydum ve kazandım. Bunları yeniden ortaya sürdüm ve yine kazandım. Bu durum böylece iki-üç kez devam etti. Birkaç dakika içinde dört yüz Frederik'e yakın bir para kazanmıştım. Keşke o anda kalkıp uzaklaşsaydım oradan. Ama garip bir duyguya kaptırılmıştım kendimi: Yazgıya kafa tutmak, ona dil çıkararak nanik yapmak istiyordum. Ortaya sürülmesi izin verilen en yüksek parayı, yani tam dört bin guldeni koydum. Ve bir anda kaybettim. Derken iyice kendimden geçtim ve elimde kalan paranın tümünü yine aynı yere koydum ve onu da kaybettim. Beynimden vurulmuşçasına sersemlemiş bir hâlde masadan kalktım. Olup bitene akıl erdiremiyordum. Parayı kaybettiğimi Polina'ya ancak yemekten biraz önce söyleyebildim. O zamana kadar da parkta aylak aylak dolandım durdum.

Yemekte iki gün önce olduğu gibi yine coşmuştum. Fransız'la Matmazel Blanche da yemekte yine bizimle birliktelerdi. Meğer o sabah Matmazel Blanche da oyun salonundaymış ve her şeyi görmüş. Bana karşı daha alttan alan sevecen bir tavır takınmış gibiydi. Fransız ise sözü hiç uzatmadan, damdan düşercesine, kaybettiğim paranın benim olup olmadığını sordu. Sanırım bu işte Polina'nın parmağı olabileceğinden şüpheleniyor. Kısacası bu işte bir gariplik vardı. Bozuntuya vermeden yalan söyleyip kendi param olduğunu söyledim.

General şaşırmıştı: Bu parayı nereden ve nasıl bulmuştum?.. Oyuna on altınla girdiğimi, bu parayı altı-yedi kez üst üste kazanarak iki katına çıkardığımı, böylece beş-altı bin guldeneye kadar yükseldiğimi ama son iki elde hepsini kaybettiğimi anlattım.

Bütün bu anlattıklarım hiç kuşkusuz akla yatkın şeylerdi. Bu açıklamayı yaparken bir yandan da göz

ucuyla Polina'ya bakıyordum. Ama yüzündeki anlamdan hiçbir şey çıkaramıyordum. Yalanımı yüzüme vurmadığına göre, kendisi adına oynadığımı gizleyerek iyi yaptığımı anladım. "Eh, artık" diyordum kendi kendime, "Bana söz verdiği açıklamayı yapar mutlaka."

Bu arada General'in kulağımı biraz nasihat edeceğini ama hiçbir şey söylemedi. Yüzündeki ifadeye bakılırsa rahatsız ve kaygılıydı. Belki de kendisi bu derece sıkıntılı bir durumdayken, benim gibi umarsız bir sersemin on beş dakikada böylesine büyük bir parayı ortalığa saçıp savurmasına bozulmuştu.

Sanırım Fransız'la dün akşam atışmışlardı. Kapıyı kapatıp baş başa vermişler, aralarında ateşli bir tartışmaya geçmişti. Dışarı çıktığı zaman Fransız ateş saçıyordu. Bu sabah da erkenden soluğu General'in yanında almıştı. Belli ki dünkü tartışma yeniden patlak verecekti.

Benim kumarda yüklüce kaybettiğimi öğrenince Fransız pis pis gülerken, hatta biraz da düşmanca bir edayla aklımı başıma almam gerektiğini söyledi. Sonra da nedense Rusların kumara çok düşkünlüklerine rağmen rulet oyununa karşı yeteneksiz olduklarını ekledi.

– Bilâkis, ruletin özellikle Ruslar için icat edilmiş bir oyun olduğu kanısındayım, karşılığını verdim.

Fransız küçümseyen bir tavırla kıkırdadı. O zaman gerçeğin benden yana olduğunu söyledim; çünkü Rusların kumarbaz olduklarını ileri sürerken övmek şöyle dursun, tersine yeri yordum. Öyleyse bu sözüme inanmak gerekirdi.

– Bu yorumunuzun gerekçesi nedir acaba? diye sordu Fransız.

– Batılı uygar insanın tüm erdem ve üstünlükleri, tarih boyunca kutsal kitabında çok önemli bir yer kapsayan sermaye biriktirme yeteneğine dayanmıştır. Oysa Ruslar sermaye edinme yeteneğinden yoksun oldukları gibi, ellerine avuçlarına geçeni de bir çırpıda yok ederler. Ama ne olursa olsun, biz Ruslar da paraya ihtiyaç duyarız, diye ekledim. Bu nedenle de çalışmadan, kolay yollardan insanı iki saat içinde zengin edecek bir yola başvururuz. İşte bizi kıskırtan budur. Ve kendimizi hiç zora sokmadan anlamsızca oynadığımız için de çoğu zaman elimizdekileri de kaybederiz.

Fransız, kendini beğenmiş bir şekilde,

– Hani, yalan da değil, dedi.

General sertçe çıktı:

– Hayır, doğru değil bu. Ülkeniz hakkında bu şekilde konuştuğunuz için utanmalısınız!

– Size öyle sanıyorsunuz, diye karşılık verdim. Aslını isterseniz neyin daha kötü olduğunu kimse bilemez. Rusların sorumsuzca davranışları mı, yoksa dürüst bir çalışmayla birikim yapan Alman yönetimi mi?

General haykırdı:

– Ne saçma bir düşünce!

– Ne kadar Ruslara özgü bir düşünce! diye ona katıldı.

Güldüm. Onları sinirlendirirken zevkten deli oluyordum:

– Almanların putlarına tapmaktansa, ömrümü bir Kırgız çadırında geçirmeyi yeğlerim! diye bağırdım.

General öfkelenmeye başlıyordu.

– Ne putuymuş o? diye sordu.

– Almanlara özgü servet biriktirme biçimi. Gerçi buraya geleli çok olmadı ama burada görüp geçirdiğim şeyler benim Tatar kanımı tutuşturmaya yetiyor da artıyor bile. Yemin ederim ki erdemlin böylesi benden eksik olsun! Dün bu yörede on verst kadar dolaştım. Ortalık tıpkı o ahlak dersleri veren resimli kitaplarda olduğu gibi. Burada her evde bir vater var; alabildiğine erdemli, olağanüstü dürüst bir vater. Üstelik öylesine dürüst ki, yanına yaklaşmak yürek ister. Oysa ben yanına yaklaşmaya korkulan namuslu insanlara hiç tahammül edemem. Bu vater'lerden her birinin bir ailesi var. Akşamları toplanıp yüksek sesle yararlı kitaplar okuyorlar. Küçücük evlerinin üzerinde kestane

ve karaağaçların yaprakları hışırdıyor. Güneşin batışı, çatıda bir leylek... Bütün bunlar alabildiğine şiirsel ve dokunaklı...

Sakın kızmayın General, izin verin de olanca etkileyiciliğiyle anlatayım bunları. Benim ölmüş babam da akşamları ıhlamur ağacının altında annemle baş başa verip bu tür kitaplar okurdu. Yani bu konuda yorum yapacak kadar bilgili sayılırım. Burada her aile Vater'in kulu kölesi olmuş. Hepsi de öküzler gibi çalışıp, Yahudiler gibi de para biriktiriyorlar. Diyelim ki Vater birkaç gulden biriktirdi, kendi sanatını ya da toprağını büyük oğluna bırakmayı düşünür hemen. Bu nedenle de kızı çeyiz parası yerine hava alır, çeyizi olmadığı için de zavallıcık koca bulamaz. Küçük oğlana gelince, onu ya uşak gibi kullanır ya da paralı asker olarak satar. Bundan elde edilen para da baba sermayesine eklenir. Burada sürüp giden bir gerçek bu! Ben sordum soruşturdum. Bütün bunlar tek bir neden adına, abartılmış dürüstlük adına yapılır. Hatta küçük oğlanın bile dürüstlük adına satıldığından en ufak bir kuşkusu yoktur. Ne ideal bir çözüm! Kurban bile sunağa sevinç içinde gidiyor! Eee, sonra? Sonrası şu; büyük oğlan için işler hiç de istenildiği gibi gitmez: Onun da gönlünde yatan ama parayı bir türlü tamamlayamadığı için evlenemediği bir Amelia'sı vardır. Kız olsun, bu oğlan olsun tüm erdemleriyle beklerler ve güle oynaya kurban olacakları sunağa giderler. Amelchen'in avurtları günden güne çöker, bir kız kurusu olup çıkar zavallıcık. Sonunda, yani yirmi yıl sonra dürüstlük ve erdem sayesinde yeterince para biriktirilmiş, sermaye büyümüştür. Vater, kırk yaşına varmış oğluyla otuz beş yaşındaki pörsük memeli, kırmızı burunlu Amelia'sını gözyaşları arasında kutsar... Erdem üzerine etkili bir nutuk atar. Derken ölür gider. Artık erdemli bir Vater olma sırası büyük oğlanındır. Aynı öykü sil baştan!.. Elli ya da altmış yıl sonra birinci Vater'in torunu gerçekten de büyük bir sermayenin sahibi olmuştur. Bunu oğluna bırakır, o da kendi oğluna... Böylece beş-altı kuşak sonra bu aileden bir Baron Rotschild, bir Hoppe ve Ortakları firması ya da şeytan bilir artık ne çıkar! Gerçekten de çok görkemli bir manzara, öyle değil mi baylar! Bir ya da iki yüz yıllık sürekli emek, sabır, zekâ, dürüstlük, kararlılık, dayanıklılık, ileri görüşlülük ve dam üstündeki leylek... Bundan daha fazla ne isteyebilirsiniz ki? Bundan daha yüce bir ülkü olamaz; kendi bakış açılarından tüm dünyayı yargılamaya başlarlar ve kendilerinden azıcık değişik olanları bile suçlayıp mahkûm ederler. İşte böyle. Ama ben Ruslar gibi sefahat içinde yüzmeyi ya da rulette para vurmaya yeğlerim. Beş kuşak sonra Hoppe ve Ortakları olmak istemiyorum. Parayı kendim için istiyorum, kendimi servet edinmek için kullanılacak bir etken olarak görmüyorum. Zırvaladığımı biliyorum ama buna aldırış etmiyorum. Düşündüklerim bunlar işte!

General dalgın dalgın,

– Söylediklerinizde ne ölçüde bir gerçek payı olduğunu bilemem, dedi. Ama şundan kesinlikle eminim ki, azıcık serbest kalmayagörün, hemen atıp tutmaya ve...

Her zamanki gibi sözünü yine yarıda bıraktı. Zaten konuşma ne zaman sıradan konuşmaların dışına çıkacak olsa, bizim General sözü hep havada bırakıp kaçır. Bu arada Fransız, kocaman açılmış gözlerle ve can kulağıyla bizi dinliyordu. Söylediklerimden doğru dürüst bir şey anladığını sanmıyorum. Polina ise ilgisiz bir tavırla bakıyordu. Görüldüğü kadarıyla yalnızca benim söylediklerimi değil, masadaki konuşmaların hiçbirini dinlememişti.

V. BÖLÜM

Polina hayli düşünceliydi. Ancak masadan kalkarken kendisiyle gezintiye çıkmamı söyledi. Çocukları alıp parka, havuza doğru gittik.

Coşku içindeydim, hiç düşünmeden kabaca sordum:

“Bizim Fransız, şu Marki de Grioux, gezintiye çıktığında neden Polina’ya eşlik etmiyordu? Ve neden kimi zaman bütün gün hiç konuşmuyordu?”

Polina garip bir tavırla,

– Alçağın biri de ondan! diye yanıt verdi.

Polina’nın, de Grioux’dan şimdiye kadar böyle söz ettiğini hiç işitmemiştim. Bu öfkesinin nedenini anlamaktan korkarcasına susuverdim.

– Bugün General’e karşı hiç de dostça davranmadı, fark ettiniz mi?..

Polina kükuru ve soğuk bir sesle,

– İşin aslını bilmek istiyorsunuz, diye yanıt verdi. Biliyorsunuz ki General aldığı borca karşılık varını yoğunu, çiftliğini ona ipotek etti. Eğer büyükanne ölmezse, Fransız bütün mallara el koyacak.

– Demek her şeyin ipotek altında olduğu doğru! Bunu duymuştum ama işin böylesine ciddi olduğunu sanmıyordum.

– Aynen böyle işte.

– Madem öyle, güle güle Matmazel Blanche, diye atıldım. General karısı olamayacak artık! Biliyor musunuz, General ona öylesine tutkun ki, eğer Matmazel Blanche ondan ayrılacak olursa intihar eder gibi geliyor bana. İnsanın bu yaşta böylesine sırılsıklam âşık olması çok tehlikelidir.

Polina Aleksandrovna düşünceli düşünceli,

– Başına bir iş açılacakmış gibi geliyor bana da, dedi.

– İşte bu çok güzel! diye haykırdım. Generalle parası için evlenmeye yanaştığını böyle apaçık belli etmekten kaçınmıyor. Görgü kuralları falan ara ki bulasın, her şey törensiz yapılıyor. Harikulâde büyükanneye gelince, ne kadar iğrenç ve gülünç, telgraf üzerine telgraf çekiliyor: “Hâlâ ölmedi mi? Hâlâ ölmedi mi?” Eee, siz nasıl buluyorsunuz bunu, Polina Aleksandrovna?..

Polina öfkeyle atıldı,

– Hepsi saçmalık bunların! Hayret ediyorum size, nasıl oluyor da bu denli neşeli olabiliyorsunuz? Nedir sizi böyle keyifli yapan? Yoksa paramı kumarda kaybettiğiniz için mi böylesiniz?

– Kaybetmem için ne diye para verdiniz bana öyleyse? Başkaları için, özellikle sizin için kumar oynamak istemediğimi söylemiştim size. Bana verdiğiniz emirlere ne pahasına olursa olsun uyuyorum. Ama bundan doğacak sonuçları nerden bilebilirim? Bunun hiçbir işe yaramayacağını söylemiştim size. Baksanıza bana, o kadar parayı kaybetmek mi sizi böylesine yıktı? Kazansaydım ne yapacaktınız o parayı?

– Niçin soruyorsunuz?

– İyi de nedenini açıklayacağınıza söz vermişsiniz, biliyorsunuz... Bakın, kendi hesabıma oynamaya başlasam on iki Frederik altınım var ve kazanacağıma kesinlikle eminim. O zaman ne kadar gerekliyse verebilirim size.

Yüzünü küçümseyici bir ifadeyle buruşturdu.

– Böyle bir öneride bulunduğum için ne olur kızmayın bana, diye devam ettim. Sizin gözünüzde en ufak bir değerim olmadığına öylesine yürekten inanmış bulunuyorum ki, benden rahatlıkla para bile alabilirsiniz. Üstelik sizin paranızı kaybettim, ben.

Bir an bakışlarını bana yönelterek, alaylı, biraz da öfkeyle konuştuğumu görünce konuyu değiştirdi:

– Durumumun sizi ilgilendirecek bir yanı yok. Ama yine de öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim: Borcum var. Borcumu ödemem gerekiyor. Çılgınca ve çok tuhaf bir düşünce ama burada, rulette

kazanacağıma inanıyordum bu parayı. Ne diye böyle bir düşünceye bağlandım bilmiyorum. Ama inanıyordum işte. Kim bilir, belki de başka seçeneğim olmadığı için umdum bunu.

– Ya da ne olursa olsun muhakkak kazanmanız gerekiyordu belki. Tıpkı denize düşenin çaresizliği gibi. Şunu kabul edin ki, gırtlığınıza dek suya gömülmeseydiniz ağaç kütüğü diye yılana sarılmazdınız.

Polina şaşkın,

– Nasıl olur? diye sordu. Siz de aynı umudu taşıyor musunuz? Geçenlerde, iki hafta önce bana burada rulette kazanacağınıza kesin gözüyle baktığınızı kendi ağzınızla söylemişsiniz. Bu yüzden sizi deli yerine koymamamı istemiştiniz benden... Yoksa şaka mı yapıyordunuz? Hayır, hayır!.. Bugün gibi aklımda, öylesine ciddiydiniz ki, şakaya alınacak yanı yoktu.

– Doğru, diye yanıt verdim dalgın dalgın. Hâlâ kesinlikle inanıyorum kazanacağıma. Hatta size şunu itiraf edeyim ki, sözlerinizden sonra kafamda bir soru belirdi: Bugünkü o aptalca ve rezil kayıbımdan sonra içime neden bir kuşku düşmedi acaba? Kendim için oynamaya başlar başlamaz kazanacağımdan adım gibi eminim.

– Bundan nasıl bu kadar emin olabilirsiniz?

– Doğrusunu isterseniz... Bilmiyorum. Bildiğim tek şey kazanmam gerektiği. Benim için biricik çıkar yol bu. Kazanacağıma belki de bu yüzden kesinlikle inanıyorum.

– Eğer buna böylesine körü körüne inanıyorsanız, kazanmak zorundasınız.

– Bahse girerim ki, siz benim ciddî bir zorunluluk duyabileceğimden kuşkulaniyorsunuz.

Polina sakin ve ilgisiz bir sesle,

– Bana göre hava hoş, diye yanıt verdi. Eğer istiyorsanız söyleyeyim: Evet, sizin ciddî bir sıkıntı karşısında olabileceğinize inanmıyorum. Üzülmesine üzülebilirsiniz ama ciddî şekilde değil. Siz düzensiz, delişmen birisiniz. Parayı ne yapmak için istiyorsunuz? Geçenlerde bana anlattığınız o nedenlerin hiçbir ciddî yanı olduğunu sanmıyorum.

– Durun hele, diye sözünü kestim. Borç ödemek zorunda olduğunuzu söylemişsiniz. Epey de yüklü bir borç olsa gerek! Alacaklımız Fransız olmasın sakın?

– Ne biçim sorular soruyorsunuz öyle? Bakıyorum da bütün küstahlığınız üzerinizde bugün. İçtiniz mi yoksa?

– Siz de bilirsiniz ki aklıma eseni söylerim ben. Kimi zaman doğrudan doğruya istediğim soruyu soruveririm. Bir kez daha söylüyorum, ben sizin kölenizim. Bir köleden utanılmaz, bir köle incitemez.

– Yetti artık bütün bu saçmalıklar. Sizin bu “Kölelik” kuramınız kabak tadı verdi artık.

– Şurasını unutmayın ki, ben köleliğimden sizin köleniz olmayı istediğim için söz ediyorum değilim, tümüyle benim iradem dışında bir olgu olduğu için söz ediyorum ondan.

– Açıkça yanıt verin bana. Parayı niçin bu kadar istiyorsunuz?

– Ya siz niçin istiyorsunuz?

– Söylemezseniz söylemeyin! diye karşılık verdi ve başını gururla öte yana çevirdi.

– Siz “Kölelik” kuramına dayanamıyorsunuz ama köleniz olmamı istemekten de geri durmuyorsunuz: “Tartışma, yanıt ver!” Peki, öyle olsun bakalım. Parayı niçin istediğimi soruyorsunuz, öyle değil mi? Bu da sorulur mu hiç? Para her şeydir!

– Bunu anlıyorum ama parayı istemek başka, onun için çıldırmak başka! Oysa siz de biliyorsunuz ki para uğruna kendinizden geçiyor, bunu bir yazgı olarak addediyorsunuz. İşin içinde bir iş, çok özel bir amaç var. Benimle imalarla değil, açık açık konuşun olsun bitsin, ben öyle istiyorum.

Kızmaya başlıyordu. Beni böyle öfkeyle sorguya çekmesi doğrusu ya hoşuma gidiyordu.

– Bir amacım olduğunu kuşkusuz, dedim. Ama bunu size nasıl açıklayacağımı bilemiyorum. Yalnızca şu kadarımı belirtmek isterim ki, para sayesinde sizin gözünüzde bambaşka bir insan olup çıkacağım, köle olmaktan kurtulacağım.

– Peki nasıl? Nasıl başaracaksınız bunu?

– Nasıl mı başaracağım? Demek bana bir köleden daha başka bir gözle bakılabileceğine inanmıyorsunuz? Bu tür şaşkınlık ve umursamazlıklar canımı sıkıyor.

– Kölelikten zevk aldığınızı kendi ağzınızla söylüyordunuz. Ben de öyle olduğunu sanıyorum.

– Demek öyle sanıyorsunuz! diye haykırdım garip bir zevk duyarak. Ne kadar da masumsunuz öyle! Evet, evet, köleniz olmaktan zevk duyuyorum. Alçalmanın ve küçük düşürülmenin böylesinden de kimi zaman büyük bir tat alınabilir, diye saçmalamamı sürdürdüm. Tanrı bilir, sırtına inen kırbaç etini lime lime ettiği zaman da buna benzer bir zevk duyuyordur insan... Ama benim zevk almak istediğim şey daha başka. Biraz önce General sofrada hem de sizin önünüzde, belki de hiçbir zaman alamayacağım o parayı, yılda yedi yüz rubleyi başıma kaktı. Marki de Grioux kaşlarını çatıp bana tepeden bakıyor. O adamı burnundan yakalayıp yerlerde süründürmeye can atıyorum, hem de sizin önünüzde yapmak istiyorum bunu!

– Toy bir delikanlı gibi konuştunuz. İnsan her durumda saygınlığını korumasını bilmeli. Eğer ille de gerekiyorsa, savaşmak insanı yüceltmeli, alçaltmamalı.

– Doğrusu çok kitabî sözler bunlar! Yoksa siz benim saygın olamayacağıma mı inanıyorsunuz? Daha doğrusu saygın olmama karşın böyle davranamayacağımı sanıyorsunuz. Böyle bir şeyin mümkün olabileceğini anlamıyor musunuz? Evet, biz Ruslar böyleyizdir işte!.. Neden böyleyizdir, biliyor musunuz? Çünkü Ruslar bol ve değişik yeteneklere sahiptirler ve bunları belirli bir kalıba sokmayı çabucak başaramazlar. Önemli olan bu kalıbı sağlamaktır. Biz Ruslar öylesine çok, öylesine türlü yeteneklere sahibizdir ki, kendimize uygun bir kalıp bulabilmemiz için deha gerekir. Oysa deha çok ender bulunan bir yeti olduğu için, çoğu zaman bundan yoksunuzdur. Fransızlar'da ve öteki Avrupalılar'da bu kalıp öylesine görkemlidir ki, dünyanın en alçak insanı da olsa kendi saygınlığına söz söyletmez. Bu yüzdendir ki, onlar resmiyete, dış görünüşe çok önem verirler. Bir Fransız kendisini yüreğinden vuran, gururunu fena halde yaralayan bir hakareti kolaylıkla sindirebilir. Ama burnunun ucuna vurulacak ufacık bir fiskeye, geleneksel görgü kurallarına aykırı bulduğu için tahammül edemez. Fransız erkeklerinin kadınlarımız karşısında böylesine başarılı olmalarının nedeni, göz alıcı bir dış görünüşe sahip olmalarıdır. Bana soracak olursanız, doğru dürüst bir dış görünüşleri yok. Ben onlarda yalnızca bir horoz, le coq Gaulois görüyorum. Ama belki de kadın olmadığım için bunu anlayamıyorum. Kim bilir, horozların da kendilerine göre bir değeri vardır belki. Tanrım!.. Boyuna saçmalayıp duruyorum ve siz beni hiç mi hiç ikaz etmiyorsunuz. Oysa beni sık sık ikaz etmeniz gerekir. Sizinle konuşurken aklımdan geçenleri bir bir saymak, her şeyi olduğu gibi söylemek istiyorum. Dış görünüşmüş, biçimi kurtarmakmış, aklımdan çıkıp gidiyor hep. Yalnızca görünüş açısından değil, her yönden değersiz ve yoksul biri olduğumu kabul ediyorum. Öyle alıcı erdemlerim falan yok. Bunu açıklamak bana hiç de zor gelmiyor. Hatta buna aldırmiyorum bile. İçimdeki her şey bir anda donup kaldı. Nedenini siz çok iyi biliyorsunuz. Kafamda tek bir insancıl düşünce yok. Uzun zamandan beri dünyada, Rusya'da ya da burada neler olup bittiğinden habersizim. Drezden'e gittim ama gelin görün ki bu kentin neye benzediğini hiç anımsamıyorum. Kafamı neyin kurcaladığını biliyorsunuz. Gözünüzde bir hiç olduğum için, artık hiçbir umudum kalmadığı için açık açık konuşuyorum; nereye baksam sizi görüyorum ve geri kalanı umursamıyorum. Sizi niçin seviyorum, nasıl seviyorum, bunu bilemiyorum. Biliyor musunuz, belki de güzel bile değilsiniz. Düşünün bir, yüzünüzün güzel olup olmadığının bile farkında değilim! Hiç kuşku yok ki yüreğiniz kötüdür, çok büyük bir olasılıkla da öyle soylu bir zekânız olduğunu sanmıyorum.

– Belki de soyluluğuma inanmadığınız içindir ki beni parayla satın almak istiyorsunuz; çünkü beni bayağı buluyorsunuz.

– Sizi satın almaya ne zaman kalkıştım ki? diye bağırdım.

– Az önce farkında olmaksızın ağzınızdan kaçırdınız. Ağzınızdan çıkanı da duymuyorsunuz artık. Beni değilse bile saygımı satın almak istiyorsunuz.

– Hayır, bu doğru değil. Ne demek istediğimi doğru dürüst anlatamadığımı söylemiştim size.

Üzerimde çok büyük bir etkiniz var. Böyle saçma sapan konuştuğum için beni bağışlayın. Nasıl olsa delinin biriyim ben. Ama ille de kızmak istiyorsanız, kızın, aldırmam buna. Yukarıda, hücreyi andıran o küçücük odamda eteğinizin hışırtısını ne zaman düşlesem, hırısından parmaklarımı kemirmek geliyor içimden. İyi ama ne diye kızyorsunuz bana? Sizin köleniz olduğumu söylediğim için mi? Yararlanın bu tutsaklığımdan, kullanın beni. Bir gün sizi öldüreceğimi biliyor musunuz? Sizi sevmekten bıktığım ya da kıskandığım için değil, yalnızca kimi zaman içimde sizi yiyip yutmak için dayanılmaz bir arzu duyduğum için öldüreceğim. Gülüyorsunuz...

– Güldüğüm falan yok, dedi öfkeyle. Susmanızı emrediyorum.

Öfkeden tıkanırcasına sustu. “Güzel miydi, değil miydi!..” Gerçekten bilemiyorum. Ama karşımda böyle öfkeyle dikilip durmuyor mu, kendimden geçiyorum. İşte bu yüzden de onu sık sık sinirlendirmek hoşuma gidiyor. Belki de o da farkındaydı bunun, belki bu yüzden öfkeleniyor. Bunu kendisine de söyleyiverdim.

– Ne alçakça bir düşünce! diye haykırdı küçümseyici bir tavırla.

– Benim için fark etmez, diye devam ettim. Ama bilmenizi istediğim bir şey daha var. Bundan böyle benimle birlikte gezintiye çıkmanız çok tehlikeli. Kaç kez sizi dövmek, suratınızı dağıtmak ya da gırtlığınıza sarılıp boğmak için dayanılmaz bir istek duydum. İşi buraya getireceğimi sanmıyorsunuz, değil mi? Beni çıldırtıyorsunuz. Rezalet çıkarmış!.. Çıkarsa çıksın, vız gelir bana, öyle değil mi? Sizin öfkeniz ha? Öfkeniz de umurumda değil! Umutsuz bir aşkla seviyorum sizi, bundan sonra da bin kat daha fazla seveceğimi biliyorum. Bir gün olur da sizi öldürürsem, kendimi de öldürmem gerekecek. Ama siz olmadan yaşamının verdiği acıyı artırmak için belki de daha güç öldürürüm kendimi. İnanamayacağınız bir şey söyleyeyim mi size? Her geçen gün biraz daha fazla seviyorum sizi. Aslında akıl alacak şey değil bu. Artık ben kaderci olmayayım da kim olsun? Anımsıyor musunuz, hani geçen gün Schlangenberg’de beni kışkırttığınız zaman size şunları fısıldamıştım: “Bana bir tek sözcük söyleyin, uçurumdan atayım kendimi!” Eğer o sözü söylemiş olsaydınız, hiç bakmaz atardım kendimi. Atlayacağıma inanıyorsunuz değil mi?

– Ne kadar saçma bir konuşma! diye bağırdı.

– Saçma ya da akıllıca olması umurumda bile değil, diye karşılık verdim. Bildiğim tek şey, sizinle birlikte olduğum zaman konuşmak, konuşmak, hep konuşmak istiyorum... Ve konuşuyorum. Karşınızda bütün gururumu ayaklar altına alıyorum. Buna da aldırış etmiyorum.

Polina soğuk ve özellikle horgören bir tavırla,

– Schiangerberg’den atlamanızı ne diye isteyecekmişim? dedi. Bana ne yararı dokunacak bunun!

– Harika! diye bağırdım. Şu harika “Yarar” sözcüğünü sırf beni ezmek için kullandınız. Aklınızdan geçenleri tek tek okuyabiliyorum artık. “Yararı dokunmak” dediniz, değil mi? Ama zevk her zaman yararlıdır; bir sinek üzerinde bile olsa, insan vahşice, sınırsız bir üstünlük duygusuna kapılabilir. Zorbalık insanın yaradılışında vardır, acı vermekten zevk alır. Siz de acı çektirmekten korkunç bir zevk alıyorsunuz.

O anda beni dikkatle süzdüğünü hatırlıyorum. O saçma ve anlamsız duygular yüzümden okunuyordu sanırım. Konuşmamızın harfiyen anlattığım gibi geçtiğini anımsıyorum. Gözlerim kan çanağına dönmüş, dudaklarımın kenarında kuru bir köpük belirmişti. Schlangenberg işine gelince, namusum üzerine yemin ederim ki, eğer o zaman bana uçurumdan atlamamı emretmiş olsaydı hemen atlardım! Hatta şakacıktan ya da hakaret ederek, suratıma tükürerek de söylemiş olsaydı yine atlardım!

– Hayır, neden inanmayacakmışım? İnanıyorum size, dedi.

Ama bunu arada sırada yaptığı gibi öylesine küçümseyici ve küstahça bir edayla söylemişti ki, o anda onu gözümü kırpmadan öldürebilirdim. Büyük bir tehlikeye girmişti. Bunu az önce ona anlatırken hiç de yalan söylemiyordum.

– Korkak mısınız siz? diye sordu ansızın.

– Bilmem, belki de... Uzun zamandır böyle bir şey düşünmedim.

– Eğer size “Şu adamı öldürün” desem öldürür müsünüz?

– Kimi?

– Kimi istersem.

– Şu Fransız’ı mı?

– Soru sormayın da yanıt verin... Bu dediğim şu ya da bu kişi olabilir. Şu anda ciddî konuşup konuşmadığınızı bilmek istiyorum.

Yanıtımı öylesine büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu ki, ortada garip bir şeyler dönüyormuş gibi geldi bana.

– Neler olup bittiğini söylemeyecek misiniz bana? diye haykırdım. Benden çekiniyor musunuz yoksa? Çektiğiniz bütün sıkıntıları görüyorum. Siz iflâs etmiş ve Blanche denilen o dişi şeytana fena hâlde tutulmuş bir çılgının üvey kızısınız. Üzerinizde gizemli bir etkisi olan şu Fransız da cabası... Şimdi kalkıp bana ciddî ciddî böyle bir soru soruyorsunuz. Hiç değilse işin aslını bilmem gerekir, delirmek işten değil, olmadık bir çılgınlık yapabilirim. Yoksa içtenliğinizle beni onurlandırmaktan utanıyor musunuz? İyi ama nasıl olur da benden utanabilirsiniz?

– Ben size bu konulardan söz etmiyorum. Size bir soru sormuştum, onun yanıtını bekliyorum!

– Kuşkusuz, diye bağırdım, bana söyleyeceğiniz kişi kim olursa olsun öldürürüm! Ama gerçekten olabilir mi acaba? Siz böyle bir emir verebilir misiniz?

– Niyeymiş o, sizi böyle bir durumda koruyacağımı sanmıyorsunuz herhâlde? Size böyle bir emir vereceğim ve ben işin dışında kalacağım. Bunu göze alabilir misiniz? Ama hayır, yapamazsınız böyle bir şeyi. Belki de bu emrime uyup cinayeti işledikten sonra gelip beni öldürmeye kalkardınız.

Bu sözler karşısında beynimden vurulmuşa döndüm. Elbette işin başında bu soruyu pek ciddiye almamış, kışkırtıyor sanmıştım. Oysa bunu söylerken çok ciddiydi. Böyle konuşması, benim üzerimde böyle bir hakkı olduğuna güvenerek açık açık, “Git kendini mahvet, ben bir kenarda kalacağım” demesi, allak bullak etmişti beni. Utanmazlığı öylesine ileri götürmüştü ki, haddini aşıyordu artık. Onun gözünde ben neydin? Köleliğin ve alçalmanın ötesinde bir durumdu bu. Böyle bir görüş insanı onun düzeyine yükseltirdi. Konuşmamızın tüm saçmalığına ve akıl almazlığına karşın içimi bir ürperti kaplamıştı.

Birdenbire gülmeye başladı. O sırada çocukların oyun oynadıkları alanın karşısında, yolcuları gazinoya giden yolda indirmek için arabaların durduğu yerin yanında bir bankta oturuyorduk.

– Şu şişman baronesi görüyor musunuz? diye bağırdı. Ona Barones Wurmerhelm derler. Buraya geleli üç gün oluyor. Kocasını görüyor musunuz, şu elinde baston tutan uzun boylu, sıska Prusyalı... İki gün önce bize nasıl bakmıştı. Anımsıyor musunuz? Şimdi gidin ve Barones’in yanına sokulun, şapkanızı çıkarıp ona Fransızca bir şeyler söyleyin.

– Niçin?

– Schlangenberg’in tepesinden atlayacağınıza yemin etmişsiniz. Az önceyse kimi göstersem gözünüzü kırpmadan öldüreceğinizi söylüyordunuz. Ama ben bütün bu cinayetlerin ve trajedilerin yerine azıcık eğlenmek istiyorum. Hiç lâf etmeden kalkıp gidin. Bakalım Baron bastonuyla sizi nasıl dövecek, görmek istiyorum.

– Bunu yapamayacağımı sandığınız için beni kışkırtıyorsunuz, değil mi?

– Evet, kışkırtıyorum. Hadi gidin, ben öyle istiyorum!

– Madem istiyorsunuz, gidiyorum öyleyse. Aslında pek çılgınca bir istek bu. Yalnız bir şey var: Bu olay yüzünden General’in, dolayısıyla da sizin başınıza bir iş açılmaz umarım. Kendimi dert ettiğim yok, yalnız sizi ve General’i düşünüyorum. Nereden de aklınıza geldi bilmem ki? Durup dururken git ve kadının birine hakaret et!

Polina küçümseyici bakışlarla süzdü beni:

– Hayır, gördüğüm kadarıyla palavra atan bir gevezeden başka bir şey değilsiniz siz. Oysa demin gözlerinizi kan bürümüş gibi bir haliniz vardı. Kim bilir, belki de yemekte içkiyi fazla kaçırdınız da o

yüzden. Bunun saçma ve aptalca bir şey olduğunu, General'i çıldırtacağını ben bilmiyorum muyum? Yalnızca birazcık gülmek istiyorum. Bunu istiyorum işte, hepsi o kadar! Hem ne diye bir kadına hakaret edeceksiniz ki? Daha buna fırsat bulamadan bir güzel dayak yiyeceksiniz çünkü!

Topuklarımın üzerinde döndüm ve tek lâf etmeksizin emrini yerine getirmeye gittim. Hiç kuşkusuz aptalca bir istekti ama bir türlü geri çevirememiştim işte. Barones'e yaklaşırken tıpkı bir öğrenci gibi yaramazlık yapma isteği duydum. Sinirlerim alabildiğine gerilmişti, sarhoş gibiydim.

VI. BÖLÜM

O budalaca günün üzerinden iki gün geçmişti. Hem de bir kargaşa, gürültü ve patırtıyla! Bütün bu kargaşanın, aptallığın, bayağılığın nedeni bendim. Bazen düşünüyorum da çok komik geliyor bütün bunlar. Bana ne olmuştu, bir türlü kavrayamıyordum. Kendimi aşırı bir heyecana mı kaptırmıştım, yoksa delirmiştim de beni yola getirecekleri zamana kadar bu tür rezilliklere devam edecek miydim? Kimi zaman gerçekten aklımı kaçıtır gibi oluyordum. Bazen de çocukluktan, öğrencilik çağımdan kurtulamadığımı, yaptıklarımın okul yaramazlıkları olduğunu zannediyordum.

Suç Polina'daydı. Hep onun başının altından çıkıyordu bütün bunlar! Eğer o olmasaydı belki de çocuklar gibi yaramazlıklar yapmazdım. Kim bilir, belki de umutsuzluğa kapıldığım için yapıyordum bütün bunları -böyle düşünmenin de budalaca bir şey olduğunu biliyorum aslında. Anlamıyorum, bu kızda hoşlandığım şey ne? Güzel olmasına güzel, daha doğrusu çok güzel olduğunu sanıyorum. Yalnız benim değil, birçok erkeğin aklını başından alıyor. Uzun boylu, hoş bir vücudu var. Ancak, biraz fazla narin. Hani insan onu neredeyse düğüm yapabilir ya da ikiye katlayabilir. Uzun ve daracık bir ayak izi var. Saçları kızıla çalıyor. Gözleri tıpkı bir kedininki gibi, kurumla ve küstahça bakmasını pek iyi beceriyor. Dört ay kadar önce yanlarına yeni girdiğim sıralardaydı. Bir akşam salonda De Grioux ile uzun uzun, hararetli bir konuşmaya dalmıştı. Adama öyle bir bakışı vardı ki... Odama yatmaya çıkınca düşündüm... Sanki adama önce bir tokat patlatmış, sonra da karşısına geçip seyreder gibi bir hâli vardı. İşte o akşam Polina'ya âşık oldum.

Her neyse işte, biz yine konumuza dönelim.

Ana yola çıkan patıkaya saptım, ana yolun ortasında dikilip Baron'la Barones'i beklemeye başladım. Aramızda beş adım kadar bir mesafe kalınca şapkamı çıkarıp onları selâmladım.

Anımsıyorum da Barones'in sırtında açık gri, ipek kabarık etekli bir giysi vardı. Fırfırlı ve kuyruklu bir giysiydi bu. Kısa boylu ve oldukça şişman bir kadındı. Dolgun ve sarkık çenesinden neredeyse boynu görünmüyordu. Kıpkırmızı bir yüzü vardı. Ufacık gözleriyle küstahça, dik dik bakıyordu. Yürüyüşünde bir hava vardı. Baron'a gelince; uzun boylu, sıska bir adamdı. Tipik bir Alman yüzü vardı. Gözlüklüydü. Kırk beş yaşlarında gösteriyordu. Bacakları neredeyse göğsünden başlıyordu. Asalet belirtisi tavuskuşu gibi de kurumluydu. Azıcık da hantaldı. Yüz ifadesindeki koyunsu hava ona dalgın bir adam görüntüsü veriyordu.

Bütün bunları birkaç saniye içinde fark etmiştim.

Selâmım ve elimdeki şapka önce dikkatlerini çekmedi. Baron kaşlarını belli belirsiz çattı. Barones ise kasıla kasıla bana doğru ilerledi.

Yüksek sesle ve her sözcüğün üstüne basa basa,

Madam la baronne, dedim, J'ai l'honneur d'être votre esclave.

Sonra eğilerek şapkamı başıma geçirdim ve Baron'un önünden geçerken sevimli bir tebessümle yüzüne baktım.

Şapkamı çıkarmamı Polina istemişti ama eğilerek selâmlamayı ve şımarıkça davranmayı ben uydurmuşum. Kim bilir hangi şeytana uymuştum. Tüm kontrolümü yitirmiş gibiydim.

Baron öfkeli bir şaşkınlıkla bana dönerek,

“Hein!” diye bağırdı. Daha doğrusu cıyıkladı.

Bense döndüm ve saygılı bir havayla bekledim, bir yandan da gülümseyerek ona bakmayı sürdürüyordum. Baron şaşakalmış, kaşlarını çatmıştı. Suratı mos mor kesildi. Barones de bana dönmüş, öfkeli bir şaşkınlıkla bakıp duruyordu. Gelip geçenler de bizi izliyorlardı. Hatta kimileri durmuştu. Baron bu kez iki kat daha öfkeli ve iki kat daha cırlak bir sesle,

“Hein!” diye homurdandı.

“Ja wohl!”

Baron bastonunu sallayarak,

“Sind sie rasend?” diye bağırdı.

Bu arada bir parça sendelemişti. Belki de onu heyecanlandıran benim giysilerimdi. Modaya uygun biçimde, yüksek sosyeteden biri gibi çok şık giyinmişim.

Birdenbire avazım çıktığı kadar,

“Ja woohl!” diye bağırdım. Berlinliler’in söyleyiş biçimine öykünerek “O” harfini uzatmışım; Berlinliler bu sözcüğü lâf arasında çok sık kullanırlar ve duygularını, düşüncelerini özellikle vurgulamak istedikleri zaman da “O” harfini uzatırlardı.

Baron’la Barones çabucak arkalarını döndüler ve koşarcasına uzaklaştılar. Çok korkmuşlardı. Orada biriken kalabalık arasından kimileri de konuşmaya başladılar. Bazıları aptalca bir ifadeyle bana bakıyordu. Ama şimdi bunları güçlkle anımsayabiliyorum.

Neyse, geri döndüm ve sanki hiçbir şey olmamış gibi bir yürüyüşle Polina Aleksandrovna’nın yanına gittim. Ama oturduğu sıraya yüz adım kadar yaklaşmışım ki, çocukları alıp otele doğru yürüdüğünü gördüm.

Kapıda kendisine yetiştim ve,

– Şu soytarılığı... Yaptım!.. dedim.

– Öyle mi? dedi. Şimdi ne haliniz varsa görün öyleyse.

Ve yüzüme bile bakmadan yukarı çıktı.

O akşam parkta gezindim durdum. Parkı baştanbaşa geçtim. Yandaki koruluğu da geçerek başka bir prensliğe kadar uzandım. Bir kır kahvesinde omlet yiyip şarap içtim. Bu kır gezintisi bir buçuk tahlere mal oldu bana.

Gecenin on birine kadar otele dönmedim. Döner dönmez de beni hemen General’in huzuruna çıkardılar.

Bizimkiler otelde iki daire tutmuşlardı. Dört odası vardı. En büyük odada kuyruklu bir piyano vardı. Salon bunun hemen bitişiğindedeydi, oldukça büyük bir başka oda daha vardı ve bu oda General’e aitti. General işte bu odada karşıladı beni. Son derece gururlu bir havayla odanın orta yerinde dikilmiş beni bekliyordu. De Grioux ise divana yayılmıştı.

General bana dönerek konuşmaya başladı:

– Bayım, neler karıştırdığımızı sorabilir miyim acaba?

– Doğrudan doğruya konuya girmenizi yeğlerdim, General, dedim. Sanırım bugün bir Alman’la karşılaşmamdan bahsetmek istiyorsunuz, öyle değil mi?

– Bir Almanla mı? Bir Alman dediğiniz kimse Baron Wurmerhelm’dir bayım! Üstelik de çok önemli biridir! Ona ve Barones’e karşı çok kaba davranmışsınız.

– Hiç değil.

– Onları çok korkutmuşsunuz bayım! diye bağırdı General.

– Hayır! Berlin’de herkesin sıklıkla şu “Ja wohl” sözcüğünü yinelediğini işitip durdukça kafama takıldı. Öyle de sinir bozucu bir biçimde uzata uzata söylüyorlar ki!.. Gazinoya giden o yolda onlarla karşılaşınca nedense aklıma şu “Ja wohl” sözcüğü geliverdi. Bir anda sinirlendim. Hem şu Barones’e, bu üçüncü oluyor, bana ne zaman karşılaşsak sanki ezilecek bir böcekmişim gibi bakarak üstüme üstüme geliyor. Siz de kabul edersiniz ki, benim de bir onurum var. Ben de şapkamı çıkardım ve nazik bir sesle, inanın çok terbiyeli bir tavırla şöyle dedim: “Madam la baronne, dedim, J’ai l’honneur d’être votre esclave.” İşte o zaman Baron bana döndü ve “Hein!” bağırdı. Ben de içimden gelen sese uydum ve “Ja wohl!” diye bağırmaktan alamadım kendimi. Bunu iki kez söyledim. Birincisi olağan biçimde, ikincisinde ise “O”yu uzata uzata. İşte hepsi bu.

Ne yalan söyleyeyim, böyle çocukça açıklamalar yapmaya bayılıyordum. Bu öyküyü daha da saçma bir hâle sokmak, abartılarla anlatmak için büyük bir istek duyuyordum.

– Siz benimle alay mı ediyorsunuz? diye gürlledi General. Sonra Fransız’a döndü ve Fransızca

olarak benim durup dururken başımı derde sokmak istediğimi söyledi. De Grioux ise sinsice gülerek omuz silkti.

– Hayır, dedim. Sakın böyle bir şey düşünmeyin, hiç öyle şey olur mu? Davranışım kuşkusuz hiç de hoş değildi, samimiyetle kabul ediyorum bunu. Yaptığım şey olsa olsa budalaca, okul çocuklarına yaraşır bir yaramazlık sayılabilir. Ama bundan daha fazlası değil. Şunu bilmenizi isterim ki, yaptığımdan ben de pişmanlık duymuyor değilim. Ama işin içinde öyle bir iş var ki, pişman olmama mâni oluyor. Şu son günlerde, iki haftadır, hatta üç haftadır kendimi pek iyi hissetmiyorum: Hastayım, sinirliyim, tüm heyheyleylerim üstümdedir. İçim içimi yiyor, zaman zaman kendimi kaybediyorum. Kim bilir kaç kez Marki De Grioux’yi yerden yere vurmak için korkunç bir istek duydum... Her neyse işte canım, daha fazla uzatmayayım, bakarsınız alınır... Yani tüm bunlar hastalık belirtisi işte. Beni bağışlamasını rica ederken bilmem ki Barones Wurmerhelm bu durumu göz önüne alır mı; çünkü niyetim ondan özür dilemek. Ama öyle sanıyorum ki bunları hiç mi hiç dikkate almayacak. Neden dersiniz, son zamanlarda bildiğim kadarıyla adli davalarda bu gibi hafifletici nedenler kötüye kullanıldı. Avukatlar ne zaman bir cinayet davası alsalar, müvekkillerinin suçu işledikleri sırada bilinçlerinin yerinde olmadığını ileri sürerek bunun bir hastalık olduğunu söylerler. “Adamı öldürdüğünü hiç anımsamıyor” diyerek suçluyu kurtarmaya bakıyorlar. Düşünebiliyor musunuz General, tıp da onlardan yana oluyor. Böyle bir hastalığın gerçek olduğunu, geçici cinnet denilen böyle bir durumda hastanın o anda hiçbir şey anımsamadığını ya da yarısını anımsadığını ileri sürüyorlar. Ama Baron ile Barones eski kuşaktan insanlar, ne de olsa Prusyalı soylulardan ve toprak sahiplerinden. Olur ya, adlî tıptaki son gelişmelerden haberleri falan yoktur, bu nedenle de benim özrümü kabul etmeyecekler. Siz ne dersiniz, General?..

General kendini güçlkle tutarak,

– Yeter bayım, yeter! dedi. Yeter! Sizin çocuklara yaraşır bu tür saçmalıklarınızdan kurtulmaya çalışacağım. Baron’la Barones’ten özür dilemenize gerek yok. Özür dilemek için bile olsa, böyle bir ilişki kurmanız onları küçük düşürücü bir davranış olur. Benim maiyetimde olduğunuzu öğrenince Baron gelip gazinoda benimle konuştu, az kalsın düelloya tutuşacaktık. Başıma ne işler açtığınızı, beni nasıl zor durumlara soktuğunuzu anlıyor musunuz, ha?.. Ben, Baron’dan özür dilemek zorunda kaldım ve kendisine sizin bugünden itibaren maiyetimden ayrılacağınıza söz verdim, bayım.

– İzin verin, General, izin verin. Ne yani, adam sizin deyiminizle maiyetinizden çıkarılmamı mı istedi? diye sordum.

– Hayır. Ama gönlünü alabilmek için öyle söylemek zorunda kaldım ve hiç kuşkusuz Baron da buna sevindi elbette. Ayrılıyorz artık!.. Yaptığım hesaba göre size dört Frederik altını ve üç florin borcum var. İşte para ve işte hesabınız; kontrol edebilirsiniz. Güle güle! Bundan böyle birbirimize yabancıyız. Üzüntü ve sıkıntıdan başka bir şey vermediniz bana. Şimdi otel görevlisini çağıracağım. İlişkimizin kesildiğini ve yarından itibaren otel giderlerinizden sorumlu olmayacağımı bildireceğim. Bundan sonraki görevinizde başarılı olmanızı dilerim.

Parayı ve kurşunkalemle hesabın yazılı olduğu kâğıt parçasını aldım, General’i selâmladım ve oldukça ciddî bir şekilde;

– Bu iş böyle bitemez, General, dedim. Baron’un sert eleştirilerine hedef olmanıza üzüldüm. Bağışlayın ama bu sizin suçunuz aslında. Baron’a benim yerime yanıt vermeyi ne diye üstlendiniz sanki? Hem “Maiyetinizden biri” olmam ne demek? Ben alt tarafı evinizde bir öğretmenim. Ne sizin öz oğlunuzum, ne de korumanız altındaki biriyim. Davranışlarımla sorumlu siz değilsiniz. Ben adalet nedir bilen biriyim. Yirmi iki yaşındayım, üniversite öğrenimi gördüm. Soylu biriyim. Sizinle en küçük bir yakınlığım yok. Size büyük bir saygı beslediğim içindir ki, sizden hesap soramıyorum; çünkü benim adıma yanıt verme hakkını kendinizde bulmakla beni küçük düşürdünüz.

General öyle şaşkına dönmüştü ki, kollarını birleştirdi, sonra birdenbire Fransız’a doğru döndü ve ona benim kendisini neredeyse düelloya davet edeceğimi söyledi hızlı hızlı. Fransız kahkahalarla

güldü.

Mösyö De Grioux'nün kahkahalarına hiç aldırış etmeden konuşmama büyük bir soğukkanlılıkla devam ettim:

– Ancak bunu Baron'un yanına bırakacak değilim, dedim. İşte böyle General, madem bugün Baron'un yakınmalarını dinleyip ondan yana oldunuz, öyleyse bu işe bir bakıma siz de karışmış sayılırsınız. Size şunu bildirmekle onur duyarım: Yarın ilk işim gidip Baron'dan hesap sormak olacak. Eğer bir alıp veremediği varsa, sorunu benimle. Ne diye araya üçüncü bir şahsı sokuyor? Davranışlarımın hesabını veremeyecek kadar bayağı biri miyim ben?

Tahminimde yanılmamışım. General bu yeni saçmalıkları işitince dehşete düştü.

– Ne yani, bu lânet olası işin peşini bırakmak niyetinde değil misiniz? diye bağırdı. Hey Tanrım!.. Bana ne yapmak istiyorsunuz siz? Sakın böyle bir şey yapmayın, bayım, sakın... Yemin ederim ki... Hem burada yetkililer var... Ve ben... Ben... Kısacası... Benim mevkiim... Sonra Baron'un ki de... Kısacası sizi tutuklarlar. Rezalet çıkardığımız için polis gücüyle sınırdışı edilirsiniz. Bunu kafanıza sokun, bayım!

General öfkesinden tıkanacak gibiydi ama yine de çok korkuyordu.

Bense insanı çılgına çevirebilecek bir soğukkanlılıkla,

– General! dedim. Ortada rezalet falan yokken insanı ne diye tutuklasınlar? Hem Baron'la kozlarımızı paylaşmış değiliz henüz. Bu işi nasıl ve hangi koşullar altında çözmek niyetinde olduğumu bilmiyorsunuz. Benim bütün istediğim, hakkımdaki yanlış kanıyı değiştirmek. Kimsenin vesayeti altında olmadığımı, özgür kişiliği üzerinde bir başkasının hak iddia etmesini düpedüz hakaret saydığımı anlatacağım yalnızca. Boşuna paniğe kapılıyor, kendinizi boşuna üzüyorsunuz.

General'in sesindeki öfke birdenbire yok olmuştu. Ellerime sarılarak, yalvarırcasına kekeleyerek başladı:

– Tanrı aşkına, Aleksî İvanoviç Tanrı aşkına vazgeçin bu sevdadan! Öyle ya canım, düşünsenize bir kere, bundan elinize ne geçecek sanki? Bir yığın dert! Kabul etmelisiniz ki, benim son zamanlarda son derece hassas bir durumum var. Dikkatli davranmalıyım, özellikle şimdi! Ah, bilmiyorsunuz ki!.. Biz buradan ayrılır ayrılmaz sizi yeniden işe almaya hazırım. Şimdilik elimden yalnızca bu kadarı gelir... Yani bütün bunların neden böyle olduğunu biliyorsunuz işte! diye inledi.

Kapıya doğru giderken üzülmemesini rica ettim yeniden. Sonra her şeyin düzeleceğini söyleyerek vedalaştım ve çabucak ayrıldım.

Ruslar yabancı ülkelere gidince bazen birden korkaklaşıverirler; kendileri için yok şöyle söyleyecekler, yok böyle bakacaklar diye çekinirler; kuralları çiğnemiş olmaktan çekinirler. Yani, sanki bir korse içindeymişler gibi sıkıldıkça sıkırlar kendilerini. Özellikle de önemli biri olduklarını sananlar davranışlarına dikkat ederler. Otellerde, gezintilerde, toplantılarda, yolculuklarda kendilerini körü körüne belirli bir kalıba sokarlar ve şaşmaz bir biçimde kendilerini buna göre ayarlarlar... Ama ağzından kaçıracağı kadarıyla bizim General'in özel bir durumu vardı ve bu durum onu "Dikkatli davranmaya" zorluyordu. İşte bu yüzden birdenbire sakinleşerek bana olan tutumunu değiştirmiş, alttan almaya başlamıştı! Yine de her ihtimale karşı dikkat etmeliydim. Hiç belli olmaz, ertesi gün yetkililere başvurma aptallığında bulunabilirdi, bu yüzden de dikkatli olmam gerekiyordu.

Aslında General'i sinirlendirmek değildi niyetim. Benim asıl istediğim, Polina'yı öfkelen-dirmektir. Bana öylesine zalimce davranmış, öylesine anlamsız bir işe sürüklemişti ki, durmam için ayaklarıma kapanmasını istiyordum. Bu yaramazlıkların sonu ne de olsa ona da zarar verecekti. Ayrıca bambaşka duygular, yepyeni istekler doğuyordu içimde. Örneğin, onun karşısında gururumu bile ayaklar altına atıyorsam da bu, başkalarına karşı da pısrık davranacağım anlamına gelmezdi; Baron kim oluyordu ki beni "Bastonuyla dövecekti!" Onlarla alay etmek ve bu işten genç bir kahraman olarak gururla sıyrılmak istiyordum. Gösterecektim onlara kim olduğumu! Bir rezalet çıkmasından korktuğu için Polina'nında gönlümü almaya çalışacağından emindim. Bunu yapmasa bile hiç de silik biri

olmadığımı görecekti...

(İşte şaşırtıcı bir haber: Az önce merdivende karşılaştığım dadıdan duydum: Maria Filippovna bugün akşam treniyle Carlsbad'daki kuzeninin yanına gitmiş. Acaba niçin gitti? Dadının söylediğine göre uzun süredir gitmek istiyormuş zaten. İyi ama nasıl oluyor da bu konuda hiç kimse bir şey bilmiyor? Kim bilir, belki de herkesin haberi vardı da yalnız ben bilmiyordum. Dadının anlattığına göre, Maria Filippovna önceki gün General'le tartışmış. Bu, Matmazel Blanche'ın yüzünden belki de. Evet, yakında bir şeyler olacak galiba.)

VII. BÖLÜM

Ertesi sabah otel görevlisine hesabımın General'in hesabından ayrı tutulması gerektiğini bildirdim. Kaldığım odanın ücreti pek de fazla sayılmazdı, bu yüzden otelden ayrılmam gerekmiyordu. On altı Frederik altınım vardı, hem sonra, orada... Orada bir servet yatıyor! Garip şey, henüz kumarda kazanmamıştım, ama sanki şimdiden kalantor biri olup çıkmışım gibi duygulara kapılıyor, farklı düşünemiyordum.

Çok erken olmasına karşın Mr. Astley'le görüşmek üzere bitişikteki İngiltere Oteli'ne gideyim derken, birden De Grioux giriverdi odama. Tuhaf, daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştı; üstelik bu adamla aramız hiçde hoş değildi, hatta son derece gergindi. Beni alenen küçümsediği yetmezmiş gibi, bunu herkesin önünde, özellikle göz göre göre yapmaktan da geri kalmıyordu. Eh, benim de kanım ona hiç mi hiç ısınmamıştı zaten. Kendime göre yeterince nedenlerim vardı elbette. Kısacası, ondan nefret ediyordum! Kalkıp odama gelmiş olmasına bu yüzden çok şaşırılmıştım. Ortalıkta bir şeyler döndüğünü hemen anladım.

Pek sevimli bir tavırla girmişti içeri. Odamı hoş bulduğunu söyledi. Elimdeki şapkayı görünce, gezintiye mi çıktığımı sordu. Bir işle ilgili Mr. Astley'le görüşmeye gideceğimi duyunca bir an düşündü, sonra kaygılı bir ifade belirdi yüzünde.

De Grioux da diğer Fransızlar gibiydi, yani işine geldiği zaman gülyüzlü, tatlıdilli olmasını becerebiliyordu. Neşeli ve nazik olma zorunluluğu duymadığı zamanlarda ise çekilmez biri oluveriyordu. Fransız'ın doğuştan sıcak olma pek nadir bulunur. Sevimliliği her zaman yapaydır, çıkarı gerektirdiği için canayakın davranır. Meselâ, eğer alışılmışın dışında, tuhaf, özgün biri gibi görünme zorunluluğu duyarsa, en akıl almaz, en tuhaf düşler bile alışıl gelmiş ve zamanla bayağı bir nitelik kazanmış biçimlere bürünür. Sıradan bir Fransız, basit, günlük yaşantısına bağlı, dünyanın en burjuva, yani dünyanın en can sıkıcı yaratığıdır. Bence Fransızları yalnızca saf kimseler, özellikle de Rus kızları çekici bulabilir. Olgun herhangi biri daha ilk bakışta o basmakalıp salon nezaketinin, o rahat davranışların yapaylığını fark eder ve tiksinti duyar.

De Grioux son derece rahat ama yine de nazik bir sesle,

– Sizi bir iş için görmeye geldim, diye başladı söze. Saklayacak değilim, buraya bir elçi ya da daha doğrusu bir arabulucu olarak General tarafından gönderildim. Rusça'yı doğru dürüst bilmediğim için dünkü konuşmalarımızdan pek bir şey anlayamadım. Ama General konuyu bütün ayrıntılarıyla sonradan bana anlattı. İtiraf edeyim ki...

– Dinleyin Mösyö De Grioux, diye sözünü kestim. Bu olayda da arabuluculuk rolünü siz üstlendiniz. Hiç kuşkusuz ben yalnız bir outchitel'im. Hiçbir zaman da bu aileyle çok samimî olduğumu ileri sürmedim. Onların yakın dostlarıyla sıkı fıkı da olmadım, bu yüzden ortada bilmediğim pek çok şey var. Lütfen söyler misiniz bana, siz şimdi gerçekten aileden biri mi sayılıyorsunuz? Çünkü tüm sorunlarına öylesine büyük bir ilgi gösteriyorsunuz ki, bakıyorum da her şeye karışıyorsunuz...

Bu sorum hiç de hoşuna gitmemişti. Aslında durumu çok iyi anlamıştı. Ama bozuntuya vermek istemiyordu.

– General'e böylesine bağlıyım; çünkü birlikte giriştiğimiz bazı işler ve bazı özel durumlar var, dedi soğuk bir tavırla. General beni dünkü tasarınızdan vazgeçirmek için gönderdi. Hiç kuşkusuz düşündükleriniz çok zekîce. Ama General bu işten hiçbir sonuç alamayacağınızı size bildirmemi rica etti. Nasıl olsa Baron sizinle görüşmeyi kabul etmeyecek. Üstelik ne olursa olsun sizinle başa çıkmak için her türlü olanağa sahip, biliyorsunuz. Bunu siz de kabul edersiniz. Hem söyler misiniz bana, işi bu kadar büyütmenin ne lüzûmu var? General söz veriyor, ilk fırsatta sizi yine işe alacak. O zamana kadar da vos appointements, yani aylıklarınız ödenmeye devam edecek. Sonunda bu işten yine siz

kazançlı çıkıyorsunuz, öyle değil mi?

Alabildiğine soğuk bir tavırla bu konuda yanıldığını, Baron'un beni kapı dışarı etmek şöyle dursun, belki de tüm dikkatiyle dinleyeceğini söyledim. Sonra da işin doğrusunu söylemesini rica ettim... Buraya bu işi nasıl yapacağımı öğrenmeye mi geldiniz yoksa?

– Tanrı adına, General bu işle böylesine ilgilendiğine göre, tabi ki ne yapmaya kalkışacağınızı bilmeyi ister. Bundan doğal bir şey olamaz!

Anlatmaya başladım. Fransız da bir koltuğa kuruldu, başını hafifçe benden yana çevirdi, gizlemeye gerek görmediği bir alaycılıkla beni dinlemeye başladı. Davranışlarında da kendini beğenmiş bir hava vardı zaten. Bu olayı kolay kolay sindiremeyeceğimi göstermek için elimden geleni yapıyordum. Öncelikle Baron sanki uşağımıymışım gibi beni General'e şikâyet etmiş, böylelikle işten çıkarılmama neden olmuştu; sonra, yaptıklarının hesabını veremeyecek, konuşulmaya değmeyecek kadar bayağı biriymişim gibi davranmıştı. Öyleyse kendimi küçük düşürülmüş saymakta tamamen haklıydım. Ancak, yine de aramızdaki yaş farkının, toplumsal statülerimizin ve daha başka şeylerin -bunları sayarken gülmek için kendimi zor tutuyordum.- hatırı için yeni bir çılgınlık yapmaktan, yani Baron'u düelloya davet etmekten vazgeçiyordum. Bilâkis, ondan ve özellikle de Barones'ten özür de dileyebilirdim; şu son günlerde kendimi hiç iyi hissetmiyordum, sağlığım son derece bozuktu. Ama Baron dün beni General'e şikâyet etmekle işimi kaybetmeme neden olmuş ve beni aşağılamıştı; bu yüzden de ne ondan, ne de Barones'ten özür dilemem artık uygun olmazdı. Çünkü Baron olsun, Barones olsun, herkes korktuğumu ve yeniden işe alınmak için özür dilediğimi zannedeceklerdi. Bütün bunlardan şu sonuç çıkıyordu ki, şimdi özür dilemesi gereken biri varsa, o da Baron'du. En azından ağız ucuyla bir özür dileme olacaktı bu. Örneğin, bana hakaret etmek istemediğini söylemesi yeterliydi. Baron bunu söyledikten sonra, ben de yürekten özür dilemeyi kabul edebilirdim. Yani, benim bütün isteğim, Baron'un beni böyle çaresiz durmaktan kurtarmasıydı.

– Vay canına! Bu ne incelik, bu ne hassasiyet böyle! Peki ama siz ne diye özür dileyecekmışsiniz ki? Siz bütün bunları General'i zor durumda bırakmak için yapıyorsunuz, bayım... Belki de başka bir amacınız var... Mon cher Monsieur... Pardon, j'ait oublié votre nom Monsieur Alexis, n'est ce pas?

– Özür dilerim ama mon cher marquis, bu işin sizinle ne ilgisi var?

– Mais le général...

– General ne karıştırmış? Dün bundan böyle çok dikkatli davranmak zorunda olduğunu söylüyordu... Çok da üzgündü... Ama neden söz ettiğini pek anlayamadım.

De Grioux giderek daha belirginleşen öfkeli bir ses tonuyla,

– Burada özel bir durum söz konusu, dedi. Matmazel Cominges'i tanıyorsunuz, değil mi?

– Matmazel Blanche'ı mı yani?

– Evet, Matmazel Blanche de Cominges... Et madame sa mère... Kabul etmelisiniz ki, General... Yani General âşık ve dahası da... Belki de burada evlenecekler. Tam bu sırada bir rezalet, bir dedikodu patlak verdiğini düşünün.

– Ben ortada bu evliliği ilgilendirecek bir rezalet ya da bir dedikodu göremiyorum.

– Ama le baron est si irascible, un caractère prussien, Ubus savez, enfin il fera une querelle d'Allemand.

– Ama bunu size değil, bana yapar. Çünkü ben artık General'in maiyetinde değilim... Elimden geldiğince aptallığa vuruyordum işi. Merakımı hoşgörün ama... Demek Matmazel Blanche ile General sonunda evlenmeye karar verdiler, öyle mi? İyi de ne bekliyorlar peki? Yani ne diye bunu bizden, ev halkından gizliyorlar?

– Bunu söyleyemem... Zaten henüz tam olarak... Ne var ki... Siz de biliyorsunuz, Rusya'dan bir haber bekliyorlar, General işlerini düzene sokmak zorunda da...

– Ha öyle ya! La grand'maman!

De Grioux yiyecekmişçesine bana bakarak,

– Yani, diye atıldı, kibarlığınıza, zekânıza, inceliğinize kesinlikle güveniyorum... Sizi sevip sayan, bağrına basan bu aileyi kırmazsınız hiç kuşkusuz...

– Özür dilerim, kovuldum! Siz ise şimdi bunu lâf olsun diye yaptıklarını söylüyorsunuz. Ama şunu da kabul edin ki, birinin kalkıp da size, “Hiç kuşkun olmasın, aslında kulağını çekmek istemiyorum ama izin ver de lâf olsun diye kulağımı çekivereyim” dediğini düşünün. Sonuçta aynı şey değil mi bu?

De Grioux sert ve kurumlu bir sesle,

– Eğer böyleyse, diye başladı, eğer hiçbir ricaya kulak asmiyorsanız, kesinlikle belirtmek isterim, gerekli tedbirler alınacaktır. Burada yetkili makamlar var, bugün hemen sürerler sizi... Que diable! Un blancbec comme vous kalkıp Baron gibi bir kimseyi düelloya davet ediyor! Bunu yanınıza bırakırlar mı sanıyorsunuz? Şunu kafanıza sokun, burada kimse sizi rahat bırakmaz! Buraya ricada bulunmaya geldiysen kendi ayağımla geldim, General’i çok üzümüştünüz çünkü. Ne yani, aklınız sıra Baron sizi uşaklarıyla yaka paça dışarı atıramaz mı sanıyorsunuz?

– Kendim gidecek değilim oraya, diye soğukkanlılıkla karşılık verdim. Yanılıyorsunuz Mösyö de Grioux, olaylar sandığınızdan çok daha başka bir biçimde gelişecek. Şimdi doğruca Mr. Astley’e gidip “Seconol”um olmasını rica edeceğim. Beni sever, kıracağına sanmam. Baron’u görmeye o gidecek, Baron da onu ister istemez kabul edecek. Ben bir outchitel, subalterne, yani korumasız biri olabilirim. Ama Mr. Astley bir lordun, üstelik gerçek bir lordun yeğeni; Lord Pibroch’u herkes bilir, kendisi de burada zaten. İnanın, Baron, Mr. Astley’e nazik davranacak ve onu dinleyecektir. Yok, eğer dinlemezse Mr. Astley kendini hakarete uğramış sayacak ve o zaman Baron’a kendi arkadaşlarından birini gönderecektir, çevresi çok geniştir hani. Şimdi anladınız işte, olaylar sizin sandığınız gibi olmayacak.

Fransız’da aptallaşmıştı; söylediklerimin tümü de gerçeğe yakındı. Bense ortalığı gerçekten karıştıracak durumdaydım.

Yalvaran bir sesle,

– Ama rica ediyorum, diye başladı. Uzatmayın artık! Sizi gören de rezalet çıkarmaya çalıştığınızı sanacak! Aslında siz düello falan istemiyorsunuz, sizin bütün istediğiniz rezalet çıkarmak! Dedim ya, bütün bunlar zekânızın inceliğini gösterecek kadar eğlenceli olabilir, belki de amacınıza ulaşabilirsiniz. Ama kısacası...

Şapkamı alarak ayağa kalktığımı görünce kısa kesti:

– Ha sahi, size birisinden bir mektup getirmek için gelmişim ben, dedi. Alın... Karşılığını getirmemi istemişlerdi.

Bunu söyledikten sonra cebinden çıkarttığı ikiye katlanmış ve mühürlenmiş küçük pusulayı verdi.

Polina’nın el yazısıyla şöyle deniliyordu:

“Bakıyorum da siz bu işi cidden uzatmak niyetindedesiniz. Kızgınsınız, bu yüzden de yaramaz okul çocukları gibi davranıyorsunuz. Ama ortada çok özel bir durum var, bakarsınız ileride bunu size anlatırım. Ama şimdi lütfen bu işe bir son verin. Vazgeçin! Saçmalık tüm bunlar! Size ihtiyacım var, üstelik de bir dediğimi iki etmeyeceğinize söz vermiştiniz. Schlangenberg’i anımsayın. Aklınızı başınıza almanızı rica ediyorum, ille de gerekiyorsa emrediyorum.

Sizin P.

Not: Çünkü olay için kızdıysanız, bağışlayın beni.”

Bu satırları okuyunca her şey gözümün önünde dönmeye başladı. Dudaklarım soldu, titremeye başladım. Şu kahrolası Fransız saygıyı elden bırakmama havalalarına bürünerek, şaşkınlığımı sözüm ona görmek istemiyormuş gibi gözlerini diğer yana çevirdi. Oysa yüzüme karşı kahkahayla gülse daha iyiydi.

– Peki, diye karşılık verdim, Matmazel’e söyleyin, üzülmesin. Yalnız izninizle sormak isterim, diye ekledim. Bu notu ne diye hemen vermediniz de o kadar uzun süre beklediniz? Boşu boşuna bir

yığın saçma laflar edeceğinize, işe bu pusulayı vermekle başlamanız gerekmez miydi? Eğer buraya gerçekten bunun için geldiyseniz tabi...

– Ah, ben istedim ki... Yani bütün bu olup bitenler öylesine tuhaf ki, sabırsızlığımı hoşgörün. Ne yapmak niyetinde olduğunuzu bir an önce sizin ağızınızdan işitmek istedim. Ayrıca bu pusulada ne yazılı olduğunu bilmiyordum, ne zaman olsa veririm diyordum.

– Anlıyorum, bu pusulayı ancak son çare olarak kullanmanızı tembih ettiler, eğer beni yatıştırmış olsaydınız vermeyecektiniz. Öyle değil mi? Doğruyu söyleyin, Bay De Grioux.

Garip ve biraz da çekingen bir şekilde beni süzerek,

– Peutetre, dedi.

Şapkamı aldım. Başıyla beni selâmlayarak, çıktı. Alaylı bir şekilde gülüyormuş gibi gelmişti bana. Öyle ya, başka ne beklenirdi ki zaten?

Merdivenleri inerken kendi kendime mırıldandım:

“Seninle işimiz bitmedi daha Fransız bozuntusu; kozumuzu paylaşacağız seninle!”

Kafam hâlâ karmakarışıktı, hiçbir şey düşünemiyordum. Temiz hava biraz iyi geldi.

İki dakika sonra kafamı toplamaya başlayınca net bir biçimde iki düşünce belirdi zihnimde: Birincisi, dün yaramaz bir çocuk muzipliğiyle lâf olsun diye savurduğum birkaç kuru tehdit genel bir panik yaratmıştı! İkincisi, şu Fransız'ın Polina üzerinde ne gibi bir etkisi vardı? Adamın bir sözü üzerine Polina onun istediğini hemen yapıyor, bana mektup yazıyor, işi bana ricada bulunmaya kadar vardırıyordu. Kuşkusuz, ilişkileri daha onları tanıdığım andan başlayarak benim için hep bir bilmece olarak kalmıştı. Ama yine de şu son günlerde Polina'nın de Grioux'ya küçümsercesine, hatta tiksindircesine bakışı gözümünden kaçmamıştı. Fransız da Polina'ya pek yüz vermiyor, bazen de kaba davranmaktan kaçınmıyordu. Zaten ondan nefret ettiğini Polina kendi ağızıyla söylemiş, bu arada çok da anlamlı lâflar kaçırmıştı ağızından... Polina düpedüz baskı altındaydı demek ki; adam onu parmağında oynatıyordu.

VIII. BÖLÜM

İki yanı kestane ağaçlarıyla çevrili gezinti yolunda, benim İngiliz'le karşılaştım.

– Ooo! dedi beni görür görmez. Ben sizi görmeye gelirken siz de bana geliyorsunuz. Dostlarınızdan ayrıldınız demek, öyle mi?

Şaşırmıştım,

– Önce siz söyler misiniz, olup bitenleri nereden öğrendiniz? diye sordum. Yoksa herkes öğrendi mi?

– Hayır, herkes değil, herkesin öğrenmesini gerektirecek kadar önemli bir şey yok ki zaten. Kimsenin söz ettiği falan yok.

– Öyleyse siz nereden biliyorsunuz?

– Biliyorum işte, yani rastlantı sonucu. Şimdi buradan nereye gideceksiniz? Sizi severim, gidip bir göreyim demiştim de...

– Çok iyisiniz, Mr. Astley, dedim. -Doğrusu ya pek şaşırmıştım; öyle ya, bunu nereden öğrenmişti acaba?- Ben henüz kahve içmedim, sanırım siz de içmemişsinizdir. İsterseniz istasyondaki kahveye gidelim, oturur birer sigara tütürürüz, bu arada her şeyi anlatırım size... Eee, siz de bana tabii.

Kahve az ilerideydi. Bir köşeye oturduk, kahvelerimizi getirdiler, ben bir sigara yaktım. Mr. Astley içmek istemedi, gözlerini bana dikmişti, anlatacaklarımı dinlemeye hazırlanıyordu.

– Bir yere gidecek değilim, burada kalacağım, diye konuşmaya başladım.

Mr. Astley,

– Burada kalacağınızdan emindim, diye onayladı.

Mr. Astley'e giderken Polina'ya olan aşkımdan söz etmek niyetinde değildim. Hatta bu konudan özellikle kaçınmayı düşünüyordum. Son günlerde bu konuda ona tek bir sözcük bile etmemiştim. Hem pek de sıkılgan biriydi zaten. Polina'nın onu çok etkilediğini daha ilk günden anlamıştım ama kızın adını ağzına bile almıyordu. Tuhaf şeydi doğrusu. Öyle karşılıklı oturup da Mr. Astley o gri gözlerle bana ısrarla bakmaya başlayınca, nedense her şeyi anlatmak, yani aşkıyı bütün ayrıntılarıyla bir bir anlatma isteği duydum birdenbire. Tam yarım saat boyunca konuştukça konuştum, içimi dökmek bana iyi gelmişti. Bu konuyu birisine ilk kez açmaktan zevk duyuyordum! Kimi zaman en önemli yerlerde

Mr. Astley'in utangaç bir tavır takındığını görünce daha da ateşli anlatmaya başladım. Sonraları pişmanlık duyacağım bir tek şey vardı: Şu Fransız'ı biraz fazla dilime dolamıştım belki...

Mr. Astley ise oturduğu yerde kımıldamadan, tek lâf etmeden, hiç ses çıkarmadan gözlerini dikmiş beni dinliyordu. Ne var ki, söz döndü dolaştı, Fransız'a geldi. Birdenbire atılıp beni susturdu, böylesine bir konuyla bu kadar ilgilenmeye hakkım olup olmadığını sordu. Mr. Astley hep böyle garip sorular sorardı zaten.

– Haklısınız, diye yanıt verdim, korkarım ki buna hakkım yok.

– Markıyla Bayan Polina üzerine tahminden öteye, daha kesin bir bilginiz var mı?

Onun gibi sıkılgan biri nasıl olur da böyle net bir soru sorardı, şaşırmıştım doğrusu.

– Hayır, kesin bir şey söyleyemem, diye karşılık verdim. Elbette söyleyemem.

– Öyleyse çok yanlış bir iş yapıyorsunuz... Bana bundan söz etmek şöyle dursun, böyle bir şeyi düşünmekle bile yanlışlığa düşüyorsunuz.

Şaşakalmıştım,

– Peki peki, dediğiniz gibi olsun. Kabul!.. Ama asıl sorun bu değil şimdi.

Bunun üzerine, dünkü öyküyü tüm ayrıntılarıyla anlattım. Polina'nın kaprisini, Baron'la olan serüvenimi, işten çıkarılmamı, General'in akıl almaz korkaklığını, son olarak da de Grioux'nün bu sabahki ziyaretini anlattım. Pusulayı çıkarıp gösterdim.

– Siz ne diyorsunuz bu işe? diye sordum. Bu konuda özellikle sizin ne düşündüğünüzü öğrenmeye

geldim. Bana kalsa, şu zavallı iğrenç Fransız'ı gebertiverirdim. Kim bilir, belki de yaparım bu işi.

Mr. Astley,

– Alın benden de o kadar, dedi. Bayan Polina'ya gelince... Bilirsiniz işte, insanlar bir kaşık suda görseler boğacakları bazen zorunlu olarak ilişki kurarlar, işin içinde sizin bilmediğiniz nedenlerden doğan bazı özel durumlar olabilir. Bana kalırsa rahat olun... Bir dereceye kadar tabi. Bayan Polina'nın dünkü davranışına gelince, tuhaf şey... Sizden kurtulmak için Baron'dan bastonla dayak yemeye göndermesinden söz etmek istemiyorum. Baron'un da hazır elindeyken bastonunu neden kullanmadığına akıl erdiremiyorum ya, o da başka!.. Kafamı asıl kurcalayan şey, Polina gibi kibar bir bayan nasıl olur da böyle kendisine hiç yakışmayan bir çılgınlığa yeltenir? Hiç kuşkusuz o da nereden bilsin böyle muzipçe bir isteği tümüyle uygulayacağını...

Mr. Astley'i dikkatle süzerek, birden,

– Siz bunları biliyorsunuz! diye haykırdım. Bana öyle geliyor ki, bütün bunları daha önce de işittiniz siz. Hem de kimden işittiniz, biliyor musunuz? Bayan Polina'nın kendisinden!

Mr. Astley şaşkın şaşkın yüzüme baktı

– Gözleriniz parlıyor, dedi Kuşku okuyorum bu gözlerde. Sonra yine eski soğukkanlılığına bürünerek: Ama kuşklarınızı sesli açığa vurmaya hiç hakkınız yok, diye ekledi. Size bu hakkı veremem! Sorunuzu yanıtlamak da istemiyorum.

– Peki, uzatmayalım! Zaten gerek yok! diye haykırdım.

Garip bir biçimde heyecanlanmıştım, böyle bir düşünce nereden de gvelmişti aklıma bilmem! Acaba Polina, Mr. Astley'i ne zaman, nerede ve nasıl görmüştü de onu dert ortağı olarak seçmişti? Zaten Mr. Astley'i şu son zamanlarda hep göz ardı edip durmuştum; Polina ise benim için her zaman bir bilinmezlikti... Öyle ki, daha az önce Mr. Astley'e bütün aşk öykümü anlatırken, birdenbire anlamıştım ki, aramızdaki ilişki konusunda hiç de olumlu ve ciddî şeyler söyleyememiştim. Tam tersine, bütün hepsi düşsel, garip ve temelsizdi, hiçbir şeye benzemeyecek kadar da belirsiz.

– Peki, peki, kafam öylesine karmakarışık bir durumda ki, pek çok şeyi düşünemiyorum işte, diye karşılık verdim soluğum tikanırcasına. Siz iyi bir insansınız zaten. Her neyse konuyu değiştirelim şimdi. Sizden nasihat değil, düşüncelerinizi söylemenizi bekliyorum.

Bir an sustuktan sonra konuşmaya başladım:

– Sizce General neden bu kadar korktu? Yaptığım o saçma muziplik ortalığı neden böyle karıştırdı? Öyle bir yaygara koptu ki, de Grioux bile bu işe karışmak zorunda kaldı. Oysa yalnızca çok ciddî durumlarda işe karışır. Benimle görüşmeye geldi. Hem de ne geliş! Yalvarıp yakardı... Evet, de Grioux bana yalvardı! Sonra bunu da dikkate alın, bana geldiğinde saat dokuz ya da biraz daha önceydi. Bayan Polina'nın pusulası da elindeydi. Bu pusula ne zaman yazıldı diye düşünmez mi insan? Belki de Bayan Polina'yı yalnızca bu iş için uykusundan uyandırmışlardı! Bütün bunlardan şu sonuca varıyorum ki, Bayan Polina bu adamın kölesi olmuş. Öyle ya, benden özür bile diledi. Ayrıca, kişisel olarak bu işle ne ilgisi olduğunu merak ediyorum. Niçin böylesine ilgileniyor? Baron'dan neden bu kadar korktular? Sonra General'in Matmazel Blanche de Cominges ile evlenmesi ne diye bu işe bağlı olabilir? Söylediklerine göre bu evlenme işi nedeniyle ortada özel bir durum söz konusuymuş... Ama siz de kabul edersiniz ki, bu kadarı da fazlasıyla özel oluyor. Ne düşünüyorsunuz? Gözlerinize bakılırsa bu konuda benden daha çok şey biliyorsunuz.

Mr. Astley gülümsedi ve başını sallayıp,

– Doğrusu bu konuda gerçekten de sizden daha çok şey bildiğimi sanıyorum, dedi. İşin bütün inceliği Matmazel Blanche'da bitiyor, bunun gerçek olduğuna kesinlikle eminim.

Birdenbire sabırsızlıkla haykırdım:

– Şu Matmazel Blanche da kim oluyor?

(Birden, Bayan Polina'ya ilişkin bir şeyler öğreneceğim umuduna kapılıvermiştim.)

– Bana kalırsa Matmazel Blanche şu son sıralarda Baron ve Barones'le karşılaşmaktan kasten

kaçınıyor... Bu karşılaşma tatsız, hatta korkunç bir rezalete yol açabilir.

– Bak sen şu işe!

– Matmazel Blanche iki yıl önce mevsim başında yine Roulettenburg'daydı. O zaman ben de burada bulunuyordum. Matmazel Blanche o sıralar Matmazel de Cominges değildi ve annesi Madam Veuve Cominges diye biri de yoktu ortalıkta. En azından isminden söz edilmiyordu. De Grioux... De Grioux de yoktu. Akraba olduklarını da pek sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki, tanışalı bile pek fazla bir zaman bile geçmemiştir. De Grioux'nun markilik unvanı da pek yeni sayılır. Bunu rastlantı eseri öğrendim. Hatta de Grioux adını taşımaya başlayalı da çok olmamıştır. Ona başka bir ad altında rastlamış birini tanıyorum burada.

– İyi ama burada gerçekten de geniş bir çevresi var, buna ne diyeceksiniz?

– Oo, olsun varsın. Matmazel Blanche'ın da çevresi geniş olabilir. Ama yine de iki yıl önce Matmazel Blanche şu bizim Barones'in şikâyeti üzerine polis tarafından kentten ayrılmak zorunda bırakılmıştı. O da buna ister istemez uydu.

– Nasıl olur!..

– Tarihî bir adaya sahip İtalyan bir prens vardı yanında buraya ilk gelişinde. Barberini'ydi galiba prensin adı... Değerli yüzükler, pırlantalar içinde yüzen bir adam işte. Göz kamaştırıcı güzellikte bir arabayla gezerlerdi. Matmazel Blanche trente et quarente oynardı. Önceleri kazanıyordu. Sonradan şanssı döndü öyle anımsıyorum. Bir gece büyük bir miktar kaybetti. Ama daha da kötüsü, un beau matin prens kayıplara karıştı. Nereye gittiğini kimsecikler bilmiyordu. Atlar, araba bir anda yok olmuştu. Her şeyin yerinde yeller esiyordu. Otele yüklü bir borcu vardı. Matmazel Zelma birdenbire Barberini adını bırakıp Matmazel Zelma oluvermişti. Derin bir umutsuzluğa düşmüştü. Ağlayıp sızladı, çığlıklarıyla tüm oteli inletti. Öfkeden giysilerini paraladı. O sıralarda otelde bir de Polonyalı kont vardı. Yolculukları esnasında tüm Polonyalılar konttur zaten. Üstünü başını yırtan, o güzelim elleriyle bir kedi gibi yüzünü tırmalayan Matmazel Zelma, işte bu Kont'un ilgisini çekti. Bir süre sohbet ettiler. Akşam yemeğinde bizim küçükhanım çoktan yatışmıştı bile. Geceleyin istasyona kol kola gittiler. Matmazel Zelma eskisi gibi yine kahkaha üstüne kahkaha atıyordu. Yazgıya boyun eğmiş gibi rahat bir havası vardı. Şimdi artık o da oyun masalarına giderken dirseğiyle kendilerine yol açan rulet müdavimi bayanlar takımına girmiş bulunuyordu. Buradaki hanımlar arasında bir kibarlık belirtisidir bu. Kuşkusuz böylelerine siz de rastlamışsınızdır.

– Evet...

– Böyleleri görülmeye bile değmez aslında. Namuslu halkın hoşnutsuzluğuna karşın, bu gibi yerlerden kovulmazlar, kumar masalarında her gün en azından bin franklık banknotlar bozdurdıkları sürece bunlara katlanırlar. Ancak bir süre sonra banknotları bozduramaz olunca kibarca kovurlar. Matmazel Zelma hâlâ para bozdurmayı sürdürüyordu. Fakat kumardaki şanssı da giderek daha tersine döndü. Dikkat ettiyseniz, kendilerine hakim olmasını başardıkları için bu tür hanımlar kumarda çok şanslıdırlar. Her neyse, zaten öykümüzün de sonuna geldik. Bir gün Kont da tıpkı Prens gibi kayıplara karıştı. Matmazel Zelma o gece kumar salonuna yalnız başına geldi. Bu kez koluna giren de olmamıştı. İki gün içinde tüm varlığını kaybetti. Elindeki son altını da masaya koyup kaybettikten sonra çevresine bakındı. Hemen yanı başında duran ve büyük bir tiksintiyle kendisine bakmakta olan Baron Wurmerhelm ilişti gözüne. Ama Matmazel Zelma, Baron'un yüzündeki tiksintiyi fark etmedi. O biçim kadınlara özgü bir gülümsemeyle Baron'a döndü ve kendisi için kırmızının üzerine on altın koymasını rica etti. İşte bundan sonra Barones'in şikâyeti üzerine kendisine bir daha oyun salonuna gelmemesi bildirildi. Bütün bu küçük ama tatsız ayrıntıları nasıl olup da bildiğime şaşıyorsunuz belki. Bunları akrabam olan Mr. Fieder'den duydum. Mr. Fieder o akşam Matmazel Zelma'yı arabasıyla Roulettenburg'dan Spa'ya götürmüş. Şimdi anlamışsınızdır artık: Matmazel Blanche belki de bir daha gar polisince kovulmamak için General'in eşi olmak istiyor. Artık kumar oynamıyor. Epeyce bir servete sahip, şimdi buradaki kumarbazlara faizle para veriyor. Böylesi daha çok işine

geliyor olmalı. Korkarım bizim zavallı General de ona epeyce borçlu olmalı. De Grioux da borcu olmalı, belki de ortaklırlar. Sizin anlayacağınız, hiç olmazsa evleninceye kadar Baron'la Barones'in dikkatini çekmek istemiyor. Yani, çıkacak herhangi bir rezalet, Matmazel Blanche'ın sonu olur. Siz ne de olsa o ev halkından birisiniz. Davranışınız bir rezalete yol açabilirdi; düşünün, Matmazel Blanche her gün General'le ya da Bayan Polina'yla kol kola görünüyor. Anladınız mı şimdi?

– Hayır, anlamadım! diye atıldım.

Ve kendimi tutamayıp masaya öyle bir yumruk vurmuşum ki, garson korkarak hemen yanımıza koştu.

– Söylesenize, Mr. Astley, dedim öfkeyle. Madem bütün bu öyküyü önceden biliyordunuz, madem Matmazel Blanche de Cominges'in nasıl bir kadın olduğundan haberdarsınız, öyleyse ne diye beni, Generali ve özellikle de kumar salonunda herkesin arasında Matmazel Blanche ile kol kola dolaşan Bayan Polina'yı uyarmadınız? Nasıl yapabildiniz bunu?

Mr. Astley sakın sakın yanıt verdi:

– Sizi uyarmam hiçbir işe yaramazdı, elinizden bir şey gelmezdi. Hem neye karşı uyaracaktım? General, Matmazel Blanche konusunda belki de benden daha çok şey biliyordur. Yine de Bayan Polina'yla birlikte Matmazel Blanche'ın koluna girmekten geri durmuyor. General mutsuz bir adam. Dün Bayan Blanche'ı Mösyö de Grioux ve şu Rus prensiyle birlikte gördüm, Bayan Blanche güzel bir ata binmişti. General de doru bir atla peşlerinden gidiyordu. Oysa daha o sabah ayaklarının sızladığından yakınıyordu. Yine de at binişi fena değildi. Onu bu durumda görür görmez, "İşte mahvolmuş bir adam" dedim içimden. Hem bütün bu olup bitenler beni ilgilendirmez. Bayan Polina'yı tanıma onuruna erişeli şunun şurasında ne kadar oldu ki! Mr. Astley birden kendini topladı. Dedim ya, sizi içtenlikle sevmeme karşın birtakım sorular sormanıza izin veremezdim...

Yerimden kalkarak,

– Bu kadar yeter, dedim. Benim için şimdi her şey açıklığa kavuştu artık. Bayan Polina'nın Matmazel Blanche'a ilişkin her şeyi bildiğini; ama Fransız'dan ayrılmak istemediği için Matmazel Blanche ile görülmeye razı olduğunu çok iyi anlıyorum. Emin olun, başka hiçbir neden onu Matmazel Blanche'la kalabalık içinde görülmeye ve Baron'la uğraşmamam için pusula yazıp bana yalvarmaya zorlayamazdı. Şunu kabul etmek gerekiyor ki, bir türlü karşı koyamadığı bir etki altında kaldığı açıkça ortada! Ama şu işe bakın ki, beni Baron'un üzerine saldırtan da kendisiydi! Hay aksi şeytan, çıkabilirsen gel de çık işin içinden!

– Şu iki noktayı unutuyorsunuz: Birincisi, Matmazel de Cominges General'in nişanlısı. İkincisi ise Bayan Polina General'in üvey kızı. Ayrıca biri kız öbürü erkek iki küçük kardeşi daha var; General'in öz çocukları bunlar. Ama bu çılgın adam onları yüzüstü bıraktığı gibi paraları da tüketiyor.

– Evet, evet! Orası öyle! Bayan Polina'nın o çocuklardan ayrılması demek, onları tümüyle yüzüstü bırakmak olur. Yanlarında kalması ise onların çıkarlarını koruması ve en azından malların küçük bir parçasını kurtarması anlamına gelir. Evet, bütün bunlar doğru! Ama yine de! Ah, şimdi çok iyi anlıyorum herkesin büyükanneyle neden bu kadar ilgilendiğini!

Mr. Astley,

– Kiminle? diye sordu.

– Bir türlü ölmek bilmeyen Moskova'daki şu yaşlı cadıyla. Hepsi de kadının ölümünü bildiren telgrafi sabırsızlıkla bekliyor.

– Ah, öyle ya, elbette!.. Onunla ilgilenmeyecekler de kiminle ilgilenecekler! İşin sonunda mirasa konmak var. Vasiyetname açıklandığında General evlenecek, Bayan Polina özgürlüğüne kavuşacak... De Grioux'ya gelince...

– Eee, ne olmuş De Grioux'ya?

– De Grioux'nun da alacakları ödenecek. Burada beklemesinin bütün nedeni de bu.

– Yalnızca bu mu? Beklediğinin yalnızca bu kadarık olduğunu mu sanıyorsunuz?

– Daha fazlasını bilmiyorum.

Mr. Astley inatçı bir suskunluğa gömüldü.

Öfkeden köpürerek,

– Ben bal gibi biliyorum ama!.. diye haykırdım. O da dört gözle bu mirası bekliyor. Çünkü Polina

mirastan payına düşeni alınca yüklü bir çeyiz parasıyla doğruca gidip de Grioux'nun kollarına

atılacak. Bütün kadınlar böyledir zaten! En gururluları bile bir bakarsın en aşağılık köleliğe

katlanıvermiş! Polina sevse sevse tutkuyla sever, başka türlü değil! Onun hakkındaki görüşüm bu işte!

Ona şöyle bir bakın, özellikle de tek başına oturup da düşündüğü zamanlar. Yazgısına boyun eğmiş,

kendini adamış gibidir! Yaşamın ve tutkunun tüm korkularından payını almaya hazırdır sanki... O... O...

O... Birden, o da nesi, kim çağırıyor beni? diye bağırdım. Kim o bağırın?

Birisinin Rusça “Aleksi İvanoviç!” diye bağırdığını işittim. Kadın sesiydi!.. Dinleyin!

Otele yaklaşıyorduk. Farkında olmadan, kahveden ayrılalı epeyce bir zaman geçmişti.

– Bir kadının bağırdığını işittim ama kimi çağırdı bilmiyorum, Rusça konuşuyordu; şimdi anladım

kimin seslendiğini, dedi Mr. Astley eliyle işaret ederek. Seslenen şu kadındı, uşakların az önce

merdivenlerden yukarı çıkardıkları o kocaman koltukta oturan kadın. Ardından da bavullarını

taşıyorlar. Tren yeni geldi demek ki.

– İyi de beni ne diye çağırırsın? Yine bağıyor, bakın, bize el sallıyor.

Mr. Astley,

– Görebiliyorum, dedi.

Otelin merdivenlerinden avaz avaz bağıyordu kadın:

“Aleksi İvanoviç! Aleksi İvanoviç! Ah Tanrım, ne dangalak adam!”

Otelin girişine koştuk. Merdiven sahanlığına çıktım ve... Şaşkınlıktan kollarım yanlarıma düştü,

olduğum yere çivileniverdim.

IX. BÖLÜM

Büyükanneydi bu!.. Otelin girişinde, geniş merdivenin en üst sahanlığından salona doğru ile koltuğu taşınan, çevresinde uşak ve hizmetçilerin el pençe durduğu, müdüründen en küçük hizmetçisine dek tüm otel görevlilerince kapıda karşılanan, kendi uşakları, yığınla bavulu ve sandıklarıyla oteli birbirine katan ve oracıkta, tekerlekli koltuğunda oturan saygıdeğer konuk... Evet, ta kendisiydi... Çevresine korku saçan; zengin, yetmiş beş yaşında, mal mülk sahibi ve Moskova'nın soylu hanımefendisi Antonida Vasilyevna Taraseviç, yani la grand'maman. Öldü mü, ölmedi mi diye telgraf üstüne telgraflar çekilirken, ha öldü ha ölecek derken hâlâ canlı ve sapasağlam bir hâlde hiç haber vermeden aniden çıkagelmişti!

Beş yıldır bacakları tutmadığı için koltukta taşınıyordu. Ama o her zamanki canlı, çevik, agresif, keyifli hâliyle dimdik oturuyor, bangır bangır bağırarak önüne geleni haşlıyordu. General'in evine öğretmen olarak girdiğimden beri kendisini görme onuruna ancak birkaç kez nail olmuşum; eskiden nasılsa yine öyleydi... Karşısında kazık gibi dikilip kalmam doğaldı. Koltuğuyla yukarı çıkartılırken, ta yüz adım uzaktan keskin gözleriyle bizi görmüş, beni hemen tanıyivermiş ve ismimi haykırarak seslenmişti. Bir kez duyduğu adı bir daha kolay kolay unutmazdı zaten. “Öldü ölecek diye bekledikleri, tabutta görmek istedikleri, mirasına konmayı umdukları kadın kadın bu muydu?” diye geçirdim içimden. “Oysa bizim hepimizi, hatta oteldekilerin hepsini toprağa verir bu kadın! Hey Tanrım, bizimkilerin hâli ne olacak şimdi? General ne yapacak? Kadın oteli alt üst eder artık!”

– Ne o delikanlı? Orada kazık gibi dikilip yüzüme aptal aptal ne bakıyorsun? diye bağırdı. Bir selâm, bir hoş geldin yok mu, ha? Yoksa bunu yapmayacak kadar burnun mu büyüdü? Belki de beni tanımadın? Sonra hiç yanından eksik etmediği baş hizmetkârına dönerek, devam etti. Görüyorsun ya, Potapiç!..

Potapiç saçları ağarmış, ufak tefek yaşlı bir adamdı; kafasının saçsız yerleri pembeydi. Bir frak giymiş, beyaz bir kravat takmıştı.

– Görüyorsun ya!.. Beni tanımıyor! Öyle ya, çoktan gömdüler beni! “Öldü mü, hâlâ ölmedi mi?” diye telgraflar yağdırıyordu. Ben herşeyin farkındaydım. Bak işte, gördüğün gibi yaşıyorum, sapasağlamım.

Kendimi toparlayınca,

– Amma yaptınız, Antonida Vasilyevna!.. Sizin kötülüğünüzü isteyeyim ki? diye neşeyle karşılık verdim. Yalnızca şaşırardım... İnsan nasıl şaşırılmaz ki? Böyle beklenmedik bir anda...

– Şaşıracak ne var ki bunda? Trene atladım ve buradayım işte. Trenler oldukça konforlu, hiç sarımadı. Sen gezintiye mi çıkmıştın öyle?

– Evet, istasyona kadar şöyle bir dolanayım demiştim de...

Büyükanne çevresine göz gezdirerek,

– Burası çok güzelmiş!.. dedi. Hava sıcak, ağaçlar da son derece hoş. Bak işte bunu severim. Aile nerede? General?..

– Ha, bu saatte içeride olur hep, zaten herkes içeride.

– Demek burada da her işlerini saatinde yapıyorlar? Bütün o formalitelere uyuyorlar ha? Gösteriş taşıyorlar. İşittiğime göre bir de araba uydurmuş kendilerine bizim les seigneurs Russesf. Kapağı yurtdışına atınca paraları har vurup harman savuruveriyorlar hemen! Praskovya da onlarla mı?

– Evet, Polina Aleksandrovna da burada.

– Ya şu Fransız? Her neyse, nasıl olsa şimdi hepsini kendi gözlerimle görürüm. Aleksî İvanoviç, hadi bakalım yolu göster de yanlarına gidelim. Sen nasılsın rahat mısın bari?

– İyi sayılırım Antonida Vasilyevna.

– Potapiç, şu salak müdüre söyle de bana şöyle rahat bir daire hazırlasınlar. İyi bir şey olsun! Üst

katlarda olmasın ama!.. Benim eşyaları da oraya götürsünler. Beni taşımak için herkes ne diye üstüme çullanıyor öyle? Neden itiş kakış başıma üşüştüler? Ne yağcılık ama!

Bana doğru dönerek,

– Yanındaki kim?

– Mr. Astley!

– Kimin nesiymiş bu Mr. Astley?

– Bir yolcu, kendisi benim yakın dostum olur, General’i de tanır.

– Bir İngiliz. Evet, demek bu yüzden ağzını açıp da tek lâf etmeden beni süzüp duruyor. Neyse,

İngilizleri severim ben. Hadi yukarı götürün beni, General’in dairesine. Nerede kalıyorlar?

Büyükanne’yi kaldırdılar. Öne geçerek otelin geniş merdivenlerini çıkmaya başladım. Kafile son derece göz kamaştırıcıydı. Karşımıza çıkanlar durup şaşkın gözlerle bize bakıyorlardı. Otelimiz bu kentin en iyi, en pahalı, en aristokrat oteli sayılıyordu. Merdivenlerde, koridorlarda her adımda göz alıcı bir hanımefendiye ya da kurumlu İngilizlere rastlanırdı. Bunların çoğu soluğu hemen aşağıda alarak, aslında kendisi de şaşkına dönmüş olan müdürden bu yeni konuğun kimin nesi olduğunu öğrenmeye çalıştılar. Müdür de kendisini soru yağmuruna tutan bu kişilere, yeni gelenin kesinlikle seçkin bir yabancı, une Russe, une comtesse, grand dame olduğunu ve kendisinin bir hafta önce la grande duchesse de N.’nin kaldığı daireye yerleşeceği yanıtını verdi. Koltuğunda kurumlu ve dediğim dedik bir havayla oturan büyükanne herkesi etkilemişti. Ne zaman birisiyle karşılaşsak, onu hemen tepeden tırnağa süzüyor ve bana yüksek sesle kimin nesi olduğunu sorup açıklamada bulunmamı istiyordu. Büyükanne iri yapılıydı, koltuğunda otururken dahi uzun boylu olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Otururken koltuğun arkasına yaslanmıyordu, sırtı dümdüzdü. Biçimli ve gri saçlı başını hep dimdik tutardı. Yüzünde küçümseyen, hatta meydan okuyan bir hava vardı. Bakışları ve davranışları son derece doğaldı. Yetmiş beş yaşında olmasına karşın yüzü hiç de kırışık değildi. Dişleri bile sapasağlamdı. Üstünde siyah ipekliden bir giysi ile beyaz bir şapka vardı.

Mr. Astley benimle birlikte yukarı çıkarken, “Onu son derece ilginç buldum!” diye fısıldadı.

Ben de içimden “Büyükanne bütün o telgrafları biliyor! Ama görünüşe bakılırsa Matmazel Blanche’dan henüz haberi yok” diyordum.

Düşündüklerimi Mr. Astley’e de aktardım.

Ne günahkâr adammışım meğer! Çünkü ilk şaşkınlığımı üstümden atar atmaz, General’in yüreğine ineceğini düşünerek büyük bir zevk duymaya başlamıştım. Ona yol gösterirken içim içime sığmıyor, olacakları düşündükçe en önde neşe içinde yürüyordum.

Bizimkilerin dairesi ikinci kattaydı; önceden haber vermeden, kapıyı bile çalmadan ardına kadar açtım. Büyükanne törenle içeri taşındı. Herkes sanki sözleşmişçesine General’in oturma odasında toplanmıştı. Saat on ikiydi ve sanırım kimisi arabayla, kimisi atla topluca gezintiye çıkmayı tasarlıyorlardı. Ayrıca konuklar da vardı. General, Polina, çocuklar ve dadılarından başka, De Grioux, Matmazel Blanche, yine binici giysileri içinde dul Bayan Cominges, ufak tefek prens ve kendisini ilk kez gördüğüm bir Alman bilgin de oturma odasında hazır bulunuyordu. Büyükanne’nin koltuğunu odanın orta yerine, General’in üç adım yakınına bıraktılar. Ah Tanrım, içerdekilerin o anki hâlleri ölsem aklımdan çıkmaz! İçeri girdiğimiz sırada General bir şeyler anlatıyor, De Grioux da arada bir lâfa karışıp ayrıntıları tamamlıyordu. Şunu da belirtmem gerekir ki, Matmazel Blanche ile De Grioux o ufak tefek Prens’in çevresinde dört dönüyorlardı; üstelik de bunu à la barbe du general yapıyorlardı. Toplulukta yapay da olsa neşeli, samimî, içten bir aile havası hâkimdi. Büyükanneyi görünce General beyninden vurulmuşa döndü, sözü ağzında kaldı. Aptal aptal bakıp duruyordu. Sanki basilisk tarafından büyülenmiş gibi, yuvalarından fırlamış gözlerle büyükanneye bakıyordu. Büyükanne de tek kelime etmeksizin ve hiç hareket etmeden General’e bakıyordu. Zafer dolu, ezici, alaycı bir bakıştı bu! Derin bir sessizlik içinde yaklaşık on saniye kadar bakıştılar. De Grioux ilk anda sersemlemiş gibi oldu ama bir an sonra yüzüne derin bir kaygı yerleşmişti. Matmazel Blanche

kaşları kalkık, ağzı bir karış açık, dik dik Büyükanne'ye bakıyordu. Prens'le Alman bilgin büyük bir ilgiyle bu sahneyi izliyorlardı. Polina'nın bakışlarında ise şaşkınlık ve çaresizlik okunuyordu. Ama birden yüzü kül gibi oluverdi. Bir an sonra da yüzünü kan kapladı, yanakları kıpkırmızı oluverdi. Evet, herkes için büyük bir felâketti bu! Bense umarsızca duruyordum. Gözlerim Büyükanne ile öbürleri arasında dolaşıyordu. Mr. Astley her zamanki ağırbaşlılığıyla, sessizce bir köşeye çekilmişti.

Sessizliği bozan sonunda büyükanne oldu:

– İşte buradayım! diye patlayıverdi. Beklenen telgrafın yerine ben geldim! Ne o, yoksa beni beklemiyor muydunuz?

Zavallı General,

– Antonida Vasilyevna... Halacığım... Ama nasıl oldu da... diye sözü ağzında geveledi.

Eğer büyükanne birkaç saniye daha sessiz dursaydı, zavallıcığın yüreğine inebilirdi.

“Nasıl oldu?”da ne demek?.. Trene atlayıp geldim işte. Demiryolları ne işe yarar? Ben nalları dikecektim ve siz de mirasıma konacaktınız öyle mi? Görüyorsunuz ya, buradan çektiğin bütün o telgraflardan haberdarım. Öyle sanıyorum ki, bu telgraflar sana epeyce pahalıya mal olmuştur. Buradan oraya telgraf, dile kolay, az bir para mı bu! Her şeyi yüzüstü bıraktım ve kalkıp buraya geldim. Fransız değil mi bu? Mösyö De Grioux, yanılmıyorsam?

De Grioux,

– Oui, madame, dedi. Et croyez, je suis si enchanté! Votre sante... c'est un miracle... vous voir ici... une surprise chartmente...

– Elbette chartmente ya! Ne mal olduğunu biliyorum senin!.. Şarlatanın tekisin sen ve gözüm seni şu kadarcık bile tutmadı. Bunları söylerken serçe parmağını gösterdi ve sonra Matmazel Blanche'ı göstererek sordu:

– Kim bu?

Üzerinde binici giysileri, elinde kamçısıyla bu gösterişli Fransız kadını, büyükannenin dikkatini çekmiş olmalıydı.

– Burada mı kalıyor?

– Matmazel de Cominges... Bu da annesi Bayan de Cominges; burada, otelde kalıyorlar, diye açıkladım.

Büyükanne patavatsızca sordu:

– Kızı evli mi bari?

– Matmazel de Cominges bekârdır, diye yanıt verdim. Olabildiğince kibar davranmaya çalışarak, kasten sesimi alçaltarak söylemişim bu sözleri.

– Eğlendirici mi?..

Soruyu anlamamıştım.

– Surat asıp durur mu yani? Rusça anlar mı? De Grioux Rusya'dayken birkaç sözcük söylerdi.

Matmazel de Cominges'in Rusya'da hiç bulunmadığını anlattım.

Büyükanne birden Matmazel Blanche'a döndü ve kabaca,

– Bonjour! dedi.

Matmazel Blanche da çok gösterişli ve özentili bir saygı havasıyla büyükannenin önünde eğilerek,

– Bonjour, madame, dedi.

Yüzündeki abartılmış alçakgönüllülük ve nezaket maskesine karşın, bu garip sorulardan ve davranışlardan rahatsız olduğu açıkça ortadaydı.

– Ah, sevsinler şuna da bakın!.. Gözlerini yere indirdi, nasıl da kırıttıyor, nasıl da işveli havalara bürünüyor. Onun ne olduğu şimdi işte anlaşıldı. Düpedüz aktris bu. Birden General'e dönerek ekledi: “Ben de bu otelde, aşağı katta kalacağım. Komşu oluruz. Sevinmedin mi buna, yoksa üzüldün mü?”

General hemen atılarak,

– Ah, halacığım! İnanın bana... İçten duygularıma... Ve ne çok sevindiğime inanın.

General'in ilk şaşkınlığı geçmiş kendini toplamıştı. Gerektiği zaman yerli yerinde duruma en uygun sözleri bulmayı çok iyi becerdiğinden şimdi çenesi açılmıştı.

– Rahatsızlığınızı öğrendiğimizde nasıl şaşkına dönmüş, nasıl üzüldük bilemezsiniz... Aldığımız onca umut kırıcı telgraftan sonra, şimdi böyle birdenbire...

Büyükanne lâfını ağzına tıkayıverdi hemen:

– Aman ne yalan! Ne yalan!

General bu “Yalan” sözcüğünü duymamazlıktan geldi, sözünü keserek daha da yüksek bir sesle konuşmaya başladı:

– Ama nasıl oldu da böyle bir yolculuğu göze alabildiniz? Kabul edin, sizin yaşınızda, sizin gibi yaşlı biri... Bu öylesine beklemediğimiz bir şey ki, sanırım şaşkınlığımızın nedenini anlatabiliyorum. Ama çok memnunum... Hepimiz -son derece duygulu ve sevinçli bir gülümseyiş belirmişti yüzünde.- burada kaldığınız sürece güzel günler geçirmeniz için var gücümüzle çalışacağız...

– Yeter artık bırak bu boş sözleri, yine her zamanki gibi saçma sapan konuşuyorsun. Buradaki günlerimin tadını nasıl çıkaracağımı bilirim ben. Merak etme, sana kızgın değilim, kin beslemem ben. Buraya nasıl geldiğimi soruyorsun. İyi de şaşacak ne var bunda? Basbayağı geldim işte. Niçin herkes şaşıp kaldı buna? Günaydın, Praskovya. Ne yapıyorsun burada?

Polina ona doğru yaklaşarak,

– Günaydın, büyükanne, dedi. Yolculuğunuz uzun sürdü mü?

– İşte akıllıca bir soru diye buna derler, neydi o ahlak vahlar öyle! Görüyorsun işte; uzunca bir süre yatağa serilip kaldım, tedavi gördüm. Derken bütün doktorları başımdan kovaladım. Aziz Nikola'nın zangocunu getirttim. Geçenlerde aynı hastalıktan yatağa düşmüş bir kadıncağızı saman tozuyla iyileştirmişti. Beni de iyileştirdi. Üçüncü gün su gibi terledim ve kendime geliverdim. O zaman benim Almanlar gözlüklerini taktılar, başıma toplanıp şu karara vardılar: “Eğer bir kaplıca kentine giderseniz” dediler, “İçmelerden su içerseniz, hiçbir şeyiniz kalmaz!” Ben de düşündüm, dedim ki niye olmasın? Şu Zajiginler kıyameti kopardılar. “Dünyada gidemezsin oraya!” diye tutturdular. Kim demiş gidemem diye! Bir gün içinde apar topar hazırlandım, geçen hafta cuma günü, hizmetçi kızı, Potapiç'i, bir de uşağım Fedor'u aldığım gibi yola çıktım. Ama Fedor'u Berlin'den geri gönderdim. Çünkü bir de baktım ki ona gerek yok, her işi kendi başıma yapabiliyorum... Özel bir kompartıman tuttum, her istasyonda hamallar var, yirmi kapek verdin mi istediğin yere taşıyorlar seni. Bak hele, ne de güzel bir daire tutmuşsun öyle! diye ortalığa göz gezdirerek sözlerini tamamladı. Bu para nereden geliyor böyle, dostum? Bildiğim kadarıyla bütün varlığın ipotek altında. Yalnızca şu ufak tefek Fransız'a bile gırtlığına kadar borçlusun! Görüyorsun ya, her şeyi biliyorum, her şeyi!

General iyice bozulmuştu,

– Ben... Şaşırdım yani halacığım... diye kekelemeye başladı. Kimseye hesap vermek zorunda olduğumu sanmıyorum... Ayrıca, giderlerim gelirimini aşmıyor, hem biz burada...

– Gelirimini aşmıyor ne demek, söylediği lâfa da bak! Çocukların nesi varsa son kapeklerine kadar çekip aldın, sözüm ona bir de vasileri olacaksın!

– Bundan sonra, böyle şeyler söyledikten sonra, diye öfkeyle söze başladı General. Gerçekten bilmiyorum artık...

– Şuna bak hele, bilmezsin elbette! Ruletten başını kaldırmıyorsundur belki de? Her şeyini kumar masasında bırakmışsındır!

General'in şaşkınlıktan eli ayağı birbirine dolaşıyor, kendini bir türlü tutamıyordu:

– Rulet mi? Ben ha? Benim durumumda biri... Ne söylediğinizin farkında mısınız, halacığım? Anlaşılan hâlâ iyileşmemişsiniz siz...

– Ah seni ah, yalan söylüyorsun, yalan! Belki de iyice saplandığın o bataktan bir türlü çekip alamıyorlar seni. İşin gücün yalan dolan! Bugünden tezi yok şu ruletin ne mena bir şey olduğunu gidip

kendi gözlerimle göreceğim. Sen, Praskovya, burada görmeye değer yerler nereleridir, anlat bana. Sen de Potapıç, gidebileceğimiz yerleri not al.

- Burada gezip görülebilecek nereleri var? diye sordu.
- Yakında bir yerde bir şato yıkıntısı var, sonra bir de Schlangenberg.
- Nedir bu Schlangenberg? Bir orman mı?
- Hayır, bir orman değil, bir dağ, bir de doruğu var...
- Ne doruğuymuş bu?
- Dağın en yüksek yeri. Kenarlarına çit çekilmiş. Olağanüstü bir görünüşü var.
- Koltuğumu dağa mı taşımak gerekecek yani? Çıkarılabilir mi?
- Taşıyıcı bulabiliriz, diye yanıt verdim.

O sırada Dadı Fedosya yanında General'in çocuklarıyla birlikte büyükanneyi selâmlamaya geldi.

- Yo, öpüşüp koklaşmaya gerek yok! Çocukları öpmekten hoşlanmam, bütün çocuklar sümüklüdür.

Burada nasılsın bakalım, Fedosya?

Fedosya,

- İyiyiz, çok iyiyiz, Antonida Vasilyevna, diye karşılık verdi. Ya siz nasılsınız sevgili hanımcığım?

Hastalığınıza çok üzüldük.

- Biliyorum, iyi birisin sen. Sonra yine Polina'ya dönerek sordu: “Şu gözlüklü ufak tefek adam kim?”

Polina,

- Prens Nilski, büyükanne, diye fısıldadı.

- Ya, Rus demek? Konuştuklarımızı anlamaz sanıyordum ben de! Belki de işitmemiştir! Mr.

Astley'i daha önce görmüştüm. Evet, işte yine burada.

Büyükanne, Mr. Astley'i görür görmez,

- Nasılsınız? dedi.

Mr. Astley sessizce eğilerek selâm verdi.

- Eee, bana güzel sözler söylemeyecek misiniz? Bir şeyler söyleseyenize canım! Polina dediklerimi çeviriver ona.

Polina, büyükanenin dediklerini çevirdi.

Mr. Astley ciddî ama içten bir tavırla,

- Sizi gördüğüme çok sevindim, diye yanıt verdi. Sizi iyileşmiş görmek beni son derece memnun etti.

Bu sözler de Büyükanneye çevrildi. Görüldüğü kadarıyla çok hoşlanmıştı bundan.

- Ah şu İngilizler, ağızları nasıl da lâf yapar, dedi. Nedense İngilizleri oldum olası sevmişimdir.

Nerede onlar, nerede Fransızlar!

- Beni görmeye mutlaka gelmelisiniz, dedi. Canınızı sıkmamak için elimden geleni yaparım. Bunu da çeviriver ve söyle ona... Ben aşağıda kalıyorum...

Parmağıyla Mr. Astley'e aşağı katı göstererek yineledi:

- Aşağıda... Anladın mı, aşağıda?

Mr. Astley bu davetten bir hayli hoşnut görünüyordu.

Büyükanne Polina'yı inceden inceye ve hoşnut bir havayla tepeden tırnağa süzerek,

- Seni sevebilirdim, Praskovya, dedi birden. İyi bir kızsın sen, bunların hepsinden iyisin.

Gelgelelim huyun kötü! Gerçi ben de öyleyimdir ya, neyse. Şöyle bir dönsene hele, bu saçlar kendi saçların mı, takma değil ya?

- Hayır, büyükanne, kendi saçlarım.

- Bak bu iyi işte. Bu saçma sapan modadan hiç mi hiç haz etmiyorum. Çok güzelsin. Eğer genç bir erkek olsaydım, sana âşık olurum. Niçin evlenmiyorsun sanki? Her neyse, gitme zamanım geldi artık. Bunca zaman trene tıklılı kaldım, çıkıp şöyle bir hava almak istiyorum... General'e dönerek ekledi:

“Ne oldu sana öyle, kızgın mısın hâlâ?” dedi.

General sevinçli ve alttan alan bir tavırla,

– Aman halacığım, o nasıl söz öyle! dedi. Sizin yaşınızda olur böyle şeyler, çok iyi anlıyorum.

De Grioux,

– Cette vieille est tombée en enfance diye fısıldadı bana.

Büyükanne,

– Burada her şeyi görmek istiyorum. Aleksî İvanoviç’i bana bırakırsın artık, değil mi? diye sürdürdü.

– Hay hay, ne zaman isterseniz... Ama aslında ben kendim de... Polina ve Mösyö De Grioux da...

Hepimiz gezintilerinizde size eşlik etmekten mutluluk duyarız...

De Grioux yılışık bir gülümsemeye,

– Mais, madame, cela se va un plaisir... diye atıldı hemen.

Büyükanne:

– Plaisir ha? Pöh! dedi. Güldürme beni, delikanlı. Sonra birdenbire General’e dönerek: Zaten sana vermeyeceğim artık, diye ekledi. Hadi artık odama gideyim ben. Oraya şöyle bir göz atayım, sonra da gezilecek yerler varsa gider dolaşırız. Hadi bakalım, kaldırın beni.

Büyükannenin koltuğunu yeniden yüklediler. Hep birlikte koltuğun ardına takılıp merdivenlerden indik. General beyninden vurulmuşa dönmüştü, sersem sersem yürüyordu. De Grioux kara kara düşünüyordu. Matmazel Blanche önce orada kalacak oldu. Ama sonra aklına bir şey gelmiş olmalı ki, fikrini değiştirip o da bizimle birlikte kalktı. Onun hemen ardı sıra da Prens geliyordu. Yukarıda, General’in dairesinde sadece Alman ile dul Bayan Cominges kalmıştı.

X. BÖLÜM

Kaplıcalarda sanırım bütün Avrupa'da böyledir; otel müdürleri ve başgarsonları müşterilerine daire verirlerken onların zevk ve isteklerine göre değil de kendi kişisel zevklerine göre davranırlar; çoğu zaman da yanılmazlar. Ancak, büyükanneye son derece lüks bir daire vermekle bu kez işi iyice abartmış oldular: Alabildiğine güzel döşenmiş dört oda, bir banyo, uşaklar ve oda hizmetçisi için ayrı odalar... Gerçekten de bu dairede bir hafta önce bir grande duchesse kalmıştı; kuşkusuz bu durum dairenin değerini daha da artırabilmek için yeni müşteriye özellikle anlatılıyordu. Büyükanneyi taşıyarak, zaman zaman da iterek bütün odalara götürdüler; büyükanne ortalığı büyük bir dikkatle inceledi. Dairenin gezilişi sırasında, orta yaşlı dazlak kafalı Müdür, büyükanneye eşlik ediyordu.

Büyükanneye ne gözle bakıyorlardı, bilmiyorum. Ama çok önemli, kibar ve son derece zengin biri sandıkları kesindi. Kayıt defterine şöyle yazdılar: Madame la générale princesse de Taraseviç. Oysa büyükannenin prenseslikle hiçbir zaman bir ilgisi olmamıştı. Uşaklar, özel vagon, bir yığın gereksiz bavul, çantalar, hatta sandıklar onu bir anda saygın biri yapıp çıkmıştı; koltuğu, sert havası ve tavırları, damdan düşercesine sorulan ve karşı çıkılmayan tuhaf soruları, kısacası dik, hırçın, buyurgan tavırları büyükannenin çevresindeki saygıyı daha da pekiştirmişti. Büyükanne odaları dolaşırken birden koltuğu durduruyor, eşyalardan birini göstererek Müdür'ü terleten sorular soruyordu. Müdür de saygılı bir gülümseyişle çekinerek açıklamalarda bulunmaya başlıyordu. Büyükanne bu soruları Fransızca soruyordu. Ama Fransızca'yı çok az konuştuğu için söylediklerini çoğu zaman ben çeviriyordum. Müdürün verdiği yanıtlara dudak büküyor, tatmin edici bulmuyordu. Aslında, sordukları da akla hayale ya da ipe sapa gelir cinsten sorular değildi ya. Örneğin, mitolojik bir konunun işlendiği çok ünlü bir özgün tablonun hayli silik bir kopyası önünde birdenbire durarak: "Kimin bu portre?" diye sordu.

Müdür bunun büyük bir olasılıkla bir kontesin portresi olabileceğini söyledi.

"Nasıl olur da bilmezsin? Burada yaşıyorsun ve hâlâ bilmiyorsun! Niçin buraya asılmış? Hem gözleri ne diye öyle şaşkı?"

Müdür bu sorulara doğru dürüst karşılıklar veremeyince kızarıp bozardı.

Büyükanne, Rusça olarak,

"Amma da dangalak şey!" dedi.

Koltuğu kaldırıp taşımaya başladılar yine. Aynı olay porselen bir Drezden heykelciği önünde bir kez daha yaşandı. Büyükanne uzun süre bu heykelciği inceledikten sonra, aklına nerden geldi bilmem, heykelciği alıp dışarı atmaları emrini verdi. Sonunda, yatak odasındaki halıların fiyatını ve nerede dokunduklarını öğrenmek istedi. Müdür bu konuda bilgi edineceğine dair söz verdi.

Büyükanne, "Vay eşekler vay!" dedi, sonra karyolaya dikkatli dikkatli baktı: "Ne kadar da cicili bicili bir örtüsü var! Açın şu yatağı hele."

Dediğini yaptılar.

"Daha, daha, hepsini açın. Yastıkları alın, yastık kılıflarını çıkarın, şu kuştüyü döşeği de kaldırın."

Tüm yatağın altını üstüne getirdiler. Büyükanne titizlikle inceledi.

"İyi ki tahtakurusu falan yok. Bütün yatak takımını alıp götürün! Yerine benim çarşaflarımı, yastıklarımı koyun. Bütün bunlar çok lüks; benim gibi yaşımı başını almış bir kadın böylesine şatafatlı bir daireyi ne yapsın? Tek başına sıkıntıdan insan patlar ayol!"

– Aleksî İvanoviç, çocukların derslerinden fırsat buldukça çıkıp sık sık gel yanıma.

– Dünden beri General'in hizmetinde değilim, diye yanıt verdim. Otelde kendi hesabıma kalıyorum.

– Nedenmiş o,

– Birkaç gün önce Berlin’den buraya saygıdeğer bir Alman Baronu ve eşi geldi. Dün gezinti sırasında Berlin şivesine pek dikkat etmeden onunla Almanca konuşmaya kalktım da...

– Eee, ne çıkar bundan?

– Bunu hakaret sayıp beni General’e şikâyet etti, General de aynı gün işime son verdi.

– Neden, o Baron’a küfür mü etmiştin ki? Zaten, etmiş olsan da ne olur ki!

– Yo, hayır. Bilâkis, Baron bana bastonuyla vurmaya kalktı.

Büyükanne, General’e,

– Ve sen de, ah sümüklü ah, diye çıkıştı, sen de çocuklarının öğretmenine böyle davranılmasına göz yumdun! Yetmezmiş gibi, bir de işinden attın! Görebildiğim kadarıyla beş para etmez bir adamsın sen! Hepiniz budalasınız, hepiniz!..

General kurumlu ve yılışık bir tavırla,

– Siz üzülmeyin, halacığım, diye yanıt verdi. Kendi başımın çaresine bakmayı bilirim ben. Ayrıca, Aleksî İvanoviç olayı hiç de doğru anlatmadı.

Büyükanne bana dönerek,

– Peki sen, sen nasıl katlandın bu hakarete? diye sordu.

Olabildiğince serinkanlı ve alçakgönüllü bir tavır takınarak,

– Baron’u düelloya davet etmek istedim, diye karşılık verdim; ancak, General buna karşı çıktı.

Büyükanne yine General’e döndü:

– Ne diye karşı çıktın? Sonra Müdüre, hadi bakalım adamım, sen gidebilirsin, çağrıldığın zaman gelersin. Öyle ağzı açık dikilip durma! Senin şu çirkin Nuremburg’lu suratına dayanamıyorum!

Müdür başıyla selâm verip çıktı, hiç kuşkusuz büyükanenin komplimanlarını anlamamıştı.

General kıkırdayarak,

– Amma yaptınız, halacığım, diye yanıt verdi. Nasıl olur da düello yaparız, olacak şey mi bu?

– Niçin olmazmış? Erkekler horoz gibidir. Horoz gibi de dövüşmek zorundadır. Sizler hepiniz korkaksınız, açıkça görülüyor bu. Ülkenizin onurunu korumaktan ödünüz kopuyor. Hadi kaldırın beni. Potapiç, her zaman emrimde hazır bulunacak iki hamal tut. Pazarlığı yap ve tut onları. İkidenden fazlası gereksiz. Beni yalnızca merdivenlerden indirip çıkaracaklar, düz yerde gezerken de itecekler. Bütün bunları anlat onlara. Paralarını da peşin öde ki, saygısızlık etmesinler. Ben nerede olursam sen de orada olacaksın. Sen de Aleksî İvanoviç, sokakta şu Baron’u gösteriver bana... Şu von Baron ne biçim bir adammış, bir de ben göreyim bakalım. Ya şu rulet nerede peki?

Rulet masalarının tren istasyonundaki gazinolarda olduğunu anlattım. Ardından soru yağmuru başladı: Kumar oynayan çok muydu? Bütün gün oynanır mıydı? Bu nasıl bir oyundu? Ben de bütün bunları uzun uzadıya anlatmaktansa, kalkıp oraya gitmesinin ve kendi gözüyle görmesinin daha iyi olacağı yanıtını verdim.

– Peki öyleyse, beni doğruca oraya götürsünler. Düş önüme bakalım, Aleksî İvanoviç! dedi.

General,

– İyi ama nasıl olur halacığım, daha yeni geldiniz, hiç dinlenmeden mi? diye sordu kaygıyla.

Heyecanını belli etmeye başlamıştı. Aslında herkes tedirgin görünüyor, birbirlerine kaçamak bakışlar atıyorlardı. Belli ki hiçbiri büyükanneyle gazinoya gitmeye hevesli değildi; belki de utanıyorlardı. Tabi ya, büyükanne kesinlikle orada herkesin gözü önünde pot üstüne pot kıracaktı. Ama yine de ister istemez ona eşlik etmek zorunda olduklarını biliyorlardı.

– Neden dinlenecekmişim? Yorgun değilim ki! Beş gündür trende otura otura canım çıktı. Ondan sonra da gidip içmeleri, kaplıcaları görürüz, bakalım nasılmış. Ve daha sonra da: Neydi şunun adı... Hani sen adını söylemiştin ya, Praskovya... Doruk muydu, neydi?

– Evet, büyükanne, doruk.

– Tabii ya, doruk. Her neyse işte, orayı da görürüz. Burada daha başka neler var?

Polina bir an duraksayarak,

– Çok şey var, büyükanne, dedi.

– Belli ki senin de pek bir şey bildiğin yok! Oda hizmetçisine dönerek, Marfa, dedi, sen de benimle gel.

General birden telâşlanıverdi:

– İyi ama onu niçin götürmek istiyorsunuz, halacığım? Olacak şey mi hiç, bırakın onu, Potapiç’in bile gaziinoya girmesine izin vereceklerini sanmam.

– Saçma! Hizmetçi diye onu bırakacağım ha! Olacak şey mi hiç, o da bir insan; dile kolay, tam bir hafta tren yolculuğu yaptık, onun da canı bir şeyler görmek ister. Benimle gelmeyecek de kiminle gidecek? Sokaklarda tek başına burnunun ucunu bile göremez o.

– İyi ama büyükanne...

– Benimle birlikte olmaktan utanıyor musun yoksa ha? Öyleyse sen de evde kal, gelesin diye yalvarıyordum sanki. General bozuntusu sen de! Ben de general karısıyım. Hem sizi, ne diye kuyruk gibi ardım sıra sürükleyecekmişim? Aleksı İvanoviç ne güne duruyor, o her şeyi gösterir bana.

Ama De Grioux hep beraber diye diretti, ona eşlik etmekten büyük zevk duyacaklarını söyleyerek öyle gönül alıcı sözler söyledi ki, sonunda hep birlikte yola çıktık.

De Grioux, General’e,

– Elle est tombée en enfance, diye yineledi, seule elle fera des betises...

Ancak bu kadarını işitebildim, ama belli ki bir düşündüğü vardı, belki de bu işten hâlâ umudunu kesmemişti.

İstasyon yarım verst uzaklıktaydı. Kestane ağaçlarıyla çevrili yol üzerinden, çevresinde gezindiğimiz parka çıktık. Oradan da doğruca istasyona döndük. General bir parça yatışmış gibiydi. Çünkü kafilemiz biraz garip olmakla birlikte, yine de saygınlıktan ve şatafattan uzak sayılmazdı. Hem zaten hasta, zayıf ve kötürüm birinin kaplıcaya özenle taşınarak gelmesinde şaşılacak hiçbir şey olamazdı. Ama General’i asıl korkutan, istasyona gitmekti: Elbette, onun gibi bacaklarını kullanamayan, hasta, yaşlı bir hanımın kumar salonlarında ne işi vardı? Polina ile Matmazel Blanche tekerlekli koltuğun iki yanında yürüyorlardı. Matmazel Blanche gülümsüyor, neşesini kaybetmemeye çalışıyor ve hatta ara sıra büyükanneye iltifatlar yağdırmaktan geri kalmıyordu; öyle ki, büyükannenin bitmek bilmeyen sorularına yanıt yetiştirmeye çalışıyordu. Örneğin: Şu geçen kim? Şu geçen arabanın içindeki kimin nesi? Kent çok mu büyük? Bahçeler geniş mi? Şu ağaçlar ne ağacı? Şu dağların adı ne? Burada kartal gördün mü hiç? Bu garip çatı da nasıl şey öyle?

Mr. Astley yanımda yürüyordu, kulağıma eğilerek bu sabah büyük şeyler olacağını fısıldadı. Potapiç ile Marfa arkada, koltuğun hemen ardında yürüyorlardı. Potapiç frak giymiş, beyaz bir kravat takmış ama başına bir kasket geçirmişti. Kırk yaşlarında, al yanaklı, saçları ağarmaya başlamış bir kızkurusu olan Marfa ise başına bir başlık, sırtına basma bir entari, ayağına da yürüdükçe gıcırdayan oğlak derisi pabuçlar geçirmişti. Büyükanne ikide bir arkasına dönüp onlarla bir şeyler konuşuyordu. De Grioux ile General ateşli ateşli konuşarak biraz daha arkadan geliyorlardı. General keyifsizdi, De Grioux ise olumlu bir havaya bürünmüştü. Belki de General’i yüreklendirmeye çalışıyordu. Ona öğüt veriyor gibi bir hâli vardı. Ama o uğursuz sözcükler büyükannenin ağzından daha az önce çıkıvermişti işte: “Sana para mara vermeyeceğim!” Bu duruma De Grioux’nun aklı yatmayabilirdi ama General halasını çok iyi tanırdı. Yapar mı yapardı. Bir ara De Grioux ile Matmazel Blanche’ın işaretleştiklerini gördüm. Prens ile Alman gezgin ise yolun ta öbür ucunda kalmışlardı. Bile bile arkada kalıyorlardı, bizden ayrılıp başka bir yere gideceklerdi anlaşılın.

İstasyona zaferle girdik. Tıpkı otelde olduğu gibi kapıcı ve uşaklar da aynı saygıyı gösterdiler. Yine de şaşkın şaşkın bakmaktan kendilerini alamıyorlardı. Büyükanne önce kendisine tüm salonları gezdirmelerini istedi. Gördüklerinin kimisini beğeniyor, kimisine burun kıvırıyor ve bizi her konuda soru yağmuruna tutuyordu. Sonunda kumar salonlarına geldik. Kapalı kapının önünde nöbet tutan bir uşak bizi görünce kapının kanatlarını ardına kadar açtı.

Büyükannenin rulet masasına doğru gidişi, kalabalık üzerinde büyük bir etki yarattı. Rulet masalarında ve salonun öbür ucundaki otuz-kırk masasının bulunduğu yerde, sıralar hâlinde belki yüz elli-iki yüz kadar oyuncu vardı. Masaya yanaşmayı başarmış kimseler her zaman olduğu gibi tüm paralarını kaybedene kadar yerlerinden ayrılmıyorlardı. Çünkü orada yalnızca seyirci olarak durup boş yere kalabalık etmelerine ve oyuna katılmak isteyenlerin yerlerini almalarına izin verilmiyordu. Masanın çevresinde epeyce sandalye bulunmasına karşın, özellikle kalabalık olduğu zamanlarda, oturan pek azdır; çünkü ayakta durunca daha çok yer kazanılır ve böylece para sürmek daha kolaylaşır. İkinci ve üçüncü sıradakiler öndekilerin arkasına yığılıp oyun sırasının kendilerine gelmesini beklerler. Ama kimi zaman sabırsız birinin ön sıradakilerin arasından elini uzatıp para sürdüğü de olur. Hatta üçüncü sırada bulunanlar bile yaparlar bu işi. Bu yüzden beş-on dakikada bir, masanın bir ucuyla öbür ucu arasında kapışma olur. Böyle durumlarda istasyon polisleri görevlerini özveriyle yerine getirirler. Kuşkusuz, itişip kakışan kalabalığın yarattığı keşmekeşlikle başa çıkmak olanaksızdır; aslında salonun hıncahınç kalabalık olması işlerine gelir. Çünkü kazançları buna bağlıdır. Ama masanın çevresinde oturan sekiz krupiye, ortaya sürülen paralardan gözlerini ayırmazlar: Parayı ödeyecek olan kendileridir çünkü; patlak verecek bir tartışmayı tatlıya bağlamak da onların görevidir. İş çığırından çıktığı zamansa polis çağırırlar, olay da bir anda çözümlenir. Sivil giyimli polisler salonda dağılmışlardır, kimse kolay kolay tanıyamaz onları. Özellikle küçük hırsızları ve yankesicileri takip ederler; çünkü bu tür kimseler için rulet masalarının çevresinden daha uygun bir yer olamaz. Gerçekten de başka yerlerde cepleri karıştırmak ya da kilit kırmak gerekir, bunu başaramazlarsa işin sonu kötüye varır. Oysa burada yalnızca rulet masasına yaklaşmak, oyuna başlamak ve hemen ardından başkasının kazancını bir anda kapıp cebe indirmek yeter; eğer tartışma çıkarsa, o zaman hırsız daha yüksek bir sesle, göğsünü gere gere paranın kendi parası olduğunu iddia eder. Hırsız işinin ustasıysa, tanıklar da kesin bir şey söylemiyorsa, çoğu zaman paranın üstüne yatmayı başarır. Yalnız bu durum büyük miktarda bir para söz konusu olmadığı zamanlarda geçerlidir. Yoksa büyük miktarda bir parayı krupiye ya da başka bir oyuncu pekâlâ fark etmiş olabilir. Ama paranın gerçek sahibi önemsiz bir miktar söz konusu ise, çıkacak rezaletten utanarak durumu kabul etmek zorunda kalır. Hırsızın gerçek kimliği ortaya çıkarılacak olursa, hemen dışarı atılır.

Büyükanne bütün bunları büyük bir merakla izledi. Hırsızların dışarı atılması onu pek keyiflendirmişti. Otuz-kırk pek ilgisini çekmedi ama rulet çok hoşuna gitti. Özellikle de küçük topun fırl fırl dönüşüne bayıldı. Sonunda oyunu daha da yakından izlemek istedi. Nasıl oldu ben de anlamadım ama uşaklarla bir grup dalkavuk -bunların çoğu, paraları tükendiği için şanslı oyunculara ve tüm yabancılara hizmet sunan Polonyalıları.- büyükanneye yer açıp öne geçirdiler. Tüm kalabalığın arasından koltuğunu masanın ortasına, başkrupiyenin yanına doğru sürdüler. Oyuna katılmayarak kenardan izleyen -çoğunlukla aileleriyle birlikte gelmiş İngilizler,- bir ziyaretçi grubu, büyükanneyi seyretmek için oyuncuların arkasından kalabalık masaya doğru hücum etti. Saplı gözlükler büyükanneye çevrilmişti. Krupiyeler oldukça umutlanmışlardı. Kumarbazın böylesinden olağanüstü şeyler beklenmeyecekti de kimden beklenecekti! Yetmiş beş yaşında, kötürüm bir kadının kumar oynamak istemesi nerede görülmüştü! Hiç kuşkusuz öyle her gün rastlanacak bir olay değildi bu. Bir fırsat bulup masaya doğru kendime yol açtım, büyükannenin yanında yer aldım. Potapiç ile Marfa kalabalığın arasında kalmışlardı. General, Polina, De Grioux ve Matmazel Blanche da seyircilerin arasındaydılar.

Büyükanne oyuncuları incelemeye koyuldu. Bu arada usulca, çabuk çabuk sorular soruyordu bana: Bu kim? Şu kadın kim?.. Masanın ucunda, her seferinde binlikler sürerek büyük oynayan bir delikanlı özellikle hoşuna gitmişti. Çevremizdekilerin fısıldaşmalarından öğrendiğimize göre, delikanlı yaklaşık kırk bin frank kazanmıştı. Önünde öbek öbek altın ve tomarla banknot vardı. Yüzü solmuştu ama gözleri ışıltılıydı. Elleri titriyordu. Paraları saymadan, avuç avuç ortaya sürüyor, kazandıkça

kazanıyor, önündeki para yığını da yükseliyordu. Çevresinde dönüp duran uşaklar altına koltuk sürüyor, kalabalıktan rahatsız olmaması için başında dikilenleri uzaklaştırıyorlardı. Bütün bunlar hiç kuşkusuz bol bahşiş koparmak için yapılıyordu. Bazı kumarbazlar kazandıkları zaman ceplerinden avuç avuç para çıkarıp saymaya bile gerek görmeden bahşiş olarak bırakıyorlardı çünkü. Bu arada delikanlının yanı başında bir Polonyalı beliriverdi. Adamın heyecan içindeydi, saygılı bir tavırla delikanlının kulağına bir şeyler fısıldıyor, ona akıl verip oyununu yönlendirmek istiyordu. Kuşkusuz, karşılığında yüklü bir bahşiş umuyor olmalıydı. Ama delikanlı adama hiç yüz vermiyor, gelişigüzel para sürmeye devam ederek durmadan kazanıyordu. Belli ki kendini iyice oyuna kaptırmıştı.

Büyükanne birkaç dakika delikanlıyı izledi. Sonra birden telâşla beni dürterek,

– Söyle şuna, dedi. Söyle de bıraksın artık. Tüm parasını alsın ve çabucak çekip gitsin buradan. Kaybedecek, bir dakikaya kalmadan hepsini kaybedecek! diye üzüntüyle bağırdı. Heyecandan soluk soluğa kalmıştı.

– Potapiç nerede? Potapiç’i gönder ona. Söylesene şuna canım, söylesene! diye yine dürttü. Tanrım, şu Potapiç de nerelerde acaba? Sonra kendini tutamadı, birden delikanlıya bağırmağa başladı:”Sortez! Sortez!”

Kulağına eğildim, burada böyle bağırmanın yakışık almadığını, hatta alçak sesle bile konuşmanın yasak olduğunu, bir şeyin hesap yapan oyuncularını şaşırtacağını fısıldadım. Bu gidişle bizi buradan kovabileceklerini de ekledim.

– Yazık! Adam mahvoldu! Eh, suç kendinde... Aman gözüm görmesin, yüreğim dayanmıyor. Hay aptal hay!

Büyükanne gözlerini hemen öte yana çevirdi.

Orada, sol yanda, masanın öbür yarısındaki kumarbazlar arasında genç bir kadınla onun hemen yanı başında cüceye benzer bir adam vardı. Bu cüce neyin nesi oluyordu bilmem. Belki kadının bir yakınıydı, belki de yalnızca ilgi çekmek için yanında getirdiği biriydi. Bu genç kadını daha önce de görmüştüm. Her öğleden sonra saat birde gelir, saat ikide masadan ayrılırdı. Her gün tam bir saat kumar oynardı. Kendisini tanıdıkları için, otursun diye hemen bir koltuk getiriyorlardı. Kadın, cebinden biraz altın ve birkaç bin frank da banknot çıkardı; soğukkanlılıkla, yavaş yavaş oynamaya başladı. Bu arada kurşunkalemle bir kâğıdın üzerine numaraları yazıyor, şanslı rakamların belirli bir anda bir araya gelmesini sağlayan sistemi bulmaya çalışıyordu. Yüksek paralar sürüyordu ortaya. Her gün bin, iki bin, en çok üç bin frank kazanıyordu. Kazanınca da oyununu bırakıyordu. Büyükanne uzun süre onu seyretti.

– Bak işte bu kadın hayatta kaybetmez! Kaybetmeyecek işte! Nereli acaba? Biliyor musun? Kimdir bu?

– Soylu bir Fransız kadını olsa gerek, diye fısıldadım.

– Şu mesele, yüzünden belli zaten! Anasının gözü hani!.. Şimdi söyle bakalım, tur ne demek ve para nasıl sürülüyor?

Büyükanneye ortaya sürülen paranın türlü türlü bileşimlerinin anlamını, rouge et noir, pair et impair, manque etpasse ve en sonunda da sayı sistemlerinin inceliklerini dilim döndüğünce açıkladım. Büyükanne beni dikkatle dinliyor, anlattıklarımı aklında tutmaya çalışıyor, sorular soruyor ve iyice öğreniyordu. Para sürmenin her yöntemine hemen orada, oyun sırasında örnek göstermek mümkündü. Böylece anlattıklarımı kolayca ve çabucak kavrayabiliyordu. Sevincinden uçuyordu Büyükanne.

– Peki zéro nedir? Krupiye, hani şu kıvrırcık saçlısı, başları mıdır nedir, “Zéro” diye bağırdı. Sonra da masada ne var ne yoksa hepsini aldı, neden? Tüm parayı ne diye kendi önüne çekti? Ne oluyor öyle?

“Zéro” kasa kazandı demektir, Büyükanne. Eğer top zéro’nun üzerine düşerse, masada ne kadar para varsa hepsi kasanın olur. Aslında ödeşmek için bir tur hakkı daha tanınır ama kasa hiç para

ödemez.

– Vay canına! Yani o zaman ben bir şey alamaz mıyım?

– Alırsınız, Büyükanne, eğer zéro üzerine para sürdüyseniz, zéro geldiğinde koyduğunuzun otuz beş katını öderler size.

– Ne dedin, otuz beş katını ha! Peki, sık sık çıkar mı bu zéro? Madem öyle bu aptallar neden zéro'ya para koymuyorlar?

– Kazanma şansı otuz altıda birdir de ondan, Büyükanne.

– Saçma! Potapiç, Potapiç! Dur hele, yanımda biraz para olacaktı... Hah işte!..

Cebinden şişkin bir para kesesi çıkardı, içinden bir Frederik altını aldı.

– Şunu al da zéro'nun üstüne koyuver.

– Ama Büyükanne, zéro daha demin çıktı, dedim. Yani bu durumda uzun süre çıkmayacak demektir. Sürdüğünüzü kaybedeceksiniz, biraz bekleyin hele.

– Saçma! Koy sen şunu!

– Peki öyleyse, benden günah gitti. Ama akşama kadar da dönse yine de çıkmayabilir. Belki bin el bile dönse kaybedersiniz, çok görülmüştür bu!

– Ah, ne saçmalık, ne saçmalık! Tehlike yoksa kazanç da yoktur! Boğulmaktan korkan suya girmez! Eee, ne oldu? Kayıp mı ettik?.. Yine koy!

İkinci Frederik altınını da kaybettik, üçüncüyü koyduk. Büyükanne oturduğu yerde duramıyordu, kıvılcımlar saçan gözlerini dönen tekerleğin dilimleri arasında zıplayan küçük topa dikmiş, bakıyordu. Büyükanne iyice kendinden geçmişti artık. Hop oturup hop kalkıyordu; hele krupiye gelmesini dört gözle beklediğimiz zéro yerine, trente six diye seslenince, yumruğunu masaya pat diye indiriverdi.

Hırsından köpürüyordu.

– Hay aksi şeytan! Nerede kaldı bu kahrolası zéro ayol? Çıkıncaya kadar öleceğimi bilsem kalkmam buradan! Şu lânet kıvırcık saçlı krupiyenin ettiğine bak, hiç çıkarmıyor zéroyu! Aleksi İvanoviç, iki altın birden sür! Öylesine az koyuyorsun ki, zéro gelse bile kazandığına değmez.

– Büyükanne!

– Koy, koy! Para senin değil ya!

İki Frederik altınını koydum. Top tekerleğin üstünde uzun süre yuvarlandı, sonra dilimlerin üzerinde zıplamaya başladı. Büyükanne oturduğu yerde öldü ölecekti, taş kesilmişti sanki. Elimi tutmuş, sıkıp duruyordu. Sonra top tık dedi ve durdu. Krupiye,

“Zéro” diye seslendi.

Büyükanne büyük bir mutlulukla hemen bana döndü,

– Gördün mü, gördün mü bak! Demedim mi ben sana, demedim mi! İyi ki iki altın birden koymuşum! Eee, ne kadar kazandım şimdi? Neden hemen ödemiyorlar? Potapiç, Marfa! Nerede olabilirler acaba? Ötekiler nereye gittiler öyle? Potapiç, Potapiç!..

– Şimdi sırası değil, büyükanne, dedim fısıltıyla. Potapiç kapının yanında duruyor, buraya, içeri bırakmazlar onu. Bakın, büyükanne, paranızı veriyorlar, alın.

Mavi bir kâğıda sarılı, damgalı, elli Frederiklik ağır bir para tomarı attılar büyükanneye doğru. Üstüne de dizilmiş hâlde yirmi altın daha saydılar. Paraların hepsini kürekle büyükannenin önüne çektim.

Krupiye ruleti çevirmeye hazırlanırken para sürmeleri için oyunculara çağrıda bulundu:

“Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus...”

Büyükanne,

– Aman Tanrım! Geciktik! Şimdi başlatacak oyunu! Oyna, oyna! diye telâşla bağırdı. Aklı başından gitmiş gibiydi. Durmadan dirseğiyle dürtüp duruyordu beni. Sallanma da çabuk ol!

– Nereye koyayım, büyükanne?

– Zéro’ya, zéro’ya koy! Koyabildiğin kadar çok koy! Ne kadar paramız var? Yetmiş Frederik altını mı? Cimriliğin lüzumu yok, yirmisini birden koyuver gitsin...

– Ne yaptığınızı düşünsenize bir, büyükanne! Kimi zaman iki yüz tur da atsa çıkmaz! Benden söylemesi, tüm servetinizi kaybedebilirsiniz!

– Ah, saçma, saçma! Koy şunu! Ne çok konuşuyorsun sen! Ben ne yaptığımı biliyorum.

Büyükanne hırsından tir tir titriyordu.

– Kurallarına göre zéro üzerine on iki Frederik altınından fazla para süremezsiniz, Büyükanne, dedim. İşte gördüğünüz gibi onu da koydum.

– Süremezmişim de ne demek? Yalan söylemiyorsun ya?

Sol yanında oturan ve ruleti çevirmek üzere olan krupiyeyi dürterek,

– Bayım, bayım dedi. Combien zéro? Douze? Douze?

Soruyu hemen Fransızca’ya çevirdim.

Krupiye kibarca,

– Oui madame dedi. Sonra da açıklamada bulundu. Kurallar gereğince kişisel olarak dört bin florinden daha fazla para sürülmemesi gerekiyor.

– Eh, ne yapalım, sen de on iki koy öyleyse.

Krupiye,

– Le jeu est fait! diye seslendi.

Tekerlek döndü ve on üç çıktı. Kaybetmiştik.

Büyükanne,

– Yine, yine! Yine koy! diye bağırdı.

Karşı çıkmayı bıraktım artık; omuz silkerek on iki Frederik altını daha sürdürdüm. Tekerlek epeyce bir zaman döndü. Büyükanne gözleriyle küçük topu izlerken titriyordu. Bense ona şaşkın gözlerle bakarken, içimden, “Zéro’nun bir kez daha çıkacağına gerçekten inanıyor mu acaba?” diyordum. Krupiyenin her an zéro diye bağırmasını beklerken kazanacağına duyduğu kesin inançla yüzü aydınlanmıştı. Top tekerleğin dilimlerinden birine sıçradı.

Krupiye,

“Zéro!” diye bağırdı.

Büyükanne zafer sarhoşluğu içinde bana dönerek,

– Söylemedim mi! dedi.

Ben de bir kumarbazdım; bu gerçek o anda belirivermişti. Tepeden tırnağa titriyordum, kafam zonkluyordu. On elde zéro’nun art arda üç kez çıktığını kendi gözlerimle görmüştüm; hatta çıkan tüm sayıları kâğıda geçiren bir oyuncu, daha bir gün önce, aynı zéro’nun yirmi dört saatte bir kez çıktığını söylemişti.

Büyükanneye kumardan çok kazançlı çıkanlara gösterilen o özel saygı ve dikkatle ödediler parasını. Tamı tamına dört yüz yirmi Frederik’i altını, yani dört bin florin ve yirmi Frederik ödemişlerdi. Yirmi Frederik altın, dört bin florini ise banknot olarak verdiler.

Büyükannenin Potapiç’i çağırdığı falan yoktu artık, kafasını başka şeyler kurcalıyordu şimdi. Eli ayağı da dolanmıyordu, titremiyordu. Daha doğrusu için için titriyordu. Tüm dikkatini belirli bir noktada yoğunlaştırmıştı, hedefinden şaşmıyordu.

– Aleksî İvanoviç! dedi. Krupiye bir seferinde yalnızca dört bin florin sürülebileceğini söylemişti, öyle değil mi? Al işte, hadi şu dört bini kırmızıya koy.

Onu vazgeçirmeye çalışmak boşunaydı. Tekerlek döndü.

Krupiye,

“Rouge” diye bağırdı.

Bir dört bin florin daha kazanmıştı. Toplam sekiz bin florin.

Büyükanne,

– Őu dört bin bende kalsın, öbür dördünü yine kırmızıya koy, diye emir verdi.

Böylece dört bin daha sürdüm.

Krupiye, bir kez daha:

“Rouge!” diye seslendi.

– Bununla on iki bin etti. Hepsini bana ver. Altınları Őuraya, kesemin iine koy. Banknotları da sen sakla. Eh, bu kadar yeter. Hadi bakalım eve gidiyoruz. Koltuğumu itin!

XI. BÖLÜM

Koltuğu salonun öteki ucundaki kapıya doğru ittiler. Büyükanne neşeliydi. Bizimkiler kutlamak için çevresini sardılar. Büyükanne'nin davranışları tuhaf olmasına tuhaftı ama kazandığı zafer birçok şeyi hoş gösteriyordu; General bile onun gibi garip ve yaşlı bir kadınla akraba olduğu için kalabalık karşısında küçük düşmekten çekinmiyordu. Sanki küçük bir bebeği eğlendirircesine, babacan bir gülümseme ve içtenlikle büyükanneyi kutladı. Tüm diğer seyirciler gibi o da etkilenmişti. Herkes ondan söz ediyor, birbirlerine büyükanneyi gösteriyor. Birçokları da sadece onu daha yakından görmüş olmak için yanından geçiyordu. Mr. Astley de az ötede iki İngiliz arkadaşına ondan söz ediyordu. Seyirciler arasında bulunan gösterişli iki hanımefendi sanki olağanüstü bir yaratılmışçasına şaşkın gözlerle büyükanneye bakıyordu. De Grioux gülümsüyor, iltifatlar yağdırıyordu,

– Quelle victoire! dedi.

Matmazel Blanche ise samimî bir gülümsemeyle

– Mais, madame, c'était du feu! dedi.

– Evet, ilk oturuşunda on iki bin florin kazandım işte! Ne on iki bini canım? Altınlar ne oluyor?

Altınlarla birlikte on üç bini buluyor. Bizim paramızla ne eder? Altı bini bulur mu, ha?

Yedi bin rubleden fazla edeceğini, hatta o günkü kura göre belki de sekiz bini bulacağını anlattım.

– Sekiz bin ha, az para değil! Siz salaklar da burada hâlâ miskin miskin durun öyle. Potapiç, Marfa, gördünüz mü?

Marfa yılışık yılışık,

– Ah, hanımcığım, nasıl becerdiniz bunu? Sekiz bin ruble, ha!

– Alın bakalım, işte, adam başına size benden beşer altın!

Potapiç'le Marfa öpmek için telâşla ellerine sarıldılar.

– Taşiyıcıların her birine bir Frederik altını... Onlara birer altın ver, Aleksî İvanoviç. Bu uşaklar karşımda ne diye eğilip bükülüyorlar öyle, ya şu ötekine ne oluyor? Beni mi kutluyorlar yoksa? Birer Frederik de onlara ver bari.

– Madame la princesse... Un pauvre expatrié.. Malheur continuel... Les princes russes sont si généraux...

Sırtında eski püskü ceket ve alacalı bulacalı yeleğiyle bıyıklı bir adam koltuğun hemen yanı başına sokulmuştu; kasketini elinde tutarak gülümsüyor, sadaka bekliyordu.

– Oldu olacak şuna da ver bir Frederik. Hayır, hayır, iki olsun. Tamam, yeter artık, bu gidişle onlarla başa çıkamayız yoksa. Kaldırıp götürün beni! Polina Aleksandrovna'ya dönerek: Praskovya, dedi. Sana yarın bir giysi alırım, şu Matmazel'e de... Neydi adı? Matmazel Blanche'dı, değil mi? Bir tane de ona alırım. Bu sözümü çeviriver ona, Praskovya!

Matmazel Blanche iki büklüm eğilerek selâm verirken,

– Merci, madame, dedi.

Bu arada ağzını çarpıtarak De Grioux ile General'e alaycı bir bakış fırlatmıştı. General'in buna epeyce canı sıkıldı, ama sokağa çıkmamız onu biraz olsun rahatlatmıştı.

Büyükanne birden General'in çocuklarının dadısını anımsadı:

– Fedosya'yı, dedi, düşünüyorum da, Fedosya burada olsaydı nasıl da şaşırırdı. Üst baş alması için ona da bir şeyler vermeliyim. Hey Aleksî İvanoviç, Aleksî İvanoviç şu dilenciye bir şeyler ver!

Bize bakarak, üstündekiler parça parça olmuş kambur bir adam geçiyordu yoldan.

– İyi ama belki de dilenci falan değildir. Bakarsınız serserinin biridir.

– Ver bir şeyler dedim sana! Bir gulden ver ona.

Adamın yanına gidip guldeni verdim. Vahşîce, aval aval suratına baktı ama tek lâf etmeksizin

parayı aldı. Adam leş gibi içki kokuyordu.

– Sahi Aleksî İvanoviç, sen şansını denedin mi hiç?

– Hayır, büyükanne.

– Ama gözlerin parlıyordu, gördüm.

– Daha sonra mutlaka denerim, büyükanne.

– Paranı zéroya koy emi? Kendi gözünle gördün işte! Kaç paran var peki?

– Topu topu yirmi Frederik altını, büyükanne.

– Yetmez. İstersen sana elli altın ödünç vereyim. Verdikleri şu sarılı paraları al...

Sonra, hışımla General'e dönerek ekledi: Ama sana ahbab, sana zırnık koklatmam, hiç heveslenme, avcunu yalarsın!

General fena hâlde kızmıştı ama hiçbir şey söylemedi. De Grioux kaşlarını çattı, General'e dönerek,

– Que diable, c'est une terrible vielle! diye homur homur homurdandı dişlerinin arasından...

Tam o sırada büyükanne,

– Dilenci, dilenci, işte bir dilenci daha! diye bağırdı. Ona bir gulden ver, Aleksî İvanoviç.

Bu kez rastladığımız kır saçlı bir adamdı, bacağının biri tahtadandı, sırtında koyu mavi bir ceket vardı, elinde uzun bir baston tutuyordu. Görünüşe bakılırsa eski bir asker olmalıydı. Ama eline bir guldeni sıkıştırmaya kalkışınca bir adım geriledi ve hışımla baktı bana.

– Was ist's der teufel! diye haykırdı, ardından da sövüp saymaya başladı.

Büyükanne elini sallayarak,

– Aptal herif nolacak! diye bağırdı. Hadi bakalım, gidiyoruz! Açlıktan ölüyorum! Hele bir yemek yiyelim, sonra azıcık uzanır ve yine oraya döneriz.

Şaşkın şaşkın,

– Yani yine mi oynamak istiyorsunuz, büyükanne? diye bağırdım.

– Ne sandın ya? Sizin burada miskin miskin oturmanızı mı seyredeyim yani?

De Grioux yanımıza gelerek,

– Mais, madame, diye üsteledi, les chances peu vent tourner, une seule mauvaise chance, et vous perdrez tout... surtout avec votre jeu... C'était terrible! dedi.

Matmazel Blanche da cıvıldarcasına,

– Vous perdrez absolument, karşılığını verdi.

– Size ne, bu işe ne diye burnunuzu sokuyorsunuz? Kaybedeceğim sizin paranız değil ya, benim kendi param! Bana bakarak sordu: Sahi, Mr. Astley nerede?

– İstasyonda kaldı o, büyükanne.

– Yazık. Çok iyi bir adamdı.

Otele gelince büyükanne merdivenlerde karşılaştığımız müdürü yanına çağırdı, rulette nasıl kazandığını adama anlattı durdu; sonra Fedosya'yı çağırttı, ona üç Frederik altını verdi ve yemeğin hazırlanmasını emretti. Fedosya ile Marfa yemek boyunca durup dinlenmeden büyükanneye övgüler yağdırdılar.

Marfa durmaksızın dil döküyordu:

– Hep size bakıp duruyordum, hanımcığım. Potapiç'e de, "Bakalım bizim hanım ne yapacak?" diyordum. Masanın üzerine ne çok para yığılmıştı öyle! Aman Tanrım! Ömrümde bu kadar çok parayı bir arada görmedim. Beyefendiler, hanımefendiler çepeçevre oturmuşlar, zaten nereye baksan hanımefendi, beyefendi hep. Potapiç'e, dedim ki, "Bütün bu hanımefendiler, beyefendiler nereden gelmişler böyle, Potapiç?"

İçimden de "Tanrım, nolur yardım et ona!" diye yakarıyordum. Sizin için öyle dua ettim ki, sevgili hanımcığım! Neredeyse kalbim duracaktı, titriyordum, hem nasıl, zangır zangır titriyordum. "Ah Tanrım, nolur yardımını esirgeme ondan" deyip duruyordum. Ve şükürler olsun ki Tanrı da talihinizi

açtı işte. Şu anda bile hanımcığım, hâlâ titriyorum, bakın, tir tir titriyorum!

– Aleksî İvanoviç, yemekten sonra, saat dörtte hazırlan da gidelim. Şimdilik hoşça kal! Ha sahi, unutma da bana bir doktor yolla; madem içmelere geldim, gereken suları da içeyim bari. Böylece bu işi de unutmadan hâletmiş oluruz.

Büyükannenin yanından ayrıldığımda sersem gibiydim. Şimdi bütün ailenin hâli ne olacak, işler nereye varacak diye kafa patlatıyordum. Olayın ilk şaşkınlığını henüz hiçbirinin atlatamadığını - özellikle de General'in- alenen görebiliyordum. Her an ölüm haberini bildiren bir telgraf alacaklarını -ve dolayısıyla da miras olarak bırakacağı parayı- beklerken büyükannenin pat diye çıkagelmesi, tüm plânlarımı öylesine alt üst etmiş, heveslerini öylesine kursaklarında bırakmıştı ki, ruletteki başarısını ağızları bir karış açık seyretmişlerdi. Ne var ki, bu ikinci sorun birincisinden daha vahimdi. Çünkü büyükanne, General'e zırnık koklatmayacağını iki kez yinelemişti. Ama yine de belli mi olurdu, henüz umudu büsbütün kesmemek gerekirdi. General'in her işine burnunu sokan De Grioux ne olursa olsun umudunu yitirmiyordu. Matmazel Blanche'a gelince, hiç kuşku yoktu ki, umudunu asla kesmeyecekti, -nasıl kessin ki, hem General eşi, hem de yüklü bir servetin sahibi olmak vardı işin ucunda- ve büyükannenin gözüne girmek için, duruma göre davranmayı bilmeyen kurumlu Polina'nın tam tersine, tüm çekiciliğini, tüm cilvesini kullanacaktı. Ama şimdi, büyükanne rulette böylesine bir kazanç sağlamakla, kişiliğini -ne denli başına buyruk, dediğim dedik, et tombee en enfance bir kocakarı olduğunu- açıkça göstermiş oluyordu. Bu durumda belki de her şeyi kaybetmişlerdi; yaşlı kadın akıllı bir karış havada bir çocuk gibi mutluydu ve önünde sonunda kumarda her şeyini kaybedecekti. "Hey Tanrım" diye düşünüyordum kıs kıs gülerek, "Hey Tanrım! Büyükannenin az önce ortaya sürdüğü her Frederik altını General'in yüreğini yakıyor, De Grioux'yu kudurtuyor, dolu kadehin dudaklarını yalarcasına önünden geçip gittiğini gören Matmazel de Cominges'i ise küplere bindiriyordu. Bu kadarla da kalmıyor, büyükanne kazanmanın sevinciyle her önüne gelene para dağıtıp, dilenci sandığı herkese sadaka verirken bile, General'e "Ama sana zırnık koklatmayacağım!" diyip duruyordu. Anlaşılan büyükanne iyice kafasına koymuştu bunu. Kararı kesindi. Öyleyse durum kötüydü. Durum tehlikeliydi! Hem de çok tehlikeli!

Bütün bu düşünceler büyükannenin dairesinin bulunduğu kattaki merdivenlerden küçük odama çıkarken gelmişti aklıma. Neler olup biteceğini düşündükçe meraktan içim içimi yiyordu. Gerçi oyunun aktörlerini birbirine bağlayan bağların neler olduğunu kestirebiliyordum ama yine de bu oyunun girdisini çıktısını, gizli ayrıntılarını bilmiyordum. Kimi zaman farkında olmaksızın içini döktüğü olurdu gerçi. Ama çoğunlukla ve hatta her zaman bu açılmanın sonunda söylediklerini ya alaya almış, ya konuyu saptırmış ya da beni bile bile yanıltmak istemişti. Ah, pek çok şeyi gizliyordu benden! Ne olursa olsun, bana öyle geliyordu ki, pek yakında herşey ortaya çıkacaktı. Son bir damlayla bardak taşacak, her şey aydınlığa kavuşacaktı. Bütün bu işlerin ucu bana da dokunacaktı ama buna hemen hemen hiç aldıriş ettiğim yoktu. Ruhsal durumum bir garipti. Cebimde hemen hemen yirmi Frederik altınından fazla para çıkmazdı; yabancı bir ülkede, evimden çok uzaklarda işsiz güçsüz kalmıştım; ne tutunacak bir dalım vardı, ne de bir amacım; yine de hiçbir şeyi dert etmiyordum! Eğer Polina'yı düşünmesem, kendimi pek yakında çözümlenecek olan durumun o ilginç gülünçlüğüne kaptırıp kahkahalarla gülerdim. Ancak, Polina'nın durumu kafamı kurcalıyor, elimi kolumu bağlıyordu; onun yazgısını belirleyecek olayların patlak vereceğini sezinliyordum. Ama şunu da belirteyim ki, Polina'nın başına gelecekler için kaygılandığım falan yoktu. Benim asıl öğrenmek istediğim şey onun sırlarıydı. Bana gelip, "Seni seviyorum" demesini isterdim. Ama bu gerçekleşmeyecek kadar çılgınca bir hayalse... Eğer öyleyse başka ne bekleyebilirdim ki? Ne istediğimi nasıl bilebilirdim? Çaresiz ve umutsuzdum; bildiğim tek şey vardı: Ömrüm boyunca onun yanı başında olmak, saçtığı ışıkla aydınlanmak istiyordum. Başka bir şey bildiğim yoktu. Onu bırakıp da nasıl giderdim?

Üçüncü katta, onların koridorunda, sanki bir şey beni dürtüyormuş gibi oldu. Arkama dönüp

baktım, yirmi adım ötede kapıdan çıkan Polina'yı gördüm. Beni bekliyor, yolumu gözlüyor gibiydi. Eliyle işaret ederek beni yanına çağırdı.

– Polina Aleksandrovna...

– Hişşt! diye uyardı.

– Düşünsenize, diye fısıldadım, daha demin sanki biri dürtmüş gibi gelmişti bana, dönüp bir de baktım... Siziniz! Bedeninizden elektrik yayıyorsunuz sanki!

Polina kaygılı görünüyordu, belki de söylediklerimi işitmemişti.

– Bu mektubu alın, dedi. Götürüp hemen Mr. Astley'e verin. Olabildiğince çabuk verin, nolur. Karşılığını beklemeniz gerekmez. Kendisi...

Sözünü bitirmedi.

Şaşkın şaşkın sordum:

– Mr. Astley'e mi?

Ama Polina çoktan içeri girip kapıyı örtmüştü bile.

“Vay canına, mektuplaşıyorlarmış demek!” diye geçirdim içimden.

Kuşkusuz hemen Mr. Astley'i aramaya koştum; ilk önce kaldığı otele baktım ama bulamadım, sonra soluğu istasyonda aldım. Tüm salonları çabucak dolaştım, orada da yoktu. Canım sıkılmıştı, üzgün üzgün otele geri dönüyordum, ama rastlantı bu ya, ata binmiş kadınlı erkekli bir İngiliz grubu arasında onu görüverdim. İşaret edip durdurdum, mektubu verdim. Birbirimize doğru dürüst bakacak zamanımız bile olmadı. Ama sanırım Mr. Astley atını bile bile hızlandırmıştı.

Beni darmadağın eden kıskançlık mıydı acaba? Nedense son derece bitkin, perişan bir durumdaydım. Hangi konuda yazıştıklarını bilmek bile istemiyordum. Demek Polina'nın sırdaşı Mr. Astley'di! “Onun arkadaşı, çok samimîler ha” diye düşündüm, açıkça belli bu -Ne zamandan beri acaba?- peki ama aşk ilişkisi miydi bu? Kuşkusuz değil, diye fısıldıyordu mantığım bana. Ama böyle işlerde mantık aranmazdı ki? Ne olursa olsun yine de bu konunun açıklığa kavuşması gerekiyordu, işler iyiden iyiye sarpa sarmıştı.

Otele henüz girmiştim ki, önce kapıcı, hemen ardından da odasından fırlayan müdür, nerede olduğumu, tam üç kez arandığımı, bir an önce General'in dairesine gitmem gerektiğini söyledi. Canım çok sıkındı. General'in oturma odasında kendisinden başka De Grioux ile Matmazel Blanche vardı; annesi bu kez yanında yoktu. Yalnızca göz boyamak için kullanılan göstermelik bir anne olduğu belliydi zaten. Matmazel Blanche gerçek bir iş yapacağı zaman kendi işini kendi görüyordu. Annesinin ise sözde kızının işlerinden hiç mi hiç haberi olmadığını sanıyorum.

Üçü baş başa vermiş, hararetle bir konuşmaya dalmışlardı; hatta hiç yapmadıkları bir şeyi yapıp oturma odasının kapısını bile kapatmışlardı. Kapıya yaklaşıncaya seslerini işittim: De Grioux'nun o küstah ve alaycı sesini, Matmazel Blanche'in çığgınca ve adî çığlıklarını, kendini temize çıkarmaya çalışan General'in ağlamaklı sızlanışını duydum. İçeri girdiğimi görünce toparlandılar, kendilerine çekidüzen verdiler. De Grioux saçlarını düzeltti, öfkeli yüzünde bir gülümseme belirdi: Oldum olası nefret ettiğim o yapmacık ve resmî Fransız gülümsemesi! Bitkin, mahvolmuş bir durumda olan General doğrulur gibi oldu ama bunu istemdişi bir şekilde yapmıştı. İçlerinde yalnızca Matmazel Blanche değiştirmemişti yüzündeki o öfkeli ifadeyi; konuşmasını kesmiş, dik dik bakıyordu bana. Şunu da belirteyim ki, bu kadın beni adam yerine koymaz, hep küçümser, hatta selâmlarıma bile karşılık vermez, yani beni görmemezlikten gelirdi.

General sevgi dolu bir sitem havasıyla,

– Aleksi İvanoviç, diye söze başladı, izninizle belirtmek isterim ki, garip, son derece garip... Bana ve aileme karşı davranışlarınız garip... Kısacası, son derece garip...

De Grioux küçümseyici bir öfkeyle General'in sözünü kesti. —Zaten hangi taşı kaldırırsam altından bu adam çıkıyordu!-

– Eh ce n'est pas ça. Mon cher monsieur, nötre general se trompe bu tonla konuşmakla yanılıyor.

(Söylediklerini artık Rusça olarak aktarıyorum) Yani demek istediği şu ki... Sizi uyarmak ya da daha doğrusu rica ettiği şey... Onu mahvetmemeniz... Evet, onu mahvetmemeniz! Bu deyiimi özellikle kullanıyorum...

– İyi ama nasıl mahvetmek? diye sözünü kestim.

– Ah, rica ederiz, siz bu, hani nasıl derler bu kocakarının, cette pauvre terribe vielle...

- De Grioux'nun dili dolanıyordu- kılavuzluğunu üstlendiniz. Ama tüm parasını kaybedecek, biliyorsunuz; kumarda son meteliğine kadar kaybedecek! Nasıl oynadığını siz kendiniz de gördünüz, tanksınız buna! Eğer kaybetmeye bir başlarsa inadından asla kalkmaz masadan. Durmadan oynar, varını yoğunu ortaya koyar, o zaman zararını asla çıkartamaz ve o zaman da... O zaman da...

Sözü General aldı,

– İşte o zaman da siz tüm aileyi mahvetmiş olursunuz! Ben ve ailem onun mirasçısıyız, bizden başka yakını yok. Açıkça söylüyorum size, işlerim bozuk, hem de çok bozuk. Bunları az çok siz de biliyorsunuz... Eğer yüklü bir para ya da Tanrı korusun, tüm servetini kaybedecek olursa onların, çocuklarının hâli ne olur sonra? (General, De Grioux'ya bir göz attı.) Ya benim hâlim ne olur? (Küçümseyici bir havayla başını çeviren Matmazel Blanche'a baktı.) Kurtarın bizi Aleksî İvanoviç, kurtarın bizi!..

– Ama nasıl General, bunu nasıl yapabilirim söylesenize... Beni kim dinliyor ki?

– Kabul etmeyin, ona eşlik etmeyi kabul etmeyin!

– O zaman da başka birini bulur! diye bağırdım.

De Grioux yeniden atıldı:

– Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça. Que diable! Hayır, ondan ayrılmayın ama aklını celin, öğüt verin, vazgeçirin onu... Oyalayın. Hiç değilse aşırı para kaybetmesine engel olun.

– İyi de nasıl yaparım bunu? Neden sanki bu işi siz üstlenmiyorsunuz, Mösyö De Grioux? diye ekledim işi saflığa vurarak.

Bu arada Matmazel Blanche'ın De Grioux'ya kaşla göz arasında ateşli ve soru dolu bir bakış fırlattığı gözümünden kaçmamıştı. De Grioux'nun yüzünde bir an için ister istemez saklayamadığı garip bir hava belirdi.

– İşin kötü yanı da bu ya işte, şimdi beni dinlemez o! diye bağırdı elini sallayarak. Eğer olursa!.. Belki daha sonra...

Matmazel Blanche'a anlamlı anlamlı baktı.

Matmazel Blanche yüzünde ışıltılı bir gülümsemeye kendiliğinden bana doğru yaklaştı:

– O mon cher monsieur Aleksî, soyez si bon.

Ellerimi tuttu, var gücüyle sıktı. Hay şeytan hay! O şeytanî suratı ne de çabuk değişiyordu öyle! O anda öylesine parıl parıl, öylesine yalvarıcı, öylesine çocuksu ve muzip bir gülümsemesi vardı ki! Konuşmasının sonlarına doğru ötekilere sezdirmeden bir de göz kırpmıştı çapkın çapkın. Beni baştan mı çıkarmak istiyordu acaba? Yaptığı kötü bir şey değildi gerçi ama baş vurduğu yol son derece kabaydı.

General onun hemen ardından koştu, evet, tam anlamıyla koştu.

– Aleksî İvanoviç, eğer az önce kırıcı konuştuysam bağışlayın beni, aslında düşüncelerimi tam olarak açıklayamadım... Rica ediyorum, önünüzde Ruslar gibi eğilerek yalvarıyorum... Yalnız siz, ancak siz kurtarabilirsiniz bizi! Matmazel de Cominges ve ben size yalvarıyoruz... Anlıyorsunuz, anlıyorsunuz değil mi?

Gözüyle Matmazel Blanche'i işaret ederek yalvarıyordu. Acınacak durumdaydı.

Tam o anda kapı üç kez hafifçe tıklatıldı. Açıldı, kat garsonuydu; birkaç adım arkasında Potapiç dikiliyordu. Büyükanne tarafından gönderilmişlerdi. Beni aramaları, bulunca da hemen getirmeleri emrini almışlardı.

– Çok kızgın, diye açıklamada bulundu.

– İyi ama daha saat üç buçuk bile olmadı, biliyorsun!

– Hanımefendiyi bir türlü uyku tutmadı, hep sağa sola döndü durdu, sonra birden kalktı, koltuğunu getirmemi emretti. Sizi göndermemi söyledi. Kendileri şu anda kapıda bekliyorlar efendim...

De Grioux

“Ouelle megere!” diye bağırdı.

Büyükanneyi dışarıda, otel kapısının önünde buldum. Yokluğuma son derece kızmış, sabırsızlanmaya başlamıştı.

“Hadi, kaldırın beni!” diye seslendi.

Böylece yeniden rulet masalarının yolunu tuttuk.

XII. BÖLÜM

Büyükanne oldukça belirgin bir öfke içindeydi; belli ki ruleti kafasına fena hâlde takmıştı. Başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu, bütün düşüncesi ruletti. Örneğin, yolda daha önce sorduğu gibi sorular sormuyordu. Yalnız bir ara yanımızdan hızla geçen şatafatlı bir arabayı görünce elini sallayarak, “Bu da ne? Kimin arabası bu?” diye sordu.

Ama görünüşe bakılırsa yanıtını işitmemişti bile. Dalgınlığından sıyrılırken durmadan sabırsızca ve sertçe el kol hareketleri yapıyordu. İstasyona yaklaştığımız sırada Baron ile Barones Wurmerhelm’i gösterdim; onlara doğru dalgın dalgın baktı ve ilgisiz bir tavırla,

– Hımmm! dedi; sonra arkamızdan gelmekte olan Potapiç’le Marfa’ya dönerek çıkıştı: Ne diye takıldınız ardıma? Her seferinde sizi yanıma alacak hâlîm yok ya canım! Hadi bakalım, doğru eve!

Marfa ile Potapiç geri dönüp hızla uzaklaşırlarken bana dönerek,

– Sen yetersin bana, diye ekledi.

İstasyonda büyükanneyi bekliyorlardı. Hemen başına üşüştüler, krupiyenin yanındaki aynı yere oturtular. Her zaman ağırbaşlı ve resmî pozlara bürünen krupiyeler kasanın kazanmasını ya da kaybetmesini umursamayan sıradan görevlilermiş gibi görünürler. Ama aslında kasanın zarara girmesini istemezler. Öyle sanıyorum ki, kumarbazları oyuna çekmek ve işletmenin çıkarlarını gözetmek için iyi bir uyarı almışlardı. Bunun karşılığında ise birtakım primler ve ikramiyeler alırlar. Büyükanneye yolunacak bir kaz gözüyle baktıkları kesindi. Gerçekten de sonradan öyle şeyler oldu ki, bizimkilerin korktukları başlarına geldi.

Bakın bu iş nasıl oldu:

Büyükanne masaya oturur oturmaz hemen zéroya saldırdı ve on iki Frederik altını birden koymamı emretti. Bir kez, iki kez, üç kez koyduk... Ama zéro gelmedi.

Büyükanne sabırsızlıkla beni dürterek:

“Sür, sür!” diyordu.

Ve ben de dediğini yapıyordum.

En sonunda, hırsından dişlerini gıcırdatarak,

Bu yitirdiğimiz kaçınıcı el oluyor? diye sordu.

– Bu on ikinci oluyor, büyükanne, Yüz kırk dört Frederik altını kaybettik. Size söylemiştim büyükanne, belki de bu akşam hiç çıkmaz...

Büyükanne,

– Kes sesini! diye lâfi ağzıma tıkadı. Zéroya oynamana bak sen. Şu bin guldeni de al, kırmızıya koy.

Kırmızı kazandı ama zéro yine çıkmamıştı; neyse ki bin guldeni kaptırmamıştık.

Büyükanne,

– Gördün mü, gördün mü! diye fısıldadı. Kaybettiğimizin çoğunu kurtardık işte. Yine zéroya oyna, on el daha oynadıktan sonra bırakırız.

Ancak büyükanne daha beşinci elde sıkılıverdi:

– Yerin dibine batsın şu uğursuz zéro! Al şu dört bin guldeni kırmızının üstüne koy.

– Büyükanne! Bu kadarı çok fazla, ya kırmızı gelmezse ne olacak? diye yalvardım ama dinleyen kim, büyükanne neredeyse pataklayacaktı beni. -zırt pırt dürtmesi, itip kakması dövmekten farksızdı aslında- Elimden bir şey gelmezdi. Çaresiz, az önce kazandığımız dört bin guldeni kırmızının üstüne koydum. Tekerlek döndü. Büyükanne kazanacağından kesinlikle emin ve kurumlu bir havayla, serinkanlılıkla oturuyordu koltuğunda.

Krupiye,

“Zéro!” diye bağırdı.

Büyükanne önce anlamadı ama krupiyenin masanın üzerindeki paralarla birlikte dört bin guldeni de kürekle çekip aldığını görünce aklı başına geldi; uzun zamandır çıkmayan, iki yüz Frederik altını yitirmemize yol açan zeronun, tam da ondan yüz çevirdiğimiz bir sırada inadına yaparcasına çıktığını anlayınca elini kolunu sallayarak ığılığı bastı; salonda görmeyen kalmamıştı bu durumu. Çevresindekiler gülüşmeye başladı.

Büyükanne,

– Vay uğursuz vay! Durdu durdu da ne zaman çıktı, kör olası! diye bağıyordu. Ah kahrolası, ah kahrolası zéro! Senin yüzünden! Hep senin yüzünden!

Hışımla bana dönmüş itip kakıyordu.

– Ondan sen caydırdın beni!

– Ben size mantıklı olmanızı söyledim, büyükanne. Her şanstın da ben sorumlu olamam ki!

Büyükanne tehdit edencesine,

– Başlarım şimdi şansından! diye homurdandı. Çekil git başımdan!

– Hoşça kalın, büyükanne.

Ve gitmek için arkamı döndüm.

– Aleksî İvanoviç, Aleksî İvanoviç, dur! Nereye gidiyorsun kuzum? Niçin, ne oldu ki şimdi, ne oldu ha? Hemencecik de kıziverirsin! Aptal! Hadi hadi kal, birazcık daha kal; gel hadi kızma hemen, aptallığıma ver işte! Gel hadi, ne yapmak gerektiğini söyle bana şimdi!

– Size ne yapmanız gerektiğini ben söyleyemem artık, büyükanne. Çünkü hırsınızı yine benden çıkarmaya kalkarsınız. İyisi mi aklınıza estiği gibi oynayın, söyleyin bana, istediğiniz gibi koyayım.

– Eh, peki öyleyse! Hadi bakalım, kırmızıya bir dört bin gulden daha koy! İşte para kesem, al şunu!

Cebinden keseyi çıkarıp uzattı:

– Hadi elini çabuk tut, orada yirmi bin ruble var.

– Büyükanne... diye duraksadım, böylesine büyük bir parayı...

– Eğer zararımı çıkaramazsam canım çıksın. Koy sen!

Parayı sürdük ve kaybettik.

– Sür, sür! Sekiz bini birden sür!

– Yapamam ki büyükanne, sınır dört bine kadar.

– İyi ya, dört sür sen de!

Bu kez kazandık. Büyükannenin yüzü güldü.

– Gördün mü, gördün mü! diye dürttü beni. Dört daha sür hadi.

Sürdük ve kaybettik, ardından ikinciye, derken bir üçüncüyü de kaybettik.

– Büyükanne, haberiniz olsun, on iki bin gitmiş durumda, diye bildirdim.

Büyükanne, aşırı kızgınlığın verdiği bir sakinlik içindeydi.

– Gittiğini ben de görüyorum, dedi. Görüyorum, yavrum, görüyorum, diye homurdandı; gözlerini önüne dikmişti, aklından kim bilir neler geçiyordu..

– Pöh! Bir dört bin gulden daha sürmezsem gözlerim açık gider!

– Ama o kadar para kalmadı, büyükanne. Kesenizde yalnızca yüzde beş faizli tahviller var. Para kalmadı.

– Ya bölmenin içinde?

– Birazcık bozuk para var, büyükanne.

Büyükanne kararlı bir tavırla sordu:

– Burada sarraf falan yok mu? Tüm tahvillerimi kırdırabileceğimi söylemişlerdi.

– Ha, evet, istediğiniz kadar kırdırabilirsiniz. Ama zararınız çok büyük olur... Öylesine düşük bir fiyat verirler ki bir Yahudi'nin bile dudaklarını uçuklatır bu rakam!

– Saçma! Kaybettiğim parayı geri alacağım! Hadi oraya götür beni. Şu dangalakları çağır hele!

Koltuğu ittim, taşıyıcılar yanımıza geldi, istasyondan apar topar çıktık.

Büyükanne,

– Çabuk, çabuk, çabuk! diye emirler yağdırıyordu. Yolu göster bana, Aleksî İvanoviç, kestirmeden gidelim... Çok uzak mı bari?

– İki adımlık bir yol, büyükanne.

Meydandan ayrılıp ağaçlı yola sapacağımız sırada bizimkilerle karşılaştık. General, De Grioux, Matmazel Blanche ve annesi. Polina Aleksandrovna yanlarında değildi, Mr. Astley de yoktu.

Büyükanne,

– Hadi bakalım, hadi hadi! Yolumuzdan alıkoymayın bizi diye bağırdı. Ne istiyorsunuz? Size ayıracak zamanım yok şimdi!

Ben arkadan yürüyordum, De Grioux aceleyle yanıma sokuldu.

Kulağına çabucak fısıldadım:

– Daha önce kazandıklarının tümünü kaybetti, üstüne üstlük on iki bin gulden de kendinden gitti. Şimdi de yüzde beşlik tahvilleri kırdırmaya gidiyoruz.

De Grioux ayağını yere vurdu ve haberi hemen General'e yetiştirmeye koştu. Biz ise büyükanneyi itiyorduk.

General'in aklı başından gitmişti.

– Durdurun onu, durdurun onu! diye fısıldadı.

Ben de fısıltıyla;

– Kolaysa siz durdurun, dedim.

General ona yaklaşarak,

– Halacığım! dedi. Halacığım... Biz şimdi... Biz şimdi... Sesi titriyor, boğuklaşıyordu. At kiralayıp kır gezintisine çıkacağız... Manzara öyle nefis ki... Doruk... Siz de bizimle gelir misiniz diye sormaya geliyorduk.

Büyükanne eliyle başından savarcasına itti General'i:

– Pöh, sana da senin doruğuna da!

General,

– Orada bir köy var... Çay içeriz orada... diye umutsuzca üsteledi.

De Grioux vahşî bir öfkeyle,

– Nous boirons du lait, sor l'herbe fraiche, diye ekledi.

– Du lait, de l'herbe fraiche Paris burjuvası için de bundan daha ideal bir kır yaşantısı yoktur, bilindiği gibi onun "Nature et la verite"den bütün anladığı işte budur!

– Pöh, sana da, senin sütüne de! O sütü git de sen kendin zıkkımlan emi, benim karnımı ağrıtır. Hem ne diye başımın etini yiyorsunuz? Dedim ya, sizinle uğraşacak zamanım yok!

– İşte geldik, büyükanne, dedim. Burası!

Bankanın bulunduğu binaya gelmiştik. Tahvilleri kırdırmaya ben gittim, büyükanne kapıda bekledi; De Grioux, General ve Matmazel Blanche bir kenara çekilmiş, ne yapacaklarını bilmeden öylece dikiliyorlardı. Büyükanne ateş püsküren gözlerle onlara öyle bir bakış fırlattı ki, çaresiz hep birlikte istasyona doğru yürümeye başladılar.

Tahvilleri öylesine düşük bir fiyatla kırmaya kalktılar ki, kararsız kaldım; ne yapacağımı sormak için soluğu büyükannenin yanında aldım.

Ellerini birbirine vurarak,

– Ah, haydutlar, ah! diye bağırdı. Eh! Ne yapalım, öyle olsun! Kırdır gitsin! dedi kararlı bir sesle. Dur hele, şu bankeri gönderiver bana.

– Gelse gelse kâtiplerden biri gelir ancak, büyükanne.

– İyi öyleyse, kâtip olsun, fark etmez. Haydutlar, ne olacak!

Kâtip, kendisini dışarı çağıranın yaşlı, kötürüm bir kontes olduğunu işitince dışarı çıkmayı kabul etti. Büyükanne adama açtı ağzını yumdu gözünü, kendisinin düpedüz dolandırıldığını söyleyerek sıkı

bir pazarlığa tutuştu; derdini anlatırken Rusça'yı, İngilizce'yi, Almanca'yı birbirine karıştırıyor, bu arada ben de söylediklerini çevirerek ona yardımcı oluyordum. Suratından aksilik akan kâtip bir ona bir bana bakıyor, sesini çıkarmadan başını sallıyordu. Büyükanneyi kabalığa varan arsız bir ilgi ve merakla süzüyordu, sonunda sıırıtmaya bile başladı.

Büyükanne,

– Cehennem ol hadi karşımdan! diye bağırdı. Param zehir olsun! Aleksî İvanoviç, ona kırdıracağız, ne yapalım. Zamanımız yok, başka birine gitmek de uzun iş...

– Zaten bu kâtipin dediğine göre ötekiler daha da az verirmiş.

Kaçta kırdırdık, şimdi anımsamıyorum ama doğrusu pek belâlı bir işti. Altın ve banknot olarak on iki bin florin geçti elime, makbuzu aldım, parayı getirip dışarıda büyükanneye verdim.

Elini sallayarak,

– Boş ver şimdi! Boş ver! Boş ver! Saymaya gerek yok! dedi. Çabuk ol, çabuk, çabuk!

İstasyona yaklaştığımız sırada ise,

“Ne o Tanrının belâsı zéroya, ne de kırmızıya bir daha asla para koymam” dedi.

Bu kez hiç değilse azar azar para sürmek için onu kandırmaya çabaladım; böylece şans döndüğünde, istediği zaman yüksek oynama tehlikesini göze alabileceğine inansın istiyordum. Ama öylesine sabırsızdı ki, başlangıçta sözlerime hak verip beni dinlemesine karşın, oyun sırasında kontrolünü yine kaybetti. On ya da yirmi Frederik altını kazanınca beni dürtmeye başlıyordu:

– Nasılmış! N'aber! Gördün işte, kazandık. Eğer masaya on yerine dört bin bastırıyorduk şimdi ne güzel dört bin kazanmış olacaktık. Ama böyle ufak ufak oynadıktan sonra kazansan ne olur, kazanmasan ne olur! Hep senin yüzünden!

Oynayış biçimini gördükçe çileden çıkacak gibi oluyordum ama sonunda çenemi kapatmaya, ona artık daha fazla öğüt vermemeye karar verdim.

Derken De Grioux çıkageldi. Üçü de yanımızdaydı; bir ara Matmazel Blanche'in annesiyle birlikte bir kenarda durup ufak tefek prensle fingirdeştiğini fark ettim. Belli ki, General'in pabucu dama atılmıştı, göz göre göre atlatıyorlardı onu. Gözüne girmek için çevresinde dört dönmesine karşın Blanche yüzüne bile bakmıyordu. Zavallı General! Önce sarardı, sonra kıpkırmızı oldu, tir tir titriyordu, büyükanne'nin oyununu izlemeyi bile unutmuştu artık. Sonunda, Blanche ile ufak tefek prens çekip gittiler. General de hemen arkalarına takıldı.

De Grioux ise büyükannenin yanına sokularak son derece tatlı bir sesle,

– Madame, madame, diye fısıldadı. Madame, böyle para sürülür mü hiç... Hayır, hayır, böyle de olmaz ki... diye devam etti bozuk bir Rusça'yla. Hayır!..

Büyükanne ona dönerek,

– Ya nasıl olurmuş peki? Söyle bakalım! dedi.

Bunu fırsat bilen De Grioux öyle coştı ki, Fransızca olarak öğütler vermeye, bilgiçlik taslamaya başladı; şanslı anın gelmesini beklemek gerektiğini söylüyor, inceden inceye hesaplar yapıyordu... Oysa büyükanne adamın söylediklerinden tek sözcük olsun anlamıyordu. De Grioux ise söylediklerini çevirmem için beni sıkboğaz ediyor, parmağıyla masayı işaret ederek bir şeyler gösteriyordu. Sonunda eline kâğıdı kalemi alıp birtakım rakamlar yazmaya başladı. Sonra, büyükannenin sabrı tükeniverdi;

– Öf be, defol başımdan sen de! Hiçbir şey yaptığın yok ama ha babam konuşup duruyorsun! “Madame, madame” ne konuştuğunu sen kendin de bilmiyorsun. Yıkıl karşımdan!

De Grioux eliyle işaret ederek yeniden anlatmaya başladı,

– Mais, madame.

Büyükanne,

– Peki, bir kez de onun söylediği gibi oyna bari, emrini verdi. Şimdi görürüz bakalım; dediği belki de gerçekten çıkıverir bakarsın.

Oysa De Grioux'nun tüm istediği, onun büyük oynamasını engellemektir; seri olarak ve ayrı ayrı rakamlara para sürmeyi öneriyordu. Sözüne uyarak ilk on iki sayılık gruptaki tek sayılar üzerine birer Frederik altını koydum; on ikiden on sekize ve on sekizden de yirmi dörde kadar her iki grup üzerine beşer Frederik sürdüm. Tam on altı Frederik altını içeri sürmüştük.

Tekerlek döndü.

Krupiye,

“Zéro” diye bağırdı.

Her şeyi kaybetmiştik.

Büyükanne, De Grioux'ya dönerek,

– Dangalak ne olacak! diye bağırdı. Seni iğrenç küçük Fransız! Kalkmış bize bilgiçlik taşıyor, suratsız herif! Defol, defol! Hem bir şey bilmiyor, hem de her işe burnunu sokuyor!

Yerin dibine geçen De Grioux omuz silkti, büyükanneye küçümseyici bir bakış fırlattıktan sonra çekip gitti. Bu durumdan utanıyordu, karıştığı için kendine kızılıyordu.

Bir saat geçmiş geçmemişti ki, elimizden geleni yapmamıza karşın, varımızı yoğumuzu yitirmiştik.

Büyükanne,

– Otele! diye bağırdı.

Ta ki ağaçlıklı yola varıncaya kadar ağzını açıp da tek lâf etmedi. Ağaçlıklı yoldan otele doğru gelirken dudakları aralandı, kendi kendine söylenmeye başladı:

“Aptal! Koca sersem, aptal! Seni kocakarı, seni koca sersem, aptallığına doyma emi!”

Büyükanne dairesine girdiğimiz zaman da bağırp çağırmaya koyuldu:

“Çay getirin bana! Hemen hazırlanın! Gidiyoruz!”

Marfa:

– Nereye gidiyoruz, hanımcığım? diye soracak oldu.

– Nereyeyse nereye, sana ne? Kendi işine baksana sen, Potapiç her şeyi hazırla, eşyaları toparla.

Moskova'ya dönüyoruz! Kumarda on beş bin ruble kaybettim!

Potapiç yaranmak için olsa gerek, ellerini birbirine vurarak ah vah etmeye başladı:

– Ne dediniz, on beş bin mi, hanımcığım! Aman Tanrım!

– Hadi, hadi, aptallığın gereği yok! Bak hâlâ sızlanıp duruyor ya! Kes sesini! Toparlan hadi!

Hesabımı çabuk getirsinler, çabuk!

Biraz olsun yatıştırabilmek için,

– İlk kalkacak tren dokuz buçukta, büyükanne, dedim.

– Şu anda saat kaç?

– Yedi buçuk.

– Ne belâya çattık! Neyse, boş ver! Tek kapiğim kalmadı, Aleksî İvanoviç. Al şu iki tahvili, hemen o yere gidip kırdır. Yoksa dönüş paramız bile yetmeyecek.

Gittim. Yarım saat sonra geri döndüğüm zaman bizimkilerin hepsini büyükannenin yanında buldum.

Büyükannenin Moskova'ya döneceğini öğrenmek, kumardaki kayıplarından daha çok şaşırtmıştı onları.

Bir bakıma onun gitmesiyle serveti de kurtulmuş oluyordu ama bu durumda General ne olacaktı şimdi? De Grioux'ya olan borcunu kim ödeyecekti? Matmazel Blanche büyükannenin ölümüne kadar bekleyemezdi hiç kuşkusuz; belki de şu prensle ya da başka biriyle çekip giderdi.

Hepsi birden büyükannenin önünde toplanmış, onu avutmaya, kalması için ikna etmeye çalışıyorlardı.

Büyükanne ise ağzına ne gelirse verip veriştiriyordu:

“Yalnız bırakın beni, şeytanlar! Başka işiniz yok mu sizin? Hem bu keçisakallı ne diye sırnaşp duruyor bana öyle?” diyerek De Grioux'ya bağırdı. “Ya sen ne istiyorsun, sürtük?” diye bu kez de Matmazel Blanche'a çıkıştı. “Neden pohpohluyorsun beni?”

Gözlerinden öfke kıvılcımları saçılan Matmazel Blanche,

– Diantre! diye fisıldadı.

Derken bir kahkaha attı ve çekip gitti. Kapıdan çıkmadan önce General'e dönerek:

– Elle vivra cent ans! diye bağırdı.

Büyükanne, General'e,

– Ya, demek ölümümü iple çekiyorsun, öyle mi? diye çıkıştı. Defol! Şunların hepsini defet başımdan, Aleksî İvanoviç! Sizi ne ilgilendirir? Kaybettiğim kendi param, sizinkini değil!

General omuzlarını silkti, süklüm püklüm dışarı çıktı. De Grioux da onu izledi.

Büyükanne, Marfa'ya,

“Praskovya'yı çağır bana!” diye emretti.

Marfa beş dakika sonra Polina'yla geri döndü. Polina bütün bu süre içinde çocuklarla birlikte odasında oturmuştu; öyle sanıyorum ki, bütün gün bile bile çıkmamıştı odasından. Yüzü ciddî, üzgün ve kaygılıydı.

Büyükanne,

– Praskovya, diye söze başladı, az önce işittiklerim doğru mu? Şu senin aptal üvey baban, şu küçük, sersem Fransız'la, o hoppa kızla evlenecekmiş. Aktris midir nedir ya da her ne haltsa işte, evleniyormuş ha? Söylesene, doğru mu bu?

Polina,

– Kesin bir şey bilmiyorum, büyükanne, diye yanıt verdi. Ama Matmazel Blanche gizleme gereği duymaksızın kendi ağzıyla söylüyor, ben...

Büyükanne, Polina'nın sözünü keserek,

– Bu kadarı yeter! dedi gür bir sesle. Anladım! Onun böyle bir halt yiyeceğini her zaman düşünmüşümdür. Boş kafalı, akli bir karış havada bir yaratık olduğunu biliyordum zaten. General oldum diye kendini yere göğe koyamıyor. Aslında alt tarafı bir albay, tam emekliye ayıracakları sırada generalliğe yükselttiler, kalkmış bir de büyük havalalarına giriyor. Ben yavrum, her şeyi biliyorum. Moskova'ya nasıl telgraf üzerine telgraf yağdırdığınızı, kocakarının kuyruğu titretip titretmediğini nasıl sorduğunuzu biliyorum. Benim parama konmayı bekliyordunuz; o alçak karı, neydi şunun adı? De Cominges miydi neydi?.. İşin ucunda para olmasa, o takma dişleriyle bu herifi yanına uşak diye bile almaz! Dediklerine göre, kadında istemediğin kadar para varmış, isteyene faizle borç veriyormuş, işleri de oldukça yolundaymış. Bak Praskovya, seni kınamıyorum, telgrafları sen göndermiş değilsin; zaten geçmişin hesabını da sormak istemiyorum. İyi bir kız olduğunu bilirim... Küçük bir yabanarısı gibisindir! Soktuğun zaman şişirirsin; ama senin için üzülüyorum. Çünkü zavallı anneciğin Katerina'yı severdim. Eh, bütün bunları yüzüstü bırakıp benimle gelmek ister miydin? Burada sana yer yok, ayrıca onlarla birlikte kalmakla eline bir şey geçmez.

Polina'nın karşılık vermek üzere olduğunu gören Büyükanne,

– Dur hele! dedi. Sözümü bitirmedim daha. Senden hiçbir şey istemiyorum. Evim Moskova'da, kendin de biliyorsun, saray gibi büyüktür, istersen bütün bir katı kullanabilirsin. Eğer huyumdan suyumdan hoşlanmıyorsan beni haftalarca görmezsin. Eh, şimdi söyle bakalım, ne diyorsun?

– Önce size bir soru sorabilir miyim? Gerçekten de hemen yola çıkacak mısınız?

– Ya ne sandın yavrum, şaka mı? Dedim ya, gidiyorum işte. Bugün o yerin dibine batasıca rulette on beş bin ruble kaybettim. Moskova'daki konağımın yanındaki ahşap kiliseyi kâgire çevireceğim diye beş yıl önce söz vermiştim, ama gel gör ki burada hepsini kaybettim. Şimdi, yavrum, o kiliseyi yaptırmaya gidiyorum.

– Ama içmeler ne olacak, büyükanne? Siz buraya içmelere gelmemiş miydiniz?

– Aman canım eksik olsun içmesi! Tepemi attırma şimdi, Praskovya; kasten mi yapıyorsun? Sen şimdi onu bırak da söyle, geliyor musun, gelmiyor musun?

Polina duygulanmıştı.

– Size çok ama çok teşekkür ederim, büyükanne, diye söze başladı. Beni korumanız altına aldığınız için sağ olun. Durumumu az çok anlamışsınız. Size öyle minnettarım ki, inanın ne yapıp yapıp

geleceğim yanınıza, belki çok yakında çıkar gelirim. Ama şimdilik birtakım nedenler var... Önemli nedenler... Şu anda hemen karar veremem. Eğer bir-iki hafta daha kalabilseydiniz...

– Demek istemiyorsun?

– Yapamam diyorum. Hem ne olursa olsun erkek ve kız kardeşimi bırakamam, yüzüstü kalırlarsa... Böyle yapayalnız, kimsesiz... Eğer beni o yavrucaklarla birlikte ileride yanınıza alırsanız, o zaman hiç durmaz gelirim Büyükanne, inanın bana bu iyiliğinizin altında kalmam! diye ekledi içtenlikle. Ama çocuklar olmadan yapamam.

– Tamam, ağlayıp sızlama öyle! -Polina'da hiç de ağlayacak göz yoktu, zaten ne zaman ağlamıştı ki şimdi ağlasın!- Cıvıclara de nasıl olsa bir oda bulunur, kümesimiz büyüktür. Hem okula gitme zamanları da geldi zaten. Demek sen şimdi gelmiyorsun? Peki, Praskovya, dikkatli ol! Benim bütün istediğim, senin iyiliğindir. Ama niçin gelmediğini de bilmiyorum sanma sakın. Her şeyi biliyorum, Praskovya! O Fransız'dan hayır gelmez sana!

Polina kızardı. Bense irkildim.

— Herkes biliyordu! Benden başka herkes biliyordu demek!

– Hadi, hadi, asma suratını öyle. Sana daha fazla konuşacak değilim. Yalnız dikkatli ol da başına kötü bir iş açılmasın, anladın mı! Akıllı kızsındır, çok üzülürüm senin için. Neyse, bu kadarı yeter; hiçbirinizi gözüm görmesin! Hadi git artık, Hoşça kal!

Polina,

– Sizi istasyona kadar geçireyim büyükanne, dedi.

– Yo, hayır, olmaz. Ayak bağı olursun. Hem hepimizden bıktım usandım zaten.

Polina büyükannenin elini öpmek istedi. Ama yaşlı kadın elini çekip Polina'yı yanağından öptü.

Polina önümden geçerken bana bir an baktıktan sonra gözlerini kaçırdı.

– Sen de sağlıcakla kal, Aleksî İvanoviç! Trenin kalkmasına yalnızca bir saat kaldı. Sen de benden bıkmışsındır. Hadi, al şu elli altını bakayım.

– Çok teşekkür ederim, büyükanne. Ama beni mahcup ediyorsunuz...

Büyükanne,

– Hadi, hadi! diye bağırdı.

Sesi öylesine sert ve öfkeliydi ki, geri çevirmeyi göze alamadım, parayı kabul ettim.

– Moskova'ya döndüğünde işsiz kalırsan bana gel. Bir yere girmen için tavsiye mektubu veririm sana. Eh, sen de git artık!

Odama gittim, yatağa uzandım. Ellerimi enseme birleştirip yarım saat kadar sırt üstü yatıp düşündüm. Felâket gelip çatmıştı, düşünecek çok şey vardı. Kararımı verdim, ertesi günü Polina'yla açık açık konuşacaktım. Ah, şu Fransız! Demek doğrudu! İyi ama aralarında ne geçmişti acaba? Polina ve De Grioux!.. Hey Tanrım, ne uygunluk ama!

Bütün bunları aklı almıyordu insanın. Birden kafama koydum, hemen kalkıp gidecek ve Mr. Astley'i bulup ne olursa olsun konuşturacaktım. İşin aslını hiç kuşkusuz benden daha iyi biliyordu o. Mr. Astley mi? Al sana bir bilmece daha!

Birden kapı vuruldu. Potapiç'ti.

– Aleksî İvanoviç, hanımefendi sizi istiyor, efendim!

– Ne oldu? Ayrılıyor mu? Trene daha yirmi dakika var.

– Hanımefendinin yine heyheyleri tuttu efendim, durduğu yerde duramıyor. “Çabuk, çabuk!” diye sizi istiyor, efendim; Tanrı aşkına gecikmeden gelin.

Hemen aşağı koştum. Büyükanne koridorda hazır bekliyordu. Para çantası da elindeydi.

– Aleksî İvanoviç, yürü hadi, gidiyoruz!..

– Nereye, büyükanne?

– Öleceğimi bilsem, tüm paramı geri alacağım! Hadi, yürü! Soru falan da sorma! Gece yarısına kadar oyun oynanıyor, değil mi?

Şaşakalmıştım. Sonra şöyle bir düşündüm ve kararımı verdim.

– Özür dilerim, Antonida Vasilyevna, ben gelmiyorum.

– Niye gelmiyormuşsun? Ne demek oluyor bu? Siz hepiniz çıldırdınız mı ne?

– Özür dilerim! Pişmanlık duyacağım bir şey yapmak istemem! Yapamam. Böyle bir duruma ne tank olmak isterim, ne de yordakçılık etmek. Beni bağışlayın, Antonida Vasilyevna. İşte elli altınınızı alın, hoşça kalın!

Altınları koltuğun yanındaki küçük masanın üstüne bıraktım ve çekip gittim.

Büyükanne arkamdan bağırdı:

– Ne saçma! Gelmezsen gelme, yolu ben kendim bulamam sanki. Benimle gel, Potapiç. Hadi kaldırım beni!

Mr. Astley’i bulamadım, otele döndüm. Geç vakit, neredeyse gece yarısından sonra büyükanne’nin o günü nasıl bitirdiğini Potapiç’ten öğrendim. Onun adına kırdırdığım her şeyi, yaklaşık on bin rubleyi aşkın bir parayı kaybetmiş. Bahşiş olarak iki Frederik altını verdiği o ufak tefek Polonyalı, büyükanne’nin yanına sokulmuş ve oyunu yönetmeye başlamış. Polonyalı işe karışmadan önce Potapiç’e para sürdürüyormuş ama bir süre sonra onu başından savmış. Tam o sırada da Polonyalı çıkagelmiş. Neyse ki adam biraz Rusça biliyormuş, üç dili birbirine karıştırarak çat pat anlaşıyorlarmış. Büyükanne onu sürekli azarlıyor, demediğini bırakmıyormuş. Ama adam işi yüzüzlüğe vurup “Hanımefendi, ayağınızın altını öpeyim” diye durmadan yaltaklanıyormuş.

“Nerede o herif, nerede siz, Aleksî İvanoviç!” diye anlatıyordu Potapiç.

– Hanımefendi size bir beyefendiymişsiniz gibi davranıyordu. Ama o herif... Kendi gözümle gördüm, masadan para çalıyordu, yalanım varsa Tanrı canımı alsın! Hanımefendi bir-iki kez adamı suçüstü yakaladı, ağzına ne gelirse söyledi, efendim; hatta bir ara saçını bile çekti, inanın yalan söylemiyorum, çevremizdeki herkes bu duruma kahkahayla güldü. Hanımefendiyi buraya getirdik, içmek için bir yudum su istedi yalnızca, istavroz çıkartıp yatağına uzandı. Sanırım çok yorgun düşmüştü; çünkü yatmasıyla uyuması bir oldu. Dilerim Tanrı’dan, iyi düşler görsün! Ah şu yabancı memleketler! diye devam etti. Bunun sonucunun iyi olmayacağını biliyordum, böyle yerlerden hayır gelmez insana! En iyisi bir an önce Moskova’ya dönmek! Moskova’nın nesi eksik ki! Bahçe istersen bahçe, çiçek istersen çiçek, burada nerede var öylesi! Hava desen mis gibi; elmalar olgunlaşıyordu, ferah ferah odalar... Ama ne gezer, sen gül gibi yeri bırak da tut buralara gel! Ah, ah!..

XIII. BÖLÜM

Karışık olsa da çok güçlü izlenimlerin etkisi altında yazmaya başladığım notlarıma el sürmeyeli neredeyse bir ay olacak. İçime doğan felâket nihayet gelip çatmıştı ama umduğumdan çok daha şiddetli ve beklenmedik bir zamandı bu. Olup biten her şey benim için garip, çirkin ve trajikti. Başımdan geçenler mucizevî sayılacak türden maceralardı, daha doğrusu ben bu olayları şimdi bile böyle nitelendiriyorum. Öte yandan, başka bir görüş açısına göre, özellikle zamanla kapılıverdiğim girdap göz önüne alınacak olursa, olup bitenler hiç de olağandışı sayılmazdı. Beni şaşırtansa olaylar karşısında göstermiş olduğum tepkiydi. Bunu bugün dahi anlayamıyorum! Her şey bir düş gibi gelip geçiverdi, hatta tutkularım bile! Oysa o zamanlar nasıl da içten ve güçlüydü!.. Ama şimdi ne oldu, nereye gittiler? Gerçekten de zaman zaman aklıma hep aynı düşünce takılıyor: Acaba o zamanlar aklımı mı kaçırmıştım? Bütün o zamanı bir tımarhanede falan mı geçirmiştım? Belki de hâlâ oradayım... Bütün bu olanlar görünüşte olmuştu belki, kim bilir belki de hâlâ görünüşten başka bir şey değil?..

Notlarımı toparlayıp baştan okudum. -Kim bilir, belki de bunları bir tımarhanede yazmadığıma kendimi inandırmak için okuyordum!- Şimdi yapayalnızım. Sonbahar yaklaşıyor, yapraklar sararıyor yavaş yavaş. Bu küçücük iç karartıcı kentte oturuyorum, -küçük Alman kentleri nasıl da ruhunu karartır insanın! Ve geleceğe doğru nasıl adım atacağımı düşüneceğim yerde, geçmişte beni bir süre etkisinde sürükleyen ve sonra bir kenara fırlatan o kasırganın, hâlâ taptaze olan o duyguların, izlenimlerin etkisi altında yaşıyorum. Arada bir hâlâ kendimi o kasırgaya kaptırdığımı sanıyorum; sanki kasırga yine patlak vermiş, beni kaptığı gibi tüm dengemi ve düzenimi alt üst ederek fırl fırl döndürecek, döndürecek, döndürecekti.

Ama eğer bu ay içinde olup bitenlerin doğru dürüst bir özetini çıkarabilirsem, belki de kendimi toplar ve bu girdaptan kurtulurum. Kalemimi yine elime almaya can atıyorum; bazen akşamları yapacak hiçbir işim olmuyor. Garip ama yalnızca birazcık oyalanmış olmak için buranın pek zengin olmayan kitaplığından Paul de Kock'un o hiç mi hiç sevmediğim romanlarını alıyorum ve -Almanca çevirisinden- okuyorum; doğrusu ben bile şaşıyorum kendime: Sanki ciddî bir kitap okursam ya da doğru dürüst bir işle uğraşırsam, geçmişin büyüsünü bozacakmışım gibi geliyor. Sanki benim için çok büyük bir değer taşıyorlarmış gibi, bu biçimsiz düşleri ve geride kalan izlenimleri yeni bir uğraşının havaya saçıp savurmasından korkuyorum. Bütün bunlar benim için bu kadar mı değerli acaba? Evet, hiç kuşkusuz değerli, kim bilir belki de kırk yıl sonra bile anımsayacağım onları...

İşte yine yazmaya başladım. Bütün o olup bitenleri kısa bir şekilde anlatabilirim artık: Nasıl olsa ilk etki geçti artık.

gh

Önce büyükannenin öyküsünü bitirmek istiyorum. Ertesi gün tüm dünyalığını kaybetmişti. Böyle olması zaten kaçınılmazdı; onun gibileri böyle bir yola girdiklerinde durmak bilmezdi artık, sanki kızakla bir tepeden kayarcasına giderek artan bir hızla aşağı inerlerdi. Büyükanne akşamın sekizine kadar, bütün bir gün rulet oynadı; ben o sırada orada yoktum, bildiklerim de etrafındakilerin bana aktardığı şeyler.

Potapiç istasyonda bütün gün yanı başında durup onunla ilgilenmiş. Büyükannenin oyununa yardım eden Polonyalıları da birçok kez değişmiş. Büyükanne önce, bir gün önceki Polonyalıyı kovmuş, onun yerini bir başkası almış; fakat bu ikincisi birincisinden de kötü çıkmış. Onu da kovduktan sonra yine birincisine dönmüş, zaten adam hâlâ oralardaymış, koltuğun dibinden ayrılmıyor, gözden düştüğü süre boyunca ikide bir kafasını masaya doğru uzatıp duruyormuş. Nihayet büyükanne büyük bir umutsuzluğa kapılmış. Kovduğu ikinci Polonyalı da bir türlü burnunun dibinden ayrılmak bilmiyormuş zaten. Böylece biri sağına, diğeri soluna yerleşmiş. Adamlar, yok şöyle oynamalı, yok böyle oynamalı

diye birbirleriyle kavga ediyor, “İşe yaramaz serseri!” diye kendi dillerinde küfürleşiyor, sonra yine barışıp akıllarına estiğince para sürüyorlarmış. Kavga ettikleri zaman her biri parayı kendi istediği yere, meselâ biri kırmızıya koyarsa, diğeri siyaha koyuyormuş. Öyleydi böyleydi derken büyükanne serseme dönmüş, kadıncağız dokunsalar ağlayacak duruma gelmiş. Bakmış ki olacak gibi değil, sonunda yaşlı krupiyeye dönerek kendisini korumasını, Polonyalıları da başından kovmasını rica etmiş. Adamlar bütün bağırp çağırmalarına ve karşı koymalarına karşın kapı dışarı edilmişler. Bu sırada ikisi de avaz avaz bağıyor, büyükannenin kendilerini aldattığını, onları dolandırdığını ileri soruyorlarmış. O akşam olup bitenleri bana anlatırken zavallı Potapiç’in hüngür hüngür ağlıyordu; heriflerin büyükannenin parasıyla ceplerini doldurduğunu, utanmadan para çaldıklarını gözleriyle görmüş. Örneğin biri zahmetine karşılık büyükanneden beş Frederik bahşış istiyormuş, bu parayı koparınca da hemen büyükannenin sürdüğü paranın yanına koyuyormuş. Eğer büyükanne kazanırsa, adam hemen paraya el koyup kendisinin kazandığını, büyükannenin kaybettiğini söylüyormuş. Potapiç Polonyalılar kovulurken olaya karışmış, adamların ceplerinin altınla dolu olduğunu söylemiş. Büyükanne de duruma el koyması için krupiyeye ricada bulunmuş. Polisler gelmiş ve Polonyalıların itirazlarını -boğazı kesilmiş horozlar gibi çırpınmalarına- önemsemeyerek ceplerini boşaltıp büyükanneye geri vermişler. Paralarını kaybedene kadar o gün hem krupiyelerden, hem de işletmenin tüm yöneticilerinden büyük saygı görmüş, sözü geçen biri olmanın tadını çıkarmış. Zaten yavaş yavaş bütün kente ün salmaya başlamıştı. Çeşitli ülkelerden kalkıp içmelere gelen bütün ziyaretçiler, en ileri geleninden en kendi hâlinde olanına kadar, hepsi, şimdiye kadar kumarda “Birkaç milyon” kaybeden “Une vieille comtesse russe, tombé en enfance’i” görmeye koşuyorlardı.

Ancak büyükanne Polonyalılarından kurtulayım derken daha da zararlı çıkmış. Onların yerini bir üçüncüsü alıvermiş; bu seferki çok iyi Rusça konuşuyormuş; hâliyle, tavıyla ve pos bıyıklarıyla tam bir uşak olmasına karşın, bir beyefendi gibi iyi giyimliymiş. Büyükannenin emrinde olduğunu söylemiş hemen. O da “Hanımefendinin ayaklarının altını öpüyor” ve “Ayağının altındaki toprak” oluyormuş; fakat çevresine karşı saygısızca davranıyor, herkese zorbaca emirler yağıdırıyormuş. Kısacası, büyükannenin uşağı değil de efendisiymiş havalara giriyormuş. Her an, her oyundan sonra büyükanneye dönüyor ve “Onurlu bir Polonyalı beyefendi” olarak büyükannenin bir tek kapiğine bile tenezzül etmeyeceğini söyleyerek yeminler ediyormuş. Bu yeminleri öylesine sık yinelemeye başlamış ki, sonunda büyükanne şüphelenmiş. Ama Polonyalı beyefendi önceleri oyunu kurtardığı ve kazanmaya başladığı izlenimi uyandırdığı için büyükanne onsuz yapamayacağı düşüncesine kapılmış. Salondan kovulan o iki Polonyalı bir saat sonra yeniden büyükannenin koltuğunun arkasında belirivermiş. Adamlar her şeye karşın yine de büyükannenin emrinde olduklarını, eğer gerekiyorsa birtakım ayak işlerini bile görebileceklerini söylemişler. Potapiç o “Onurlu Polonyalı beyefendi”nin ötekilere göz kırptığını, hatta bir anda adamların ellerine bir şeyler sıkıştırdığını görmüş. Büyükanne o zamana kadar tek lokma yemediği, koltuğuna öylece çakılıp kaldığı için, Polonyalılarından biri gerçekten de işe yaramış: Hemen istasyondaki lokantaya koşup bir tas çorba, sonra da bir fincan çay getirmiş. Kuşkusuz oraya da ikisi birden koşmuş. Ama akşama doğru, son banknotunu kaybettiğini herkesin gördüğü bir sırada koltuğunun arkasında daha önce kimsenin görmediği yarım düzine kadar Polonyalı duruyormuş. Sonra son bozuk paraları da kaybedince, artık büyükanneyi kimse umursamaz olmuş, sözünü dinleyen bile yokmuş. Başının üstünden masaya eğilip paraları kapışmışlar; bu arada her kafadan bir ses çıkıyor, bağırış çağırış kopuyor ve o “Onurlu Polonyalı beyefendi”yle pek samimî konuşuyorlarmış; onurlu Polonyalı beyefendi ise büyükannenin varlığını çoktan unutmuş. Büyükanne son meteliğini de kaybedip saat sekizde otelin yolunu tuttuğu zaman bile koltuğunun yanında hâlâ iki Polonyalı koşturup duruyormuş; adamlar büyükannenin kendilerini aldattığını, borcunu ödemek zorunda olduğunu söyleyerek avaz avaz bağıyorlarmış. Otele kadar peşinden gelmişler, sonunda orada tartaklanarak ancak uzaklaştırılabilmişler.

Potapiç’in hesabına göre, büyükanne o gün, bir gün önceki kaybı dışında, tam doksan altı bin ruble

kaybetmiş. Yanındaki yüzde beş faizli tahvilleri ve hisse senetlerini birbiri ardına bozdurmuş. Yedi-sekiz saat boyunca masanın başından ayrılmaksızın koltuğunda nasıl olup da oturabilmişti, şaşıyordum doğrusu. Ama Potapiç iki-üç kez gerçekten de çok büyük paralar kazandığını, bu yüzden de yeniden umuda kapılarak son anda gitmekten vazgeçtiğini anlattı. Kumarbazlar bilir zaten: Bir adam gözlerini elindeki oyun kâğıtlarına dikip sağa-sola bakmaksızın aynı yerde pekâlâ yirmi dört saat oturabilir.

Bütün bunlar olurken, o gün boyunca otelde de birtakım önemli gelişmeler yaşanıyordu. Sabahleyin, saat on birden önce, büyükanne daha oteldeyken, bizimkiler, yani General ile De Grioux son bir girişimde bulunmayı kararlaştırmışlardı. Büyükanne'nin yola çıkmaktan vazgeçtiğini, hatta yeniden kumar salonuna gideceğini öğrenince, onunla kesin ve net bir konuşma yapmak üzere - Polina'nın dışında- hepsi birlikte yanına gitti. Kendisi için doğacak kötü sonuçları düşündükçe yüreği eriyen General kontrolü iyiden iyiye kaçırdı: Büyükanneye yarım saat dil dökerek yalvarıp yakardıktan, gırtlığına dek borca battığını söyledikten, hatta Matmazel Blanche'a duyduğu aşkı da açığa vurduktan sonra -General düpedüz aklını kaçırmıştı- birdenbire zıvanadan çıktı ve ter ter tepinerek tehdit eden bir sesle büyükanneye bağırıp çağırmaya başladı; ailenin onuruna leke düşürdüğünü, bütün kente rezil ettiğini söyledi; sonunda... Nihayet, "Siz, Rus adını lekeliyorsunuz hanımefendi!" diye bağırdı. "Bu işi ancak polis temizler!" diye ekledi. Ve en sonunda büyükanne de onu bastonuyla kapı dışarı etti.

General ile De Grioux o sabah kafa kafaya verip bir-iki kez daha görüştüler. Acaba bu işe polisi karıştıramazlar mıydı? Bunamış, zavallı, saygıdeğer bir yaşlı hanımın tüm parasını kumarda kaybedeceğini falan söyleyemezler miydi? Yani büyükanneyi gözetim ya da vesayet altına alamazlar mıydı?.. Ama De Grioux omuzlarını silkmekle yetindi, General'in sözlerine gülüp geçti; General ise çaresiz bir durumda odayı bir aşağı bir yukarı turlayıp duruyordu. De Grioux en sonunda ne hâlin varsa gör gibilerden elini salladı ve General'i yüzüstü bırakarak çekip gitti. De Grioux o akşam Matmazel Blanche'la kesin ve gizli bir konuşma yaptıktan sonra otelden temelli ayrıldı. Matmazel Blanche ise daha o sabah erkenden son önlemlerini almıştı: General'le tüm ilişkisini kesmişti, onunla görüşmek bile istemiyordu. General peşinden istasyona koştuğunda Matmazel Blanche ile annesi dul Bayan Cominges onu tanımamazlıktan geliyorlardı. Prens ise selâm bile vermemişti. Matmazel Blanche duygularını açıklaması için bütün gün Prens'e olmadık cilveler yapmıştı. Ama ne yazık ki plânları suya düşmüştü. Prens'e güvenmekle fena hâlde yanılmıştı. Bu küçük trajedi akşamüstü ortaya çıktı: Matmazel Blanche rulet oynamak için senet karşılığında kendisinden ödünç para isteyen Prens'in aslında beş parasız biri olduğunu anlayıverdi. Blanche bunun üzerine küplere binmiş, Prens'i kovduktan sonra odasına kapanmıştı.

Aynı günün sabahı Mr. Astley'i görmeye gittim, daha doğrusu bütün sabah onu aradım. Ama ne yazık ki bulamadım. Ne odasında, ne istasyonda, ne de parktaydı. Yemeği bile otelde yememişti. Saat dört ile beş arasında onu istasyondaki peronda, İngiltere Oteli'ne giderken görüverdim. Acelesi vardı, bir hayli de kaygılıydı; oysa kaygılı ya da sıkıntılı olduğu yüzünden kolay kolay anlaşılmazdı. Bana içtenlikle elini uzattı ve her zamanki gibi,

- Ooo! dedi. Ama durmadı, hızlı adımlarla yoluna devam etti. Peşine takıldım hemen ama bana öyle bir yanıt verdi ki, ona bir daha hiçbir şey sormadım. Büyükanne'nin başına gelenleri anlattım ona; beni ağırbaşlı bir tavırla ve dikkatle dinledikten sonra omuzlarını silkti.

- Her şeyini yitirecek, dedim.
- Ah, evet, diye yanıt verdi. Ben oradan ayrılırken o oyuna çoktan başlamıştı, her şeyini yitireceğini biliyordum zaten. Fırsat bulursam istasyona uğrayıp bir bakarım, çok ilginç bir şey çünkü...

O zaman kadar sormayı nasıl olup da akıl edemediğime kendim de şaşarak,
- Siz nereden geliyorsunuz? diye sordum yüksek sesle.

– Frankfurt’a gitmiştim de...

– İş için mi?

– Evet...

Daha fazla ne sorabilirim?.. Her şeye karşın yanında yürümeye devam ediyordum; sonra yol kenarında bulunan Des Quatre Saisons oteline saptı, beni başıyla selâmlayıp içeri daldı. Dönerken düşündüm de eğer onunla iki saat bile konuşmuş olsaydım, yine de ağzından tek lâf alamazdım. Çünkü... Soracak hiçbir şeyim yoktu. Evet, böyleydi kuşkusuz! Ona neyi nasıl soracağını kestiremiyordum.

Polina bütün bir günü çocuklarla ve dadılarıyla parkta dolaşarak ya da evde oturarak geçirmişti. General’den epey zamandır köşe bucak kaçıyor, neredeyse hiç konuşmuyordu; hele hele ciddî konularda tek lâf dahi etmiyordu. Bu durum bir süredir gözümden kaçmıyordu. Oysa General’in düşüğü durumu bildiğim için, istese de istemese de Polina’dan uzak duramayacağını, aile sorunlarını aralarında mutlaka tartışacaklarını düşünüyordum. Mr. Astley’le konuştuktan sonra otele döndüğümde Polina’yla karşılaştım, yanında çocuklar vardı. Yüzü alabildiğine huzurlu ve sakin görünüyordu; bu aile kasırgası sanki bir tek ona dokunmamış gibiydi. Selâmıma karşılık başını eğdi. Odama çıktığımda sinir küpüydüm.

Kuşkusuz ki, onunla konuşmaktan kaçınıyordum; Wurmerhelm olayından beri de hiç konuşmamıştım zaten. Ağırdan almış olmak için yapıyordum bunu ama zaman geçtikse de içimdeki öfke daha da büyüyüp kabarmaya başlamıştı. Beni hiç sevmese bile, duygularımı böylesine ayaklar altına almaya, açığa vurduğum aşkıyı böylesine küçümsemeye hakkı yoktu. Kendisini nasıl gerçek bir aşkla sevdiğimi biliyor, ona açılmamı hoşgörülle karşılıyordu. Ama her şey garip bir biçime bürünmeye başlamıştı. Bir süre önce, aşağı yukarı iki ay kadar önce, dost olmak ve içini dökmek istediğini, hatta bunun için birtakım girişimlerde bulunduğunu fark etmiştim. Ancak aramızdaki bu ilişki nedense daha fazla gelişemedi, bugünkü garip ilişkiye dönüştü; işte bu yüzden onunla böyle konuşmaya başlamıştım. İyi de eğer ona duyduğum aşktan rahatsız oluyorsa, neden kendisine bundan söz etmemi yasaklamıyordu?

Yasaklamak şöyle dursun, bazen bu konuyu açmam için kendisi çanak tutuyordu... Kuşkusuz benimle gönül eğlendirmek, alay etmek için yapıyordu bunu... Bundan kesinlikle eminim, açıkça hissediyordum... Beni dinleyip acı verecek kadar coşturduktan sonra birdenbire küçümseyici bir ilgisizlik havasına bürünerek canımı sıkmaktan büyük zevk alıyordu. Onsuz yaşayamayacağımı elbette ki çok iyi biliyordu. Baron olayının üstünden üç gün geçmişti, bu ayrılığa daha fazla dayanamazdım. İstasyonun yanında karşılaştığımız zaman yüreğim küt küt atmaya başladı, sapsarı kesildim. Doğrusu şu ki, Polina da bensiz yaşayamazdı. Bana ihtiyacı vardı... Ama yoksa bu Balakirev’e duyulan gibi bir ihtiyaç mıydı?

Polina’nın bir sırrı vardı... Açıkça belli oluyordu bu. Büyükanneyle konuşmalarını dinlerken yüreğim sızlamıştı. Bana karşı içtenlikle, açık sözlülükle konuşması için binlerce kez yalvarıp yakarmıştım; uğruna canımı vermeye gerçekten hazır olduğumu biliyordu. Ama beni hep küçümseyerek başından savıyor ya da uğruna feda etmekten kaçınmayacağım canımı isteyeceği yerde, Baron’a yaptırdığı gibi saçma sapan işlere zorluyordu! Böyle şeylere nasıl olur da kızılmazdı? Bu Fransız onun için bu kadar mı değerliydi? Ya Mr. Astley? İşte bu noktada işler daha da karmaşık bir hâl alıyor... Hey Tanrım, nasıl da acı çekiyordum!

Otele dönünce hırs içinde kâğıda kaleme sarıldım ve şu satırları karaladım:

“Polina Aleksandrovna,

İşin sonuna geldiğimizi netlikle görüyorum, bu hiç kuşkusuz size de dokunacak. Son kez yineliyorum: Yaşamıma gerek duyuyor musunuz, duymuyor musunuz? Eğer gerekiyorsa, ne için olursa olsun emrinizdeyim. Şu anda odamdayım, beni her zaman burada bulabilirsiniz, hiçbir yere ayrılmayacağım. Gerekiyorsa iki satır yazın bana ya da çağırın.”

Mektubu mühürledim, elden vermesini sıkı sıkı tembih ederek kat garsonuyla yolladım. Yanıt beklemiyordum ama uşak üç dakika sonra döndü ve “Hanımefendinin selâm gönderdiğini” söyledi.

Akşam saat altı-yedi sularında General beni çağırttı.

Oturma odasındaydı, sanki dışarı çıkmaya hazırmış gibi giyinmişti. Şapkasıyla bastonu divanın üstünde duruyordu. İçeri girdiğim zaman onu odanın ortasında, bacaklarını iki yana açmış, başını öne eğmiş, kendi kendine konuşurken buldum. İçeri girdiğimi görünce birden bağırarak bana doğru koştu, neye uğradığımı şaşırarak ister istemez bir-iki adım geriledim. General ellerime sarılarak beni divana doğru sürükledi. Kendisi oturdu, beni de tam karşısındaki koltuğa oturttu; ellerimi bırakmaksızın titrek dudaklar, yaşlı gözler ve yalvaran bir sesle konuşmaya başladı:

“Aleksi İvanoviç, kurtarın beni, kurtarın beni, n’olur acıyın bana!..”

Uzun süre bir şey anlayamadım; General durmaksızın konuşuyor, konuşuyordu; sık sık “Acıyın bana, acıyın bana!” diye yineliyordu. Sonunda benden öğüt gibi bir şeyler beklediğini sezdim; herkesin yüz çevirdiği zavallı adam üzüntü içinde beni anımsamış ve yalnızca içini dökmek için konuşmak, konuşmak, konuşmak için beni çağırtmıştı.

Aklı başında değildi, soğukkanlılığını iyiden iyiye yitirmişti. Ellerini kavuşturup önümde diz çökecekmiş gibi yapıyor, -üstelik de ne için biliyor musunuz?- Matmazel Blanche’a gidip geri dönmesi için ona yalvarmamı, kendisiyle evlenmeye onu razı etmemi istiyordu.

– Tanrı aşkına, General! diye haykırdım. Matmazel Blanche şimdiye kadar beni hep görmezlikten geldi, adam yerine koymadı! Bu durumda benim elimden ne gelir ki?

Ama karşı çıkmak işe yaramıyordu, söylediklerimi anlamıyordu bile. Büyükanne hakkında ileri geri konuşmaya başladı, kafasını takmıştı bir kere; ille de polise başvuracaktı. Öfkesinden kabına sığamaz olmuştu.

– Bizim ülkemizde, bizim ülkemizde, diye başladı, kısacası bizim ülkemizde, iyi örgütlenmiş bir devlette, onun gibi bunak kadınları gözünün yaşına bakmadan vesayet altına alırlar! Evet, sevgili dostum, evet, efendim, diyerek yerinden fırladı ve odada dolanmaya başladı. Bilgiç bir sesle konuşuyordu: Siz bunu bilmiyordunuz, değil mi, sevgili dostum? -Sanki o sevgili dost bir köşedeydi de ona sesleniyor gibiydi- Eh öyleyse, öğrendiniz artık... Evet, efendim... Bizim ülkemizde onun gibi yaşlı kadınlara hadlerini bildirirler, bildirirler hadlerini, efendim, hadlerini bildirirler, efendim... Ah, lânet olasıca!

Kendini yine divana attı ama bir dakika sonra hıçkırıktan boğulurcasına, Matmazel Blanche’in kendisiyle evlenmek istemediğini; çünkü ölüm haberini bildiren telgrafın yerine büyükannenin kendisinin çıkageldiğini, bu durumda mirasa konamayacağını ortaya çıktığını söyledi. Bütün bunları hâlâ bilmediğimi sanıyordu. Ona De Grioux’dan söz edecek oldum ama elini sallayarak susturdu:

– Çekip gitti! Varımı yoğumu ona ipotek etmişim, şimdi beş parasız orta yerde kalıverdim. Getirdiğiniz şu paradan... Ne kadar olduğunu bilmiyorum, hani işte o paradan sanırım yedi yüz frank kadar bir şey kaldı... Daha ne diyebilirim ki? Hepsi bu kadar işte, bütün varım yoğum bu... Bilmiyorum, efendim... Bilmiyorum, efendim!

Dehşetle haykırdım:

– Peki ama otel faturalarını nasıl ödeyeceksiniz? Ya sonra ne olacak?

Dalgın dalgın bana baktı, belli ki hiçbir şey anlamamıştı, belki de beni işitmemişti. Sözü Polina ile çocuklara getirmeye çalıştım ama o, konuyu geçiştirircesine,

– Evet! Evet! diye yanıt verdi, sonra hemen Matmazel Blanche’in Prens’le gidişinden söz etmeye başladı yine, işte o zaman... Birden bana döndü ve,

– Peki o zaman ben ne yaparım, Aleksi İvanoviç? diye sordu. Tanrı için şimdi, ne yaparım bilmiyorum. Ne yaparım? Söyleyin, nankörlük değil mi bu? Nankörlük değil de nedir?

Sonra hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Böyle bir adam için yapılacak hiçbir şey yoktu, onu yapayalnız bırakmak da tehlikeliydi, başına bir

iş gelebilirdi. Yine de yanından ayrılmayı göze aldım, dadıya ona dikkat etmesini, sık sık gelip bakmasını tembih ettim, ayrıca uyanık bir delikanlı olan kat garsonuyla da konuştum, o da ilgileneceğine söz verdi.

General'in yanından henüz ayrılmıştım ki, Potapiç gelerek büyükannenin beni çağırdığını bildirdi. Saat sekizdi, büyükanne her şeyini kaybettiği istasyondan yeni dönmüştü. Dairesine gittim; yaşlı kadın koltuğunda yorgun argın oturuyordu, hasta gibiydi. Marfa ona bir fincan çay getirdi ve neredeyse zorla içirdi. Büyükannenin hâli, tavrı, sesi, soluğu değişmişti.

Ciddî bir havayla başını yavaşça eğerek selâm verdi,
– İyi akşamlar, sevgili Aleksî İvanoviç, dedi. Seni yine rahatsız ediyorum, bağışla. Yaşlı bir kadının kusuruna bakmazsın artık. Her şeyimi kumar masasında bıraktım, yaklaşık yüz bin ruble, dostum. Dün benimle gelmemekte yerden göğe kadar haklıymışsın. Şimdi artık hiç param yok, beş parasız kaldım. Bir an bile zaman kaybetmek istemiyorum, saat dokuz buçukta ayrılıyorum. Senin şu İngiliz'i, Astley miydi neydi adı? İşte onu çağırttım, bir haftalığına üç bin frank borç vermesini isteyeceğim. Ona bir şeyler söyle de şüphe duymasın, boş çevirmesin beni. Hâlâ zenginim, dostum. Üç köyüm, iki evim var. Ayrıca hâlâ para bulabilirim, buraya bütün paramı getirmemiştim. Adamın aklına bir şey gelmesin diye söylüyorum bunları... Hah, işte kendisi de geldi zaten! Görüyorsun ya, adamın iyisi nasıl da belli oluyor.

Mr. Astley, büyükannenin davetini alır almaz hemen koşup gelmişti. Uzun uzadıya düşünüp taşınmaksızın ve gereksiz tek söz etmeksizin, büyükannenin hazırladığı senet karşılığında üç bin frangı verdi. İş biter bitmez de vedalaşıp ayrıldı.

– Sen de gidebilirsin artık, Aleksî İvanoviç. Trenin kalkmasına bir saatten biraz daha fazla bir zaman var... Şöyle birazcık uzanmak istiyorum, kemiklerim sızlıyor. Bana kızma sakın, ihtiyar bir aptalım ben. Akılları bir karış havada diye gençleri kınamayacağım bir daha. Hatta sizin şu zavallı General'inize de sesimi çıkarmayacağım. Ama ne olursa olsun, istediği parayı vermeyeceğim ona; neden dersen, budalanın biri de ondan! Gerçi benim gibi aptal bir kocakarının da ondan pek aşağı kalır yanı yok ya, o da başka. Tanrı, yaşını başını almış kimselerin bile kendini beğenmişliğini yanına koymuyor. Hadi, güle güle. Marfa, yardım et bana yavrum.

Büyükanneyi yolcu etmek istiyordum. Ayrıca her an bir şeyler patlak verecekmişçesine garip bir beklenti içindeydim. Odamda duramıyordum bir türlü. Koridora güç attım kendimi, sonra da soluğu ağaçlı yolda aldım, bir süre dolaşım. Polina'ya yazdığım mektup açık ve kesindi, gelmek üzere olan felâket de elbette her şeyin sonu olacaktı. Otelde De Grioux'nun ayrılışından söz edildiğini işittim. Kısacası, Polina dostluğumu geri çevirse bile, uşak olarak vereceğim hizmeti kabul ederdi belki. Bana muhtaçtı, ufak tefek işlerini yaptırmak için bile olsa yararlanacaktı benden, çaresi yoktu!

Trenin kalkış saatinde hemen istasyona koştum, büyükanneyi yerleştirdim. Hep birlikte özel kompartımana yerleştiler.

Büyükanne vedalaşırken,
– Çıkar gözetmeden yakınlık gösterdiğin için sana teşekkür ederim, dostum, dedi. Praskovya'ya, dün söylediklerimi sakın unutmamasını söyle emi... Onu bekleyeceğim.

Otele döndüm. General'in odasının önünden geçerken çocukların dadısıyla karşılaştım, General'in ne durumda olduğunu sordum.

“Ah, dedi üzüntüyle, nasıl olacak, iyice işte, efendim.”

Bir de kendim göreyim diye içeri girdim ama oturma odasının kapısında zınk diye duruverdim, şaşırmıştım. Matmazel Blanche ile General başbaşa vermişler, kahkahalarla gülüyorlardı. Dul Bayan Cominges de divanda oturuyordu. Sevincinden uçan General anlamsız lâflar ediyor, art arda sinirli kahkahalar atıyordu; gülerken suratı buruş buruş oluyor, gözleri kısılıyordu. Sonradan Matmazel Blanche'tan öğrendim: Prens'i başından savdıktan sonra, General'in ağlayıp sızladığını işitmiş ve onu avutmak için birkaç dakikalığına uğramıştı. Ama zavallı General o sırada yazgısının çoktan

kesinleştini ve Blanche'in eşyalarını toplayıp ertesi sabah ilk trenle Paris'e gideceğini bilmiyordu. General'in oturma odasının eşiğinde kısa bir an öylece kalakaldım, sonra içeri girmekten vazgeçerek onlara görünmeden dışarı çıktım. Odama gittim, kapıyı açtım; birden köşede, pencerenin yanında oturan bir karaltı gördüm. İçeri girmeme karşın karaltı yerinden kıpırdamadı. Çabucak yaklaşıp baktım... Soluğum kesilir gibi oldu: Polina'ydı!..

XIV. BÖLÜM

Elimde olmaksızın bir çılgılık attım.

Polina,

– Ne var? Ne oldu? diye sordu şaşılmalı bir tavırla.

Yüzü solgundu, üzgün bir hali vardı..

– Daha ne olsun? Siz! Burada, benim odamda ha!

– Eğer gelirim, tam gelirim. Beni bilirsin. Şimdi görürsünüz, mum yakın hele.

Bir mum yaktım. Polina ayağa kalktı, masaya yaklaştı, önüme açık bir mektup koydu.

– Okuyun! dedi.

Mektubu alırken,

– Bu... Bu De Grioux'nun el yazısı! diye bağırdım.

Ellerim titriyor, satırlar gözlerimin önünde dans ediyordu. Mektuptaki sözler tam olarak aklımda değil ama kelimesi kelimesine olmasa bile, içeriği yaklaşık şöyleydi:

“Matmazel,” diyordu De Grioux, “Tatsız birtakım olaylar beni buradan hemen ayrılmak zorunda bıraktı. Kuşkusuz sizin de gözünüzden kaçmamıştır, durum iyice açıklığa kavuşmadan size son bir açıklama yapmaktan özellikle kaçındım. Akrabanız olan yaşlı kadının -de la vieille dame- gelişi, saçma sapan davranışları, tereddütlerime son verdi. Kendi işlerimin bozukluğu, bir zamanlar kapıldığım tatlı umutlara fazla ümit bağlamaktan beni alıkoyuyor. Olup bitenlere üzülüyorum ama davranışlarımda bir centilmene ve dürüst bir adama -gentilhomme et honnête homme- yakışmayacak hiçbir şey bulmayacağınız kanısındayım. Neredeyse tüm paramı üvey babanıza borç vererek kaybetmiş durumdayım, elimde kalanları ise kendi ihtiyacım için kullanmak zorunda kaldım. Bana ipotek edilen malların satışına bir an önce başlamalarını Petersburg'daki dostlarıma bildirdim. Ancak sizin o düşüncesiz üvey babanızın kişisel servetinizin de altından girip üstünden çıktığını bildiğim için, borcundan elli bin frangı bağışlamaya karar verdim; bu tutarın karşılığı olan senetleri geri veriyorum; böylece kaybetmiş olduklarınızı mahkeme yoluyla geri alabileceksiniz. Umarım matmazel, bu davranışımın size çok yararı dokunur. Böylece onurlu ve soylu bir insana düşen görevi yerine getirdiğim umudundayım. Şuna emin olun ki, hatıranızı sonuna dek kalbimde saklayacağım...”

Polina'ya dönerek,

– Eh, her şey ortada, dedim. Sonra da öfkeyle ekledim: Ne yani, daha farklı bir şey mi bekliyordunuz?

– Hiçbir şey beklediğim falan yok, diye yanıt verdi serinkanlı görünmeye çalışarak. Ama sesi titriyordu. Uzun zamandır aklım başıma gelmişti, adamın düşüncelerini bir bir okuyor, ne mal olduğunu çok iyi biliyordum. Ancak o peşinde koşacağımı, aklınca üsteleyeceğimi sanıyordu...

Durdu, cümlesini bitiremedi, dudaklarını ısırды, susuyordu.

– Ona karşı bile bile daha da küçümseyici bir tavır takındım, diye yeniden başladı. Ne yapacağımı merakla bekliyordum. Eğer telgraf gelmiş olsaydı üvey babam olacak o budalanın ona olan borcunu suratına fırlatıp kovacaktım! Epeydir, evet, epeydir canıma tak demişti zaten. Ah, eskiden böyle biri değildi, hiç ama hiç değildi. Oysa şimdi, şimdi!.. Ah, o elli bini o iğrenç suratına fırlatabilseydim, bir de tükürürseydim... Ne iyi olurdu ama!

– Ama o belge, geri verdiği o elli binlik senet General'de değil mi? Onu alın ve De Grioux'ya geri verin.

– Yo, bu aynı şey değil! Aynı şey değil...

– Evet, doğru, aynı şey değil! Hem artık General'den ne beklenebilir ki? Peki ya büyükanne ne güne duruyor? diye bağırıverdim birden.

Polina dalgın dalgın ve sabırsızca bana baktı.

– Niçin büyükanne? dedi çaresizlikle. Onun yanına gidemem. Hiç kimseden özür dilemek istemiyorum, diye ekledi öfkeyle.

– Peki ne olacak öyleyse? diye haykırdım. – Şu De Grioux denilen herifi nasıl oldu da sevebildiniz? Ah, alçağın biri! İsterseniz düelloda öldüreyim onu! Nerede şimdi?

– Frankfurt'ta, üç gün orada kalacakmış.

Aptalca bir coşkunluğa kaptırmıştım kendimi:

– Bir tek sözünüz yeter, yarın hemen atlar giderim, ilk trenle! dedim.

Güldü:

– Niye ki? Belki de o zaman size ‘Şu elli bin frangı önce bana geri verin de’ diyecektir. Hem ne diye dövüşsün ki?.. Düpedüz aptallık olur bu!

– İyi ama şu elli bin frangı nereden bulabiliriz? diye dişlerimin arasından homurdanıp duruyordum boyuna. Sanki sokaktan toplayacaktım o parayı! Baksanıza: Mr. Astley'e ne dersiniz? diye sordum. Garip bir fikir gelmişti aklıma.

Gözleri parladı.

– Ne yani, beni kendi elinle mi gönderiyorsun o İngiliz'in yanına? dedi.

Acı acı gülümsüyor, dik dik yüzüme bakıyordu. İlk kez “Sen” diye hitap bana.

Heyecandan olsa gerek, bayılacak gibi olmuştu, birdenbire divana çöktü, son derece bitkindi.

Ansızın kafamda bir şimşek çaktı; gözlerime, kulaklarıma inanamıyor, öylece dikilip duruyordum! Ne?.. Demek beni seviyordu ha! Bana gelmişti, Mr. Astley'e değil! Onun gibi bir genç kız tek başına otele, benim odama geliyordu... Böylece onun bunun diline düşmeyi bile göze alıyordu. Bense karşısına geçmiş, aptal aptal dikilip duruyordum.

Kafamda çılginca bir düşünce belirdi.

– Polina! Bana bir saat zaman ver! Yalnızca bir saat bekle... Hemen dönerim! Başka... Başka çaremiz yok! Göreceksin bak! Burada dur, bekle!

Sorgu dolu bakışlarına yanıt vermeden ok gibi fırladım odadan; arkamdan seslenerek bir şeyler söyledi ama geri dönmedim.

Evet, insanın kafasına kimi zaman öyle çılginca, öyle akıl almaz düşünceler saplanır ki, bu düşüncelerin gerçekleşeceğine gerçekten inanmaya başlar... Dahası var: Eğer bu düşünce çok güçlü ve tutkulu bir isteğe dayanıyorsa, çoğu zaman yazgının hazırladığı, kader gibi, gerçekleşmemesi olanaksız, kaçınılmaz bir şey gibi görünür! Belki de bu, önsezilerin bir birleşimi, istencin olağanüstü bir çabası, imgelem kudretinin doğurduğu bir tür zehirlenme ya da buna benzer bir şeydir... Ne olduğunu bilmiyorum ama o akşam -o akşamı yaşadıkça unutamam- başımdan mucize gibi bir olay geçti. Aslında matematiksel olarak kolayca açıklanabilir. Ama ben de yine de bunu bir mucize sayıyorum. Peki ama o kesin duygu nasıl olmuştu da uzun zamandan beri içimde böylesine derin, böylesine güçlü bir biçimde kök salmıştı? Kafamı hep bu soru kurcalıyordu; ayrıca şunu bir daha belirtmek isterim, bunu -rastlantısal değil- başıma gelmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görüyordum!

Saat onu çeyrek geçiyordu; kumarhaneye girdiğimde daha önceleri hiç duymadığım bir güven ve aynı zamanda derin bir coşkunluk içindeydim. Kumar salonları sabahkinden yarı yarıya daha تنها olmasına karşın, yine de kalabalık sayılırdı.

Gecenin onundan sonra masaların çevresinde ruletten başka şey bilmeyen gerçek kumarbazlar kalır; bunların yapacak başka işleri yoktur, buraya geliş nedenleri yalnızca rulettir; mevsim boyunca kumardan başka hiçbir şeyle ilgilenmezler, sabahtan akşama kadar kumar oynarlar, ellerinden gelse, bütün bir gece oyuna devam ederler. Geceyarısı rulet masaları kapanınca çok üzülürler ve isteksizce dağılırlar. Saat on iki olup da kapanıştan önce başkrupiye, “Les tris derniers cups, messieurs!” diye bağırınca, bu kumarbazlar kimi zaman ceplerindeki son meteliği bile bu son üç oyuna yatırmaya hazırdırlar; bu yüzden en büyük kayıplar bu son üç oyunda verilir. Ben hemen daha önce

büyükannenin oturduğu masaya gittim. Pek kalabalık olmadığı için masanın yanında ayakta duracak bir yer buldum. Tam önümde, yeşil çuhanın üstünde “Passe” yazılıydı.

“Passe” on dokuzdan otuz altıya kadar olan sayılar serisi anlamına gelir. Birden on sekize kadar olan birinci seriye ise “Manque” denir ama benim bunlara aldırış ettiğim falan yoktu! Hesap yapmıyordum, son kazanan numarayı bile işitmemiştim; oysa işi sıkı tutan bir kumarbaz, oyuna başlarken bunu hemen sorup öğrenirdi. Bütün paramı, yani yirmi Frederik altınımı çıkardım ve önümdeki passenin üzerine koydum.

Krupiye,

“Vingt deux” diye seslendi.

Kazanmıştım, hepsini yeniden sürdürdüm; hem kazandığımı, hem de ilk sürdürdüğümü...

Krupiye,

“Trente et un!” dedi.

Yine kazanmıştım! Toplam seksen Frederik altını ediyordu!

Seksenini de ortadaki on iki sayısının üzerine koydum, -bunlar bire üç verirdi ama kazanma şans da bire ikiydi- sehpa döndü ve yirmi dört geldi. Ellişer Frederiklik üç desteyle bozuk olarak on altın ödediler; şimdi ilk sürdürdüğüm parayla birlikte toplam iki yüz Frederik altınım olmuştu.

Bütün vücudumu ateş bastığını hissettim, tüm parayı kırmızının üstüne sürdürdüm... Ama birden aklım başıma geliverdi! Bütün o gece boyunca ilk kez korkunun buzlu parmaklarını üzerimde duydum; ellerim titriyor, dizlerimin bağı çözülüyordu. Kaybetmenin benim için ne anlama geldiğini o anda dehşetle anlamıştım! Bütün bir yaşamımı ortaya sürmüştüm!

Krupiye,

“Rouge!” diye bağırdı.

Derin bir oh çektim, bütün vücudum ateşler içinde yanıyor, zonkluyordu. Kazandığım parayı bu kez banknot olarak ödediler, böylece dört bin florin ve seksen altınım olmuştu -o sırada hâlâ hesaplayabiliyordum!

Ondan sonra yine ortadaki on iki sayının üstüne iki bin florin koyup kaybettiğimi anımsıyorum; altınlarla seksen Frederiki sürdürdüm ve kaybettim. Öfkeden deliye dönüyordum; o hırsıyla geri kalan iki bin florini birinci sıradaki on iki sayısının üstüne koydum... Hem de hiç düşünmeden, gözümü karartarak! Çok kısa bir bekleyiş anı geçti, belki Bayan Blanchard da Paris’te balonundan fırlayıp da yere çakılırken buna benzer bir duyguya kapılmıştı.

Krupiye yine,

“Ouatre” diye bağırdı.

Bir öncekiyle birlikte şimdi yine altı bin florinim olmuştu. Zafer havasına girmiştim artık, hiçbir şeyden korkmuyordum. Siyaha dört bin florin sürdürdüm. Ben siyaha oynar oynamaz hemen ardından sekiz-dokuz kişi de aceleyle siyaha oynadı. Krupiyeler bakiştılar, aralarında sessizce bir şeyler konuşular. Çevremizde herkes konuşuyor ve bekliyordu.

Siyah kazandı. Ondan sonra ne sürdürdüğüm paranın miktarını anımsıyorum, ne de kazandığım parayı. Yalnızca hayal meyal, yaklaşık on altı bin florin kazandığımı anımsıyorum; birdenbire o şanssız üç oyunda on iki bin kaybettim; derken son dört bini passe’a yatırdım, -o anda hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey düşünmüyordum, bir makine gibiydim, sadece bekliyordum- yine kazandım; hemen ardından üst üste dört el daha kazandım. Yalnızca binlerce florin kazandığımı anımsayabiliyorum, bir de çok ümit bağladığım ortadaki o on iki sayının daha sık çıktığını anımsıyorum. Düzenli olarak, hiç sektirmeden üçer-dörder kez üst üste çıkıyor, sonra iki el ara verdikten sonra yine dört kez birbiri ardından geliyordu. Aslında böylesine şaşırtıcı rastlantılar zaman zaman görülür ve ellerinde kalemlerle hesap yapan kumarbazların kafalarını allak bullak eder. Talih kimi zaman ne cilveler oynar insana!

Sanırım salona geleli daha yarım saat bile olmamıştı. Birden krupiye bana otuz bin florin

kazandığımı, kasanın bundan daha fazla kaybetmesine izin verilmediğini, bu nedenle rulet masalarının ertesi sabaha kadar kapalı kalacağını bildirdi. Altınlarımı alıp ceplerimi doldurdum, banknotlarımı da topladım, hemen öbür salondaki başka bir rulet masasına gittim, kalabalık da ardından koştu; orada bana hemen bir yer açtılar, yine hiç hesap yapmadan rastgele oynamaya başladım. Beni kurtaran neydi, bilemiyorum!

Gerçi ara sıra yine de birtakım ince hesaplara dalmıyor değildim. Ama az sonra bunlardan vazgeçiyor, yine gelişigüzel para sürmeye başlıyordum. Çok dalgın olmalıydım! Krupiyelerin oyun sırasındaki yanlışlarını sayısız kere düzelttiklerini anımsıyorum. Büyük hatalar yapıyordum. Şakaklarımda boncuk boncuk ter birikmişti, ellerim titriyordu. Polonyalılar başıma üşüşüp yardım etmek istediler ama hiçbirini ciddiye almadım. Şansım yaver gidiyordu! Bir ara çevremden konuşmalar, kahkahalar yükseldi. Herkes,

“Bravo, bravo!” diye bağırıyordu, hatta alkışlayanlar bile oldu. Burada da otuz bin florin kazanarak kasayı iflas ettirmiştim, bu yüzden oyunu ertesi sabaha kadar kapatıyorlardı.

Sağ yanımdan birisi,

“Gidin, gidin!” diye fısıldadı.

Frankfurtlu bir Yahudi’ydi bu; oyun süresince hep yanı başımda durmuş ve sanırım zaman zaman da bana yardım etmişti.

Bir başka ses de sol kulağıma fısıldıyordu:

“Tanrı aşkına, gidin!”

Dönüp baktım. Sade, kibar giyimli, otuz yaşlarında bir kadındı. Hastalıklı solgunluğuna ve yorgun görünümüne karşın yüzü hâlâ eski güzelliğinin izlerini taşıyordu. O sırada masadaki altınları topluyor, banknotları tıkarak ceplerime dolduruyordum. Son elli franklık desteyi aldım ve kaşla göz arasında solgun yüzlü kadının eline tutuşturuverdim; bunu yapmak için korkunç bir istek duymuştum; anımsıyorum da ince uzun parmakları elimi nasıl da derin bir minnetle sıkıyordu! Bütün bunlar bir anda olup bitivermişti.

Paraların hepsini topladıktan sonra soluğu hemen trenle et quarante masasında aldım. Trenle et garante, soylulara özgü bir oyundur. Rulet gibi değildir, iskambil kartlarıyla oynanır. Burada kasa bir seferde yüz bin thaler ödeyebilir. Sürülmesine izin verilen en yüksek para miktarı burada da dört bin florindir. Bu oyun nasıl bir şeydi, kuralları neydi, bilmiyordu; tek bildiğim, siyahın ve kırmızının üstüne para sürüldüğüydü. Bu yüzden ben de onları gözümüne kestirdim. Bütün bu süre içinde Polina’yı bir kez olsun düşünüp düşünmediğimi anımsamıyorum. Önüme yığılan banknotları yakalayıp büyük bir zevkle çekerken kendimden geçiyordum.

Gerçekten de yazgım beni belirli bir yöne doğru sürüklüyor gibiydi. Sanki bile bile yapılmış gibi, bu oyunda sık sık görülen aynı ilginç durum yine ortaya çıktı. Şans kimi zaman, diyelim ki kırmızıya gülüyor, on, hatta on beş el hep kırmızı kazanıyordu. İki gün önce anlatmışlardı: Geçen hafta kırmızı birbiri ardına tam yirmi iki el kazanmış; oysa böyle bir durum rulette görülmüş işitilmiş şey değilmiş, görenler anlata anlata bitiremiyorlardı. Kuşkusuz bir süre sonra hiç kimse aynı renge para sürme tehlikesini göze alamıyordu. Ama tecrübeli kumarbazlar “Talihin cilvesi”nin ne demek olduğunu iyi bilirler. Örneğin kırmızının on altı kez üst üste çıkmasından sonra, on yedinci elde siyah çıkacakmış gibi gelir. Toy oyuncular işte bu akla uyup yanırlar, sürdükleri parayı iki-üç katına çıkarırlar ve büyük kayıplara uğrarlar.

Ama ben şaşılmalı bir inatla, tam yedi kez üst üste çıkan kırmızıya dadanmışım bir kere. İtiraf edeyim ki, bunda yarı yarıya gururun da payı vardı. Akıl almaz bir meydan okuyuşla çevremdekileri kendime hayran bırakmak istiyordum, ne garip bir duygu! Gururumu ortaya koymaksızın tehlikeye atılmak için birdenbire korkunç bir istek duyduğumu çok iyi anımsıyorum. Belki de insan ruhu böyle art arda bin bir türlü duygudan geçtikten sonra doymak bilmiyor, giderek hırçınlaşıyor, bitkin düşünceye kadar yeni yeni ve daha güçlü duygulara kapılıyordu. Yalan değil, doğru söylüyorum, eğer

kurallar bir elde elli bin florin sürmeme izin verseydi, gözümü kırpmadan yapardım bunu. Çevremdekiler yaptığının delilik olduğunu, kırmızının on dört eldir üst üste çıktığını söylüyorlardı bağıra çağıra.

Yanı başımda birisinin,

“Monsieur, a gagné déjà cent mille florins!” diyen sesini işittim.

Birdenbire aklım başıma geliverdi. Ne?.. Bu akşam yüz bin florin kazanmıştım demek! Daha fazlasını ne yapacaktım ki? Hemen banknotlara saldırdım, saymadan ceplerime doldurdum, üst üste yığılmış altın paraları da topladım ve dışarı fırladım. Salonlardan geçerken tıka basa dolu ceplerim ve altınların ağırlığı yüzünden yalpalaya yalpalaya yürüdüğümü görenler gülmekten kırılıyorlardı. Sanırım dokuz kilo kadar altın vardı üzerimde. Bana doğru birkaç el uzandı, ben de ne kadar olursa avuç avuç dağıttım. Kapının yanında iki Yahudi beni durdurdu.

“Cesur birisiniz, hem de çok cesur!” dediler. “Ama yarın sabah acilen çekip gidin buradan, yoksa her şeyinizi kaybedersiniz...”

Onlara kulak asmadım. Cadde öylesine karanlıktı ki, burnumun ucunu dahi göremiyordum. Otel yarım verst kadar ötedeydi. Kendimi bildim bileli ne hırsızlardan korkardım ne de haydutlardan; o anda böyle şeyleri aklımın ucundan bile geçirmiyordum. Aslında yol boyunca aklımdan neler geçirdiğini doğru dürüst anımsamıyorum, sanırım hiçbir şey düşünmüyordum. Yalnızca büyük bir zevk duyuyordum. Nasıl anlatayım bilmem ki, başarı, zafer beni sarhoş etmişti sanki. Gözlerimin önünde Polina'nın hayali canlanıyordu; birazdan yanına gideceğimi, ona kavuşacağımı, her şeyi anlatıp kazandığım parayı göstereceğimi düşünüyordum... Ama az önce bana söylediklerini, kumar salonuna niçin gittiğimi unutmuş gibiydim. Bir buçuk saat önceki o taptaze duygular bir daha anımsayamayacağımız kadar uzak bir geçmişte kalmış gibi geliyordu bana, artık her şey yeniden başlayacaktı çünkü. Caddenin sonuna ulaştığımda birdenbire dehşete düştüm: ‘Ya şimdi beni soyarlar ve öldürürlerse?’ Her adımda daha çok paniğe kapılıyordum. Koşmaya başladım. Ansızın ışıltı ışıltı pencereleriyle otel karşımda beliriverdi. Tanrıya şükür, gelmişim!

Koşa koşa odamın bulunduğu kata çıktım, odamın kapısını açtım. Polina oradaydı, kollarını birleştirmiş, divanın üzerinde, yanan mumun karşısında oturuyordu. Şaşkın şaşkın bana baktı. Kuşkusuz o anda çok garip görünüyor olmalıydım. Önünde durdum ve paralarımı kümeler hâlinde masaya boşaltmaya başladım.

XV. BÖLÜM

Kımıldamaksızın, oralı bile olmaksızın yüzüme dikkatle baktığını anımsıyorum.

Son altınları da masaya attıktan sonra,

“İki yüz bin frank kazandım!” diye bağırdım.

Banknot yığını ve altın para istifleri bütün masayı kaplamıştı; gözlerimi onlardan ayıramıyordum bir türlü; Polina’yı bile tümüyle unutmuşum. Banknotları tomar hâlinde toplayıp bir yana yığıyor, altınları hepsini öbek öbek istif ediyordum; sonra hepsini öylece bırakıp odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolanmaya başlıyor, sonra yine masanın başına dönüp paraları yeniden saymaya başlıyordum. Bir ara kendime geldim, hemen kapıya koştum, anahtarını iki kez çevirerek kilitledim. Daha sonra küçük bavulumun önünde dalgın dalgın durdum.

Birden varlığını anımsayarak Polina’ya döndüm,

– Yarına kadar bunları bavula mı koysam acaba? diye sordum.

Hiç kıpırdamadan olduğu yerde öylece oturuyordu. Ama gözlerini de benden hiç ayırmıyordu. Yüzünde garip bir hava vardı, doğrusu hiç mi hiç hoşuma gitmiyordu! Yüzünden nefret akıyordu desem, yanlışmış olmam.

Hemen yanına gittim,

– Polina, işte yirmi beş bin florin... Elli bin frank eder, hatta daha da fazla eder. Alın bunu ve yarın onun suratına çarpın.

Sesini çıkarmadı.

– İsterseniz ben kendim götüreyim, sabahleyin ilk işim bu olsun. Olur mu?

Birden gülmeye başladı, uzun süre gülmesi kesilmedi.

Şaşkın şaşkın ve üzüntüyle seyrediyordum onu. Bu gülüş en ateşli itiraflarım karşısındaki o alaycı gülüşe benziyordu. Sonunda sustu, kaşlarını çattı, göz ucuyla dik dik bakmaya başladı.

Küçümseyici bir tavırla,

– Sizin paranızı alamam, dedi.

– Neden? Ne oldu şimdi? diye bağırdım. Neden alamazmışsınız, Polina?

– Karşılıksız para alamam.

– Dostunuz olduğum için öneriyorum bunu, size canım feda.

Beni dikkatlice süzdü, sanki içimi okumak istiyor gibi bir hâli vardı.

– Çok yüksek bir fiyat ödüyorsunuz, dedi acı acı gülümseyerek. De Grioux’nun metresi elli bin frank etmez.

– Ah, Polina, böyle bir şeyi bana nasıl söyleyebilirsin? diye bağırdım. Senin karşında De Grioux yok.

– Senden de nefret ediyorum! Evet... Evet! De Grioux’dan daha fazla sevmiyorum seni de! diye bağırdı.

Gözlerinden kıvılcımlar saçılıyordu.

Yüzünü elleriyle kapadı, isteri krizine tutulmuş gibiydi. Hemen ona doğru atıldım.

Anlaşılan ben yokken başından bir şeyler geçmişti. Aklı başında değildi pek. Hıçkırıklarla sarsıldı.

– Satın al beni! dedi. İstiyor musun? İstiyor musun? Elli bin franga satın al beni, tıpkı De Grioux’nun yaptığı gibi!

Onu kollarımın arasına aldım, ellerini ayaklarını öptüm, önünde diz çöktüm.

İsteri krizi geçiriyordu ve yüzüme dikkatli dikkatli baktı; gözlerimde bir şeyler okumak istiyor gibiydi sanki. Beni dinliyordu ama söylediklerimi pek anlamıyordu. Yüzünde üzgün ve düşünceli bir hava belirdi. Onun için kaygılanıyor, aklını kaçırdığını sanıyordum. Sonra usulca kendine doğru çektim.

beni; yüzünde güven dolu bir gülümseme belirdi, sonra beni itti, yine karamsar bir havayla bakmaya başladı. Birdenbire sımsıkı sarıldı.

– Beni seviyorsun, değil mi? dedi. Hem... Hem sen benim için Baron’la dövüşmek istemiştin!

Aklına çok gülünç, çok hoş bir şey gelmiş gibiydi, kahkahalarla gülmeye başladı.

Hem gülüyor, hem ağlıyordu. Ne yapabilirdim? Ben de ateşlenmiş gibiydim. Benimle konuşmaya başladığını anımsıyorum. Ancak söylediklerinden pek bir şey anlamıyordum. Sayıklıyordu sanki. Çabuk çabuk konuşuyor, bir an önce bir şeyler anlatmak istercesine kem küm edip duruyordu. Arada bir beni gerçekten korkutmaya başlayan kahkahalar atıyordu.

– Hayır, hayır, sen çok iyisin, çok hoşsun! diye yineliyordu. Bana bağlısın! Ve sonra ellerini yeniden omuzlarıma koyuyor, yüzüme dikkatli dikkatli bakarak: Beni seviyorsun... Beni seviyorsun... Hep sevecek misin beni? diye devam ediyordu.

Gözlerimi ondan alamıyordum; hiç böylesine sevecen bir aşk coşkunuğu içinde görmemiştim onu; aslında düpedüz bir sayıklama durumuydu bu ama... Benim tutkuyla baktığımı görünce dudaklarında birdenbire kurnazca bir gülümseme belirdi ve durup dururken Mr. Astley’den söz etmeye başladı.

Zaten sözü döndürüp dolaştırıp hep Mr. Astley’e getiriyordu -özellikle de deminki gibi bana bir şeyler anlatmaya çabaladığı zamanlarda yapıyordu bunu. Ama ben yine de ne anlatmak istediğini kavrayamıyordum. Sanki onunla alay ediyor gibi bir hâli vardı; ikide bir Mr. Astley’in kendisini beklediğini, belki de şu anda pencerenin altında dikildiğini söylüyordu.

– Evet, evet, pencerenin altında... Aç da bak, işte bak orada, işte orada!

Beni pencereye doğru itti ama pencereyi açmaya kalktığımı görünce kahkahayı basıverdi. O zaman olduğum yerde kaldım, kollarımı boynuma doladı.

– Gidiyoruz, değil mi? Yarın gidiyor muyuz?

Onu huzursuz eden kaygılı bir düşünce vardı kafasında. Yine ciddileşmişti.

– Büyükanneyi yarı yolda yakalar mıyız dersin? Bakarsın Berlin’de yetişiriz ona. Bizi karşısında görünce kim bilir ne der acaba? Ya Mr. Astley? Ama o benim için kendini Schlangenberg’den aşağı atmaz, öyle değil mi?

Kıkır kıkır güldü.

– Bak dinle: Gelecek yaz nereye gidecek biliyor musun? Bilimsel araştırmalarda bulunmak için Kuzey Kutbu’na gitmek istiyormuş, bana kendisiyle gitmemi önerdi, hah hah ha! Dediğine göre biz Ruslar’ın hiçbir şey bildiği yokmuş, Avrupalılar olmasa bir başımıza elimizden hiçbir iş gelmezmiş... Ama yine de iyi bir insan. Biliyor musun, General’i hoşgörüle karşılıyor; diyor ki, “Hep o Blanche’ın tutkusu yüzünden!” Ah, bilmiyorum, bilmiyorum, diye kekelemeye başladı, kafası karışmıştı, gelişigüzel konuşuyordu.

– Zavallıcıklara nasıl da üzülüyorum! Hele büyükanneye!.. Ah, dinle bak, dinle, sen şu De Grioux’yu nasıl öldürebilirsin ki? Yoksa onu gerçekten öldürebileceğini mi sanıyorsun? Ah seni budala! De Grioux’yla dövüşmene göz yumacağımı mı sanıyorsun yoksa? Baron’u bile öldüremezsin sen, diye ekledi, birden gülmeye başladı sonra.

– Ah, Baron’la hâliniz ne gülünçtü ama! Oturduğum yerden ikinizi seyrediyordum. Oysa seni gönderdiğimde isteksizce gitmiştin. Nasıl güldüm, nasıl güldüm!.. diye ekledikten sonra kahkahalarla gülmeye başladı yine.

Birdenbire beni yeniden kucakladı, öpücüklere boğmaya, coşkun bir sevecenlikle yüzümü yüzüne bastırmaya başladı. Ne bir şey düşünüyor, ne de bir şey işitiyordu artık. Başım dönüyordu...

Kendime geldiğim zaman sanırım saat sabahın yedisiydi, odanın içi aydınlanmıştı. Polina yanı başımda oturmuştu, sanki karanlıklardan çıkmıştı da kafasını toparlamaya çalışıyormuş gibi garip garip çevresine bakıyordu. Az önce uyanmış olmalıydı, gözlerini masadaki paralara dikmişti: Kafam kazan gibiydi, ağrıdan çatlıyordu. Polina’nın elini tutmak istedim ama beni itmesiyle divandan kalkması bir oldu. İç karartıcı bir gün başlıyordu, ortalık ağarmadan önce yağmur yağmıştı. Polina

pencereye gitti, açtı, beline kadar dışarı sarktı. Dirseklerini pencere pervazına dayamıştı. İki-üç dakika kadar öylece kaldı; ne dönüp bana bakıyor, ne de söylediklerimi dinliyordu. Korkutucu düşünceler geçiyordu aklımdan... Şimdi ne olacaktı, acaba işin sonu nereye varacaktı? Polina birdenbire pencereden ayrıldı, masaya yaklaştı, kindar bakışlarla beni uzun uzadıya süzdü ve dudakları öfkeden titreyerek,

– Eh, şu benim elli bin frangı ver bakalım artık, dedi.

– Yine mi, Polina, yine mi? diye başlayacak oldum.

– Ne o, vaz mı geçtin yoksa? Hah hah ha! Belki de para sözü ettiğine edeceğine bin pişman olmuşundur, öyle değil mi?

Gecedен sayıp masanın kenarına ayırmış olduğum yirmi bin florini aldım ve ona verdim.

Paraları kaptı ve tiksindircesine sordu:

– Şimdi bunlar benim mi yani? Benim mi bunlar? Öyle mi?

– Her zaman senindi, dedim.

– Peki öyleyse, al o zaman elli bin frangını!

Kolunu kaldırdığı gibi paraları fırlatıverdi. Yüzüme çarpan para destesi yerlere saçıldı. Ondan sonra da koşarak odadan çıktı.

Gerçi o anda akli başında değildi, elbette farkındaydım bunun. Ama yine de bu geçici çılgınlığa bir anlam veremiyordum. Aradan bir ay geçmiş olmasına karşın, şu bir gerçektir ki, Polina hâlâ hastaydı. Ama hastalığının nedeni ne olabilirdi, özellikle de neden böyle aksilik ediyordu? Bir türlü akıl erdiremiyordum. Gururu mu incinmişti? Yoksa ayağıma gelmek zorunda kalışını mı yediremiyordu kendine, bunun için mi böylesine derin bir üzüntüye kapılmıştı? Şansımın yaver gitmesinin bende yarattığı o coşkun sevinçle farkında olmaksızın onun üzerinde yanlış bir izlenim mi yaratmıştım yoksa? Elli bin frankı eline tutuşturarak tıpkı De Grioux gibi kendisinden kurtulmak isteyeceğimi mi düşünmüştü? Ama vicdanım bunun hiç de gerçek olmadığını söylüyordu bana. Öyle sanıyorum ki, bütün bunlar Polina'nın aşırı gururlu olmasından ileri geliyordu; kendisi açık seçik anlamasa da onun o aşırı gururu bana güvenmemesine ve beni aşağılamasına yol açmıştı. Böylece De Grioux'nun suçunun cezasını ben çekiyordum ve belki de suçsuz olmama karşın suçlu duruma düşüyordum. Bütün bunlar çılgınlıktı aslında, şu da bir gerçektir ki, ben bu geçici çılgınlık durumunu bile bile göz ardı etmiştim. Belki de bu yüzden hiç bağışlamayacaktı beni. Evet, peki hadi bu seferki öyle diyelim, ya geçen seferkine, o zamankine ne demeli? Elinde De Grioux'nun mektubuyla bana geldiğinde hastalığı ve çılgınca sayıklamaları hiç de ona ne yaptığını unutturacak kadar şiddetli değildi. Ne yaptığını çok iyi biliyordu öyleyse.

Tüm banknotlarımı ve altın yığnını toplayıp yatağın içine tikiştirdim, üzerine örtüyü çektim ve Polina'dan on dakika sonra dışarı çıktım. Kendi odasına kapandığından kesinlikle emindim, usulca oraya sokulmak ve çocukların dadısına küçükhanımın nasıl olduğunu sormak istiyordum. Dadıyla merdivenlerde karşılaştım; Polina'nın henüz dönmediğini, acaba benim odamda mı diye bakmaya geldiğini söyleyince afallayıp kaldım.

“Ayrıldı” dedim, “Daha demin ayrıldı, on dakika önce. Nereye gitmiş olabilir?”

Dadı sitemli bakışlarla süzüyordu beni.

Bu arada rezalet tüm otele yayılmıştı. Kapıcılar odasından müdürün bürosuna kadar her yerde, fraulein'in yağmura aldırılmadan sabahın altısında otelden koşarak çıktığından ve İngiltere Oteli'ne doğru koştuğundan söz ediliyordu fısır fısır. Konuşmalardan ve üstü kapalı birtakım sözlerden anladığım kadarıyla geceyi benim odamda geçirdiğini biliyorlardı. Zaten General'in ailesi çoktan dile düşmüştü: General'in bir gün önce delirdiğini ve tüm otelden işitilecek biçimde hüngür hüngür ağladığını bilmeyen yoktu. Büyükannenin aslında General'in annesi olduğunu, yalnızca oğlunun Matmazel de Cominges'le evlenmesine engel olmak ve eğer sözünü dinlemezse onu mirasından mahrum bırakmak için kalkıp ta Rusya'dan buralara geldiğini, sözü dinlenmeyince de Kontes'in

General'in gözü önünde tüm parasını bile bile rulette kaybettiğini söylüyorlardı. Müdür başını sallayarak,

“Diese Russen!” deyip duruyordu öfkeyle. Ötekiler de kahkahayı basıyorlardı. Müdür hesabımı çıkarıp getirdi. Kumarda yüklü bir para elde ettiğimi bilmeyen kalmamıştı; beni ilk kutlayan da kaldığım katın garsonu Kari olmuştu. O sırada aklım başka yerdeydi. Soluğu hemen İngiltere Oteli'nde aldım.

Henüz çok erkendi; Mr. Astley kimseyle görüşmüyordu; fakat gelenin ben olduğumu öğrenince karşılamak için koridora çıktı, karşıma dikildi. Donuk bakışlarla tepeden tırnağa süzerek ne söyleyeceğimi beklemeye başladı. Ona hemen Polina'yı sordum.

Mr. Astley gözlerini gözlerimden ayırmaksızın,

– Hasta, diye karşılık verdi.

– Gerçekten sizinle demek?

– A, evet, burada.

– Yani... Onu yanınızda tutmak niyetinde misiniz yoksa?

– Ah, evet, niyetim öyle.

– İyi arna Mr. Astley bu bir rezalete yol açabilir, bunu yapamazsınız. Belki de farkında değilsiniz ama kendisi çok hasta.

– Yo, fark ettim fark etmesine, zaten daha önce size ben söylemişim hasta olduğunu. Eğer hasta olmasaydı geceyi odanızda geçirmezdi.

– Demek bunu da biliyorsunuz?

– Evet, biliyorum. Dün buraya geliyordu, kendisini yakınım olan bir hanımın yanına götürecektim. Ama hastalığı yüzünden yanılıp size geldi.

– Olur şey değil! Sizi kutlarım Mr. Astley. Sahi aklıma gelmişken sorayım; siz bütün gece pencerenin altında mı beklediniz? Bayan Polina gece boyunca pencereyi açık tuttu, orada durup durmadığınıza bakmamı söyledi hep, bu arada durmadan güldü.

– Sahi mi? Hayır, pencerenin altında değildim, koridorda bekliyordum, bir aşağı bir yukarı dolandım durdum.

– Her neyse, ona baktırmak gerek, Mr. Astley.

– Evet, ben bir doktor çağırttım, eğer ölürse bunun hesabını sizden sorarım.

Şaşırp kalmışım.

– Özür dilerim Mr. Astley ama ne demek istiyorsunuz siz?

– Dün gece iki yüz bin thaler kazandığınız doğru mu?

– Yalnızca yüz bin florin kazandım.

– Gördünüz mü işte! Yarın da soluğu Paris'te alırsınız artık.

– Nedenmiş o?

Mr. Astley sanki kitaptan okuyormuş gibi bir ses tonuyla açıkladı:

– Ellerine para geçmeye görsün, bütün Ruslar postu Paris'e sererler hemen.

– Şimdi bu yaz mevsiminde Paris'te ne yapayım ben? Onu seviyorum, Mr. Astley! Bunu siz de biliyorsunuz.

– Sahi mi? Ben bunun aksine inanıyorum. Üstelik burada kalacak olursanız her şeyinizi kesinlikle kaybedersiniz. Paris'e gitmek için yol paranız bile kalmaz. İyisi mi size güle güle, bugünden tezi yok Paris'e gideceğinize inanıyorum.

– Peki öyleyse, hoşça kalın. Gidiyorum ama Paris'e falan değil... Bizimkilerin sonu ne olur, bir düşünsenize Mr. Astley? Yani, General... Yetmezmiş gibi şimdi de Bayan Polina'nın serüveni... Bütün kent çalkalanacak.

– Evet, bütün kent çalkalanacak; fakat General'in bunu umursadığını hiç sanmıyorum, adam kendi derdine düşmüş. Hem Bayan Polina canı nerede isterse orada yaşar. Ailesine gelince, siz de kabul

edersiniz ki buna aile demek artık çok güç.

Oradan uzaklaşırken Paris'e gideceğime kesinlikle inanan İngiliz'in bu garip tavrı beni güldürdü. "Matmazel Polina ölecek olursa beni düelloda öldüreceğini söylemek istiyor" diye geçiriyordum aklımdan. "Al başına belâyı!" Polina için üzüliyordum, yeminle söylüyorum ki içim parçalanıyordu. Ama yine de garip şeydi doğrusu: Dün rulet masasının başına geçip de tomar tomar paraları cebe indirmeye başlayınca, Polina'ya olan aşkım neredeyse ikinci plânda kalmıştı. Bunu şimdi söylüyorum, o zaman farkında değildim pek. Gerçekten bir kumarbaz mıydım ben? Yo, Tanrı da şahidimdir ki, onu bugün de hâlâ seviyorum. O sırada da, yani Mr. Astley'in yanından ayrılıp otele döndüğüm sırada da acı çekiyor, hep kendimi suçluyordum. Ama tam o sırada, evet tam o sırada başıma son derece aptalca bir iş geldi.

General'i görmek için apar topar dairesine giderken, o kattaki odalardan birinin kapısı açıldı, birisi bana sesleniyordu. Baktım, dul Bayan Cominges. Matmazel Blanche beni çağırmasını istemiş.

Matmazel Blanche'in dairesine gittim hemen.

İki odalı küçük bir daireleri vardı. Yatak odasından Matmazel Blanche'in kahkahaları ve konuşmaları işitiliyordu. Yataktan yeni kalkıyordu.

– Ah, c'est lui! Viens donc, bêtâ! Doğru mu, que tu as gagné une montagne d'or et d'argent? J'aimerais mieux l'or.

– Evet, doğru, dedim gülerek.

– Ne kadar?

– Yüz bin florin.

– Bibi, comme tu es bête. İçeri girsene, seni işitemiyorum. Nous ferons bombance, n'est-ce pas?

Odaya girdim. Pembe satenden bir örtünün altına uzanmıştı; güçlü, esmer omuzları, o çıldırtıcı omuzları görünüyordu; o omuzlar ki, insan düşünde ancak görebilirdi; esmer teniyle tatlı bir uyum içindeki bembeyaz dantellerle bezenmiş ince patiska bir gecelik belli belirsiz, ancak örtebiliyordu bu omuzları.

– Mon fils, astu du coeur? diye gülerek bağırdı beni görünce. Her zamanki gibi neşeli bir gülüştü bu, hatta kimi zaman içtenlikle bile güldüğü olurdu.

Corneille'den bir cümleyle,

– Toutre autre... diye başladım.

– Bak gördün mü işte, gördün mü? dedi sevimli bir gevezelikle. Hadi şimdi gidip çoraplarımı bul bana, giymeme yardım et... Sonra si tu n'es pas trop bete, je te prends a Paris. Biliyorsun, ben hemen gidiyorum.

– Şimdi mi?

– Yarım saat içinde.

Gerçekten de tüm eşyalar toplanmıştı. Sandıklar ve diğer her şey hazırlandı. Kahvesini çoktan koymuşlardı.

– Eh bien! Tu verras Paris, eğer istersen tabi. Dis donc, qu'est-ce que c'est qu'un outchitel? Tu etais bien bete, quant tu e'tais outchitel. İyi ama çoraplarım nerde hani? Hadi, giydir şunları bana!

Gerçekten de alabildiğine güzel, esmer, minicik ayaklarını uzattı; ayakkabıların içinde küçücük görünen nice ayak vardı ki, Blanche'inkiler kadar biçimli değildi. Güldüm, ipek çorabı bacağına geçirmeye başladım. Matmazel Blanche bu sırada yatakta oturmuş, durmadan gevezelik edip duruyordu.

– Eh bien, que feras-tu, si je te prends avec? Önce je veux cinquante mille franks. Parayı bana Frankfurt'ta verirsin. Nous allons a Paris, orada birlikte yaşarız et je te ferai voir des etoiles en plein jour. Görülmemiş güzellikte kadınlar göreceksin orada. Dinle...

– Dur bakalım, sana elli bin frank verince bana ne kalacak?

– Et cent cinquante mille franks, onu unuttun mu yoksa? Hem seninle iki ay yaşamayı da kabul

ediyorum, que sais je? Bu iki ayda yüz elli bin frankı yer bitiririz. Görüyorsun ya, je suis bonne en fant, şimdiden her şeyi açık açık söylüyorum sana. Mais tu verras des etoiles!

– Ne yani, tüm parayı iki ayda mı?..

– Ne o, korktun mu? Ah, vil esclave! Ama şunu bil ki, böyle bir ay yaşamak, senin bütün bir ömrüne bedeldir. Bir ay... Et apres, le deluge! Mais tu ne peux comprendre, va! Hadi ordan, çekil başımdan, sen buna lâyük değilsin! Ah, que fais-tu?

Çorabın diğer tekini giydirirken birdenbire ayağını öpmekten kendimi alamamıştım. Ayağını hemen geri çekti ve topuğuyla yüzüme hafifçe vurmaya başladı. Sonunda da beni kovdu. Ama arkamdan, “Eh bien mon outchitelim, je t’attends, su tu veux... On beş dakika sonra gidiyorum!” diye seslendi.

Odama dönerken başım fırıl fırıl dönüyordu. Matmazel Polina para tomarını suratıma çarpıp da daha dün Mr. Astley’i bana yeğ tuttuysa bunda benim ne suçum vardı? Döşemenin üzerine hâlâ oraya buraya saçılmış birkaç banknot duruyordu, hepsini topladım. O sırada kapı açıldı ve -daha önce yüzüme bile bakmayan- müdür içeri girdi, beni Kont Vnin henüz boşalttığı aşağı kattaki lüks daireye yerleşmeye davet etti.

Bir an için düşündükten sonra,

“Hesabı kesin!” diye bağırdım. “On dakikaya kadar ayrılıyorum buradan.”

“Paris’se Paris’e ! Demek yazgı böyleymiş!” diye düşündüm.

On beş dakika sonra üçümüz, yani Matmazel Blanche, dul Bayan Cominges ve ben, özel bir kompartımda oturuyorduk. Matmazel Blanche bana bakıp bakıp isterik kahkahalar atıyordu. Bayan Cominges’in de ondan geri kaldığı yoktu. Ne yalan söyleyeyim, neşem hiç de yerinde değildi. Yaşamım iki parçaya bölünüyordu; oysa dünden beri tüm varlığımı tek elde ortaya sürmeye alışmıştım artık. Anî zenginliğin benim için çok fazla olduğu, başımı döndürdüğü bir gerçektir. Peut-etre je ne demandais pas mieux. Bana öyle geliyordu ki, bir an için de olsa dekor değişmişti. “Dur hele, bir ay sonra yine buradayım, işte o zaman görüşürüz bakalım Mr. Astley!” diye geçiriyordum içimden. Evet, evet, şu anda bugünmüş gibi anımsıyorum: O Blanche budalasının kahkahalarına katılırken kıyasıya üzgündüm.

Blanche arada bir kahkahalarını keserek beni neredeyse bir güzel azarlıyordu;

– Neyin var senin? Ne aptal şeysin! Ah, ne aptalsın! diye bağıriyordu. Evet, öyle, evet, evet, o iki yüz bin frangı har vurup harman savuracağız. Ama buna karşılık mais tu seras heureux, comme un petit roi. Kravatlarını bile kendi ellerimle bağlayacağım ve seni Hortense ile tanıştıracam. Paramız bittiği zaman da sen yine buraya dönersin, kasaları yine boşaltırsın. O Yahudiler ne demişti sana? Bütün iş yürekli olmakta. Sen de öylesin zaten, sende bu yüreklilik varken bana, Paris’e daha dünyanın parasını getirirsin. Quant a moi, je veux cinquante mille francs de rente et alors...

– Ya General ne olacak? diye sordum.

– Bilirsin, General bana her gün bir demet çiçek satın alır. Bu kez çok ender bulunabilecek türden bir çiçek istedim kendisinden. Zavallı adamcağız döndüğünde bir de bakacak ki, kuş yuvadan uçmuş. O da arkamızdan gelecek, görürsün bak. Hah hah ha! Buna çok memnun olurum doğrusu. Paris’te bana çok yararı dokunur. Buradaki borçlarını Mr. Astley nasıl olsa öder...

İşte böylece Paris’e gitmiş oldum.

XVI. BÖLÜM

Paris için ne söyleyebilirim? Bütün bu olup bitenler saçmalıktan, çılgınlıktan başka bir şey değildi hiç kuşkusuz. Paris'te toplam üç hafta kadar kaldım, bu üç haftanın sonunda yüz bin frankımın yerinde yeller esiyordu. Yalnızca yüz bin franktan söz ediyorum, öbür yüz bin fransı Matmazel Blanche'a vermiştim. Elli bini Frankfurt'ta, öbür elli bini ise üç gün sonra senet olarak Paris'te vermiştim, senedi bir haftada paraya çevirmişti.

“Et les cent mille francs qui nous restent, tu les mangeras avec moi, mon outchitel...” Zaten bana hep outchitel diyordu. Matmazel Blanche ayarındaki insanlardan daha hesapçı, daha cimri, daha sefil bir şey düşünmek zordur. Ama cimriliği ancak kendi parası söz konusu olunca ortaya çıkıyordu. Benim yüz bin franga gelince, Paris'te dikiş tutturabilmesi için bu paraya gerek duyduğunu bana açık açık söyledi.

“Artık lüks bir yaşama kavuştuğuma göre uzun süre kimse beni yerimden edemez, gerekli önlemleri aldım nasıl olsa” diye de ekledi. Aslında o yüz bin frankı görmemişim bile; para her zaman onun elindeydi, her gün yoklayıp durduğu cüzdanımda en çok yüz frank kadar bir para olurdu, hatta çoğu zaman daha da az.

Kimi zaman saf bir tavırla,

“Parayı ne yapacaktıydın sen?” diyordu.

Benim de pek sesimi çıkardığım yoktu zaten. Oysa kendisi o parayla çok güzel bir daire dayayıp döşedi. Yeni evini gezmeye götürdü, odaları gösterirken,

“Görüyorsun işte, hesabımı bildikten sonra küçücük olanaklarla ve ince bir beğeniyle neler başarıyor” dedi. Küçücük olanak dediği tam elli bin frank tutuyordu. Kalan elli bin frankla da araba ve at satın aldı; ayrıca iki balo, daha doğrusu iki gece partisi verdik. Gelenler arasında Hortense, Lisette ve Cleopatra adlarında her bakımdan dikkat çekici ve her türlü çirkinlikten uzak kadınlar da vardı. Bu iki partide ben o budala ev sahibi rolünü oynamak zorunda kaldım; sonradan görme tüccarları; cahil ve son derece küstah subayları; moda uygun frakları ve sarı eldivenleriyle beş para etmez ufak tefek yazarları ve önemsiz gazetecileri ağırladım; kibirleri ve kendini beğenmişlikleri bizim Petersburg'takilere bile taş çıkartırdı. Benimle alay etmeye kadar götürdüler işi ama ben şampanyayla bir güzel sarhoş oldum ve arka odada sızıp kaldım. Bütün bunları son derece iğrenç buluyordum.

“C'est un outchitel! Il a gagne deux cent mille francs. Ben olmasam bu parayı nasıl harcayacağını bilemezdi. Daha sonra yine öğretmenliğe dönecek, ona daha uygun bir iş ayarlayabilecek olanımız var mı? Onun için bir şeyler yapmalıyız.”

Üzüldükçe ve sıkıldıkça şampanya içiyordum. Her meteliğin inceden inceye hesabının yapıldığı, para canlısı, burjuva bir ortamda yaşıyordum. İlk iki hafta süresince Blanche'ın benden hoşlanmadığını fark ettim; gerçi beni yine titizlikle giydiriyor, her sabah kravatımı kendi elleriyle bağlıyordu ama yine de için için aşağılıyordu beni. Ancak buna aldırış ettiğim yoktu. Canım sıkılıyor, içim kan ağlıyordu, bu yüzden sık sık Château des Fleurs'e gidiyordum; orada düzenli olarak her akşam içip sarhoş oluyor -çok kötü oynanan- kankan dansını öğreniyordum. Sonunda Blanche kıymetimi bilmeye başladı. Birlikte yaşadığımız sürece elimde kâğıt kalemle arkasından koşacağını, harcadığı parayı, benden ne kadar çaldığını, daha ne kadar çalacağını hesaplayacağını sanıyordu; harcadığı her on frank için kavgaya tutuşacağımıza inandırmıştı kendini. Benden beklediği saldırılara karşı kendini önceden hazırlıyordu; ancak beklediği saldırıyı göremeyince bu kez kendisi saldırıya geçti. Kimi zaman ateş püskürecek gibi oluyordu ama sessizce yatağa uzanarak gözlerimi tavana diktiğimi görünce şaşır kalıyordu. Başlangıçta bir budala, yalnızca basit bir outchitel olduğunu sanıyor ve uzun uzadıya açıklama yapmaktan kaçınıyordu; belli ki, “Budalanın biri işte, durup

dururken gözünü açmamın ne yararı var sanki!” diye düşünüyor olmalıydı. Kimi zaman yanımdan çekip gidiyor, on dakika sonra yine geri dönüyordu -bu tür olaylar bütçemizi aşan çılgınca harcamalarda bulunduğu zamanlarda oluyordu. Örneğin, çiftine on altı bin frank vererek atlarını değiştirdiğinde yine aynı şey oldu.

Yanıma sokularak,

– Bana kızmadın ya, bibi? diye sordu.

– Yoo, kızdığım falan yok! Yalnız canımı sıkıyorsun! diyerek elimle ittim onu. Bu tavrımı öylesine ilginç bulmuştu ki, hemen yanıma oturdu.

– Bak dinle, bu atlara o kadar parayı boşuna ödemedim ben, aslında çok ucuza kapattım. Satmaya kalksak yirmi bin frank ederler.

– Kuşkusuz öyledir, kuşkusuz. Gerçekten çok güzel atlar. Artık şahane bir araba takımın var. Bundan sonra keyfine diyecek yok. Her neyse işte, kapatalım bu konuyu.

– Kızgın değilsin demek?

– Ne diye kızayım ki? Gerek duyduğun şeyleri satın almakla akıllılık ediyorsun. İleride bunların sana çok yararı dokunacak. Gösterişli bir yaşam biçiminin olması, görüyorum ki senin için çok gerekli, başka türlü milyonları nasıl biriktirirsin. Bizim yüz bin frank yalnızca bir başlangıç sayılır, nedir ki yüz bin frank, okyanusta bir damla...

Küplere bineceğimi, bağırıp çağıracağımı sanan Blanche böyle konuştuğumu görünce şaşırılmıştı.

– Demek sen... Demek böylesin ha! Mais tu as l'esprit pour comprendre! Sais-tu, mon garçon, keşke bir outchitel değil de bir prens olarak doğmuş olsaydın! Demek paramızın böylesine kısacık bir zamanda tükenivermesine üzülüyor musun?

– Para nedir ki! Keşke hemen bitse!

– Mais... Sais-tu... Mais dis donc, zengin misin yoksa? Mais sais-tu gerçekten parayı küçümsüyorsun. Qu'est-ce que tu feras apres, dis donc?

– Daha sonra Hamburg'a gidip bir yüz bin frank daha kazanacağım.

– Oui, oui, c'est ça, c'est magnifique! Kesinlikle kazanacağını biliyorum, kazandıklarını buraya getireceğinden de eminim. Eh bien, bu gidişle seni gerçekten seveceğim! Peki öyleyse, mademki bambaşka birisin, ben de seni her zaman severim. Bir kez olsun aldatmam. Anlayacağın şu son zamanlarda seni pek sevmediğim hâlde, parce que je croyais que tu n'es qu'un outchitel -quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas? Ama yine de gönülden bağlıyım sana; parce que je suis bonne fille.

– Bırak bu yalanları! Ya şu Albert denilen esmer subay kim oluyor peki? Geçen gün görmedim mi sanki?

– Oh oh, mais tu es...

– Hadi canım, tüm bunlar yalan. Sana kızdığımı mı sanıyorsun yoksa? Ben bunları önemsemem, il faut que jeunesse se passe. Benden önce onu tanıyıp sevdiğine göre tutup da kovacak hâlin yoktu ya? Yalnız bak, sakın ona para vereyim deme, tamam mı?

– Buna da kızmıyorsun demek? Mais tu es un vrai philosophe, sais-tu? Un vrai philosophe! Eh bien, je t'aimerai, je t'aimerai -tu verras, tu seras content! diye bağırды coşkuyla.

Gerçekten de o günden sonra bana dostça bağlandı, son on günümüz böyle geçti. Bana söz verdiği “Yıldızlar”ı göremedim ama diğer konularda verdiği tüm sözleri tuttu. Hatta beni Hortense ile de tanıştırdı, kendi çapında olağanüstü bir kadın olan Hortense bizim çevremizde Therese philosophe diye anılıyordu.

Bu konuyu daha fazla uzatmaya gerek yok; çünkü kendine özgü atmosferiyle aslında apayrı bir öykü konusudur. O sırada her şeyin bir çırpıda sona ermesini bütün kalbimle istiyordum. Ama daha önce de söyledim ya, bizim yüz bin frank hemen hemen bir ay daha dayandı. Buna ben de çok şaşırılmıştım doğrusu; Blanche en azından seksen bin frankla kendine birtakım eşyalar almıştı, biz de yirmi bin

frankla oldukça iyi bir şekilde yaşamıştık. Son günlere doğru bana gerçekten dürüst davranan Blanche -hiç değilse bazı konularda bana yalan söylemiyordu artık- girdiği borçları üstüme yıkmayacağını söyledi.

– Sana ne fatura imzalattım, ne de senet. Çünkü acıdım. Başka biri olsa hiç bakmaz böyle yapardı ve sen de kendini hapisanede bulurdun. Görüyorsun ya, seni ne kadar çok seviyorum ve ne kadar iyi davranıyorum, görüyorsun işte! Acaba şu kahrolası düğün kim bilir kaç patlayacak bana!

Gerçekten de bir düğün söz konusuydu. Bu düğün, birlikte yaşadığımız o ayın sonunda yapıldı; öyle sanıyorum ki, benim yüz bin frankımın son kırıntıları da bu düğün sırasında uçup gitti. Bu da her şeyin sonu oldu böylece; yani birlikte geçirdiğimiz o bir ay bitmiş oldu ve ben de böylelikle resmen emekliye ayrıldım.

Nasıl oldu anlatayım; Paris’e yerleşmemizden bir hafta sonra General çıkageldi. Gelir gelmez de dosdoğru Blanche’ı buldu, geliş o geliş, artık sürekli bizimle kalıyordu. Aslında başka yerde kendine ait küçük bir dairesi vardı. Blanche çılgınlarla, neşeli kahkahalarla karşıladı onu; hatta boynuna bile sarıldı; kendisi nereye gitse, General’i de oraya taşıyordu; bulvarlarda, araba gezintilerinde, tiyatrodan bile yanından eksik etmiyordu. General hâlâ birtakım işlere yarayacak durumdaydı; oldukça gösterişli ve soylu bir görünümü vardı, uzun boyluydu, gerçi yüzü birazcık buruşmuştu ama posbıyıkları ve uzun favorileriyle -ne de olsa süvari birliğinde hizmet vermişti- hâlâ yakışıklı sayılırdı. Davranışları kusursuzdu, tavırları nazikti; akşamları çok şık giyinirdi. Paris’e gelince madalyalarını da takmaya başlamıştı. Bulvarlarda böyle birinin kolunda boy göstermek, Blanche’ın arayıp da bulamadığı bir şeydi. İyi yürekli ve aptal General’in keyfine diyecek yoktu; Paris’e, bize geldiğinde böyle bir durumla karşılaşacağını hiç ummuyordu. Blanche’ın görür görmez avaz avaz bağırıp kapı dışarı etmesinden çok korkmuştu. Olaylar hiç de umduğu gibi çıkmayınca şaşırılmıştı, sevincinden uçuyordu âdeta. O bir ayı son derece mutlu geçirdi; Paris’ten ayrıldığı sırada hâlâ aynı durumdaydı. Roulettenburg’dan o sabah birdenbire ayrılmamızdan sonra başına neler geldiğini ancak burada öğrenebildim. Felç geçirmiş ve bir hafta kadar deli gibi sayıklayıp durmuştu. Doktorlar tedavi ederek iyileştirmişlerdi ama o tedaviyi birdenbire yarıda bırakarak atlayıp ilk trenle Paris’e gelmişti. Blanche’ın güler yüz göstermesi en iyi ilâç yerine geçmişti hiç kuşkusuz; ancak olanca mutluluğuna karşın, hastalığın izlerinden kurtulamıyordu. Doğru dürüst düşüncecek ya da ciddî bir konuşmayı sürdürecektir durumda değildi; böyle zamanlarda, iki kelimedede bir başını sallayarak “Hımm!” diyor, böylece durumu kurtarmaya çalışıyordu. Sık sık gülüyordu ama bir türlü bastıramadığı sinirli ve hastalıklı bir gülüştü bu; bazen kalın kaşlarını çatarak bir köşede saatlerce oturuyor, kara kara düşünüyordu. Çok unutkandı, son derece dalgınlaşmıştı, kendi kendine konuşmaya başlamıştı. Bir tek Blanche canlandırabiliyordu onu; bir köşeye çekilip kara kara düşünmesi ve keyifsizliği Blanche’ı göremeyişinden kaynaklanıyordu. Blanche gönlünü almadan dışarı onsuz çıktığı zamanlarda da böyle olurdu. Kendini melankoliye kaptırdığının farkında olmadığı için de böyle anlarda ne istediğini dile getiremezdi. Bir-iki saat öylece oturduğu zamanlarda -Blanche birkaç saatliğine ya da bütün gün boyu dışarıda olduğunda, belki de Albert’le buluşmaya gittiğinde- General birdenbire durduğu yerde duramaz oluyor, bir şeyi anımsamak, birisini bulmak istercesine sağa sola dönerek çevresine bakmaya başlıyordu; fakat hiç kimseyi göremeyince, ne sormak istediğini anımsamayınca, ta ki Blanche kahkahalar atarak süslü püslü geri dönünceye kadar oracıkta dalgın dalgın oturuyordu. O zaman Blanche hemen ona koşuyor, şakalaşmaya, hatta pek nadir de olsa öpmeye başlıyordu. General onu gördüğüne öylesine seviniyordu ki, gözlerinden yaşlar boşanıyordu... Bu duruma çok şaşırıyordum doğrusu.

Blanche, General’in geldiği günden beri davasını savunmaya başlamıştı. Saygıya değer sözler bile ediyordu; benim yüzümden General’e ihanet ettiğini, onunla ne de olsa nişanlı sayıldığını, söz verdiğini, kendisi için ailesini terk ettiğini, son olarak da benim bir zamanlar General’in hizmetinde bulunduğumu unutmamak zorunda olduğumu söyledi... Kendimden de mi utanmıyordum yoksa?.. Ben

ağzımı açıp da tek söz etmezken Blanche önceleri aptalın biri olduğumu sandı, sonralarıysa iyi yürekli biri olduğuma karar verdi. Yani onun gibi saygıdeğer bir genç kadının -Blanche ne de olsa iyi huylu bir kız sayılırdı, kendi çapında tabii, ilk zamanlar takdir edememiştim bunu- gözüne girebilmişim. Son zamanlarda bana hep şöyle diyordu: “Sen iyi ve akıllı birisin. Yazık ki aptallık ediyorsun! Hiçbir zaman ama hiçbir zaman paran olmayacak senin!”

“Un vrai russe, un calmouk!” derdi benim için.

Sanki uşağıyla köpeğini dolaştırmaya gönderircesine beni General’i gezdirmeye gönderdi birkaç kez. General’i alıp lokantalara, tiyatroya ve Bal Mabille’e götürüyordum. Blanche bu iş için kesenin ağzını açıyordu, aslında General’in kendi parası vardı, milletin gözü önünde cüzdan çıkarmaktan pek hoşlanıyordu. Bir seferinde Palais-Royale’de gözüne ilişen ve çok hoşuna giden yedi yüz franklık bir broşu Blanche’a armağan etmek üzere satın almaya kalktı, engel oluncaya kadar neler çektim. Yedi yüz franklık bir broş Blanche için neydi ki?

Üstelik General’in topu topu bin frank kadar bir parası vardı. Bu parayı nereden bulduğunu asla öğrenemedim. Öyle sanıyorum ki, otel borçlarını ödeyen Mr. Astley vermiş olacaktı. Bana olan tutumuna gelince, sanıyorum General, Blanche’la nasıl bir ilişki içinde olduğumuzun farkında değildi. Büyük bir servet kazandığımı işitmişti ama beni yine de Blanche’ın özel sekreteri ya da uşağı falan sanıyordu. Benimle hâlâ üst perdeden, emir verircesine konuşuyordu, kimi zaman bir güzel paylıyordu bile. Hele bir gün kahvaltıda Blanche’la ikimizi gülmekten kırdı geçirdi. Pek öyle alıngan biri değildi ama nedense birdenbire gözüne batmışım işte! Bugün bile nedenini anlayamıyorum. Gerçi kendisinin de anladığını sanmıyorum ya, neyse... Uzatmayalım; bitmek tükenmek bilmeyen bir nutuk attı; “Zıpırın biri olduğumu... Bana dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğini... Dersimi vereceğini...” daha bir yığın şey söyledi bağıra çağıra. Söylediklerinden kimse tek sözcük anlamadı. Blanche gülmekten yerlere yatıyordu. Sonunda güçlkle sakinleştirip gezmeye götürdük. Çoğu zaman hüznünlendiğini, birini ya da bir şeyi özlediğini, Blanche’ın varlığına karşın başka birinin yokluğunu çektiğini fark ediyorum. Bir-iki kez benimle konuşacak oldu ama ciddi şeyler söyleyemiyordu; ordudaki yaşamından, ölen karısından, parasal durumundan ve çiftliğinden söz ediyordu hep. Bazen hoşuna giden bir sözcüğü ya da cümleyi diline doluyor, o anki duygu ve düşüncelerine uygun olmasa bile günde yüz kez yerli yersiz kullanıp duruyordu. Ona çocuklardan söz edecek oldum; fakat her zamanki gibi lâfi değiştirip havadan sudan konuşmaya başlıyordu.

“Evet, evet, çocuklar haklısınız, çocuklar!”

Yalnız bir keresinde tiyatroya giderken yolda duygularını açığa vurdu...

“Mutsuz çocuklar!” diye söze başladı birden, “Evet, efendim, evet, çok mutsuz çocuklar!” O akşam birkaç kez yineledi bu “Mutsuz çocuklar!” lâfını. Sözü Polina’ya getirince, birden parlayıverdi.

“Nankör bir kadın o!” diye bağırıldı. “Kötü yürekli ve nankör! Aileyi rezil etti! Burada doğru dürüst bir yasa olsa, ona haddini bildirirdim ben! Evet, efendim! Evet, bayım!” De Grioux’ya gelince, onun adını bile duymak istemiyordu.

“Beni mahvetti o” dedi. “Gırtlığımı kesti, bir eşkıya o! Tam iki yıl karabasan oldu bana! Aylarca düşlerime girdi. O adam, o adam, o... Ah, bir daha adını bile duymak istemiyorum!”

Blanche’la General’in arasında bir şeyler döndüğünün farkındaydım ama her zamanki gibi bir şey söylemiyordum. Haberi ilk kez Blanche’dan aldım; ayrılmamızdan tam bir hafta önceydi.

– Il a de la chance, dedi heyecanla, büyükanne gerçekten ağır hastaymış, öleceği kesin. Mr. Astley bize bir telgraf göndermiş. General ne de olsa onun varisi sayılır, bunu sen de kabul edersin. Varisi olmasa bile fark etmez, bana ne zararı var ki! Bir kere kendi emekli aylığı var, hem sonra arkada, kendi odasında oturacak, orada çok mutlu olur. Eh, ben de “Madame la generale” olacağım. Yüksek sosyeteye gireceğim -Blanche oldum olası hep bunu düşlerdi zaten. Ve toprak sahibi olacağım. J’aurai un chateau, des oujiks, et puis j’aurai toujours mon million.

– Peki ya değişir de kıskançlığa başlarsa... Sonra da Tanrı bilir artık neler neler ister, bunu

anlıyor musun?

– Ah, kim demiş! Yo, hayır, hayır! Böyle bir şeyi göze alamaz. Gerekli önlemleri aldım ben, sen orasını hiç merak etme. Albert adına birtakım senetler imzalattım ona. Mızıkçılık edecek olursa boyunun ölçüsünü alıverir. Ama sanmam ki böyle bir şeyi göze alsın.

– Peki o zaman, evlen öyleyse...

Evlenme töreni aile arasında sessiz bir şekilde yapıldı. Albert ve birkaç yakın dost çağırılmıştı. Hortense, Cleopatra ve benzerleri uzak tutuldular. Damat durumu son derece ciddiye alıyordu.

Blanche kravatını kendi eliyle bağlamış, saçlarına pomat sürmüştü; frakı ve beyaz yelege içinde General pek havalı görünüyordu.

Blanche, General'in odasından çıkarken,

“Il est pourtant tres comme il fault” dedi. Sanki General'in tres comme il fault oluşu onu pek şaşırmıştı nedense.

Bana gelince, ayrıntılarla pek ilgilenmiyor, uzaktan uzağa seyirci kalıyordum. Olup bitenlerin çoğu bu yüzden aklımda kalmamış. Yalnız şu kadarını çok iyi anımsıyorum ki, Blanche'la annesi dul Cominges'in asıl soyadları Cominges değil, du Placet'di. O zamana kadar da Cominges soyadını neden kullanmışlardı bilmiyorum. Ama general bu işe pek sevindi, hatta du Placet adını de Cominges'den daha çok beğendi. Düğün sabahı giyinip kuşandıktan sonra salonda bir aşağı bir yukarı geziniyor, bir yandan da son derece ağırbaşlı ve kendini beğenmiş bir havayla,

“Modemoiselle Blanche du Placet! Blanche du Placet! Du Placet! Bayan Blanche du Placet! diye yinelerken yüzü sevinçle parlıyordu. Kilisede, belediyede, evdeki düğün yemeğinde, yalnızca hoşnut ve mutlu değil, gururluydu da. Her ikisinde de birtakım değişiklikler olmuştu. Blanche saygıdeğer havalara girmişti.

Son derece büyük bir ağırbaşlılıkla bana,

“Bundan böyle davranışlarımı tümüyle değiştirmem gerekli” dedi. “Ama biliyor musun, böyle berbat bir durum aklımın ucundan bile geçmezdi... Düşün bir kez, yeni adımları bir türlü öğrenemedim gitti: Zagoryanski, Zagozianski, madame la generale de Sago... A Sago, ces diables de noms russes, enlin, madame la generale quatorze consonnes! Comme c'est agreable, n'estce pas?”

Nihayet ayrıldık; Blanche, o sersem Blanche, vedalaşırken birkaç damla gözyaşı bile döktü,

“Tu étais bön enfant, dedi burnunu çeke çeke. Je te croyais bete et tu en avais l'air ama bu sana çok yakışıyordu.

Elimi son kez sıktıktan sonra birden, Attends! diye haykırdı ve odasına koştu. Bir dakika sonra bana iki bin frank getirdi. Böyle bir şey yapacağına asla inanmazdım!

“Al bunu, lâzım olur. Çok bilgili bir outchitel olabilirsin; ancak çok aptal bir erkeksin. Sana iki binden fazla vermiyorum; çünkü... Nasıl olsa hepsini kumarda kaybedersin. Eh, hadi güle güle. Nous serons toujours bons amis, eğer yine kazanırsan çık gel bana, et tu seras heureux!”

Cebimde hâlâ beş yüz frank kadar bir para vardı; bunun yanı sıra bin frank değerinde güzel bir saatim ve elmas kol düğmelerim vardı; hiç sıkıntı çekmeksizin uzun süre yaşayabilirdim. Bu küçük kentte bile bile kaldım, kafamı toplamak, daha da önemlisi Mr. Astley'i görmek istiyordum. Anlattıklarına göre Mr. Astley'in yolu kesinlikle buraya düşecek ve işleri nedeniyle burada yirmi dört saat kalacaktı. Ondan her şeyi öğreneceğim, sonra da... Sonra da doğruca Hamburg'a gideceğim. Roulettenburg'a gitmeyeceğim, belki seneye giderim. Söylenenlere göre aynı masada ikinci kez şansını denemek uğursuzluk getirirmiş. Hem asıl kumar Hamburg'da oynanıyor.

XVII. BÖLÜM

Yaklaşık yirmi aydır notlarıma bakmamışım; şimdiyse yalnızca zaman öldürmek, dertlerimden bir nebze olsun sıyrılmak için alıp okudum. Hamburg'a giderken notlarımı yazmayı bırakmışım. Tanrım!.. O son satırları ne kadar da büyük bir huzurla yazmışım! Mutlulukla değilse dahi, nasıl da iyimserlikle, nasıl da sarsılmaz ümitlerle yazmışım! Kendimle ilgili hiçbir şüphem var mıydı acaba? Aradan geçen yirmi aydan fazla bir zamanın ardından bir dilenciden bile daha kötü bir duruma düştüm! Ne dilencisi?.. Dilencilik olsa yine iyi! Düpedüz mahvettim kendimi! Bu durumda kıyaslama yapmanın hiç gereği yok. Ahlâk kurallarına da aldırdığım yok zaten. Böyle durumlarda ahlâkî dersler çıkarmaktan daha saçma bir şey olamaz! Ah şu kendini beğenmiş insanlar!.. Bir söze başlamaya görsünler, büyük havalarda nasıl da her fırsatta bolca nasihatler eder, nasıl da atıp tutarlar! Eğer durumun tüm kötülüğüyle kafama nasıl dank ettiğini bir bilseler, bilgiçlik taslamaya, bana akıl vermeye kalkışmazlardı. Hem benim bilmediğim hangi yeni şeyi söyleyebilirler ki? Sorun bu değil!.. Bütün sorun şu aslında: Rulet tekerleğinin bir dönüşü her şeyi bir anda değiştirebilir, o zaman yılışarak beni kutlamaya ilk gelenler yine bu ahlâkçılardan başkaları olmaz! Bundan hiç kuşku duymuyorum. O zaman, şimdi yaptıkları gibi sırtlarını çevirmezler bana. Ama hepsinin canı cehennem! Şimdi ben neyim? Koca bir hiç! Yarın ne olabilirim? Dirilip yeniden yaşamaya başlayabilirim! Tümüyle perişan olup gitmeden, içindeki insanı bulabilirim!

Gerçekten de Hamburg'a gitmişim, ama... Daha sonra yine Roulettenburg'a ve Spa'ya, hatta Baden'e bile gittim; Baden'e o namussuzun, Danışman Hintze'nin uşağı olarak gittim. Evet, tam beş ay uşaklık yaptım. Hapisten çıktuktan sonraydı -Roulettenburg'da bir borç yüzünden girmiştim hapse. Bu borcumu benim bilmediğim biri ödedi de öyle kurtuldum. Acaba kimdi? Mr. Astley mi?.. Yoksa Polina mı? Bilmiyorum ama iki yüz thaler tutarındaki borcum ödendi ve böylece serbest bırakıldım. Nereye gidebilirdim? O zaman tutup bu Hintze'ye gittim. Akıllı havada, genç biriydi; çalışmaktan hoşlanmazdı. Bense üç dilde konuşup yazabiliyordum. İşin başında otuz gulden aylık alan bir sekreterdim ama zamanla gerçekten uşağı olup çıktım. Bir sekreter tutacak parası olmadığı için aylığımı azaltmıştı; benimse gidecek yerim yoktu. İster istemez yanında kalmayı sürdürdüm, uşaklığa katlandım. Onun hizmetindeyken yeterince yiyip içmiyordum, dişimden tırnağımdan artırarak beş ayda yetmiş gulden biriktirdim. Bir akşam Baden'de ayrılmak istediğimi bildirdim. Hemen o akşam rulet masasına oturdum. Ah, yüreğim nasıl da çarpıyordu! Hayır, paraya umursadığım falan yoktu benim! Bütün istediğim, tüm o Hintzelerin, tüm otel hizmetçilerinin ve tüm o güzelim Badenli kadınların ertesi gün benden söz etmeleri idi; öyküm dilden dile dolansın, herkes benden söz etsin, hayranlıkla bu yeni zafer karşısında eğilsin istiyordum. Gerçi bütün bunlar çocuksu düşler, çocuksu özlemlerdi ama... Kim bilir, belki Polina'ya da rastlardım ve ona her şeyi anlatırdım. O zaman talihin bütün o saçma cilvelerinin üstünde olduğumu görürdü... Ah, hiç de paraya umursadığım yoktu. Yemin ederim ki, kazanacak olsam altından girip üstünden çıksın diye yine bir Blanche'a verir, on altı bin franklık atların çektiği bir arabayla yine Paris'te üç hafta eğlencenin dibine vurarak yaşardım. Cimri olduğumdan kesinlikle emindim; bilâkis, eli açık biri olduğum kanısındayım. Ama yine de krupiyenin, "Trente et un, rouge, impair et passe!" ya da, "Quatre noir, pair et manque!" diye bağırdığını işittikçe yüreğim yerinden oynuyordu. Masanın üstüne yayılmış Lui altınlarına, Frederik altınlarına, thalerlere, krupiyenin küreğiyle çekilirken alev alev parlayan çil çil altın yığınlarına, tekerleğin çevresine dizili iki ayak uzunluğundaki gümüş yığınlara tutkulu gözlerle bakıyordum. Daha asıl kumar salonuna bile gelmeden, ta iki oda öteden paraların şingirdediğini işitince içim gidiyordu.

Ah, yetmiş guldenimi alıp da kumar salonuna gittiğim o akşam nasıl da mükemmeldi benim için! Yine daha önceki gibi on guldeni passe'a koyarak başladım oyuna. Passe'ın uğuruna inanmışım bir kere. Kaybettim. Gümüş olarak altmış guldenim kalmıştı; bir an düşündüm ve zeroda karar aldım.

Zero üzerine her elde beş gulden koymaya başladım; üçüncü elde zero geldi; yüz yetmiş beş guldeni aldığım zaman neredeyse zevkten ölecektim; yüz bin gulden kazandığım zaman bile böylesine mutlu olmamıştım. Kırmızıya yüz gulden koydum... Kazandım. Yine kırmızıya iki yüz gulden birden sürdürdüm... Ve yine kazandım. Siyaha dört yüz koydum... Kazandım. Sekiz yüzün tümünü manque'ya koydum... Yine kazanmıştım. Daha öncekilerle birlikte toplam bin yedi yüz guldenim vardı ve bunlar beş dakikadan daha kısa bir zamanda oluvermişti! Evet, böyle anlarda hayattaki tüm başarısızlıklarını insan bir anda unutuveriyor. Düpedüz yaşamımdan daha da fazlasını ortaya koyarak elde etmişim bunu; tehlikeyi göze almıştım. Ve şimdi yine insan statüsüne çıkmıştım işte!

Hemen otelde bir oda tuttum. Kapıyı kilitledim, oturup gece saat üçe kadar paralarımı saydım. Ertesi sabah uyandığımda artık bir uşak değildim. Hemen o gün Hamburg'a gitmeye karar verdim. Orada ne kimseye uşaklık etmiş, ne de hapse girmiştim. Trenin kalkmasından yaklaşık yarım saat önce gidip bir-iki el daha oynadım ve beş bin florin kaybettim. Ama yine de Hamburg'a gittim. Ve işte şimdi bir aydır buradayım...

Şu da bir gerçek ki, hep kaygı içinde yaşıyorum. Kumarı küçük küçük oynuyor, bir şeyler olmasını bekliyor ve en küçük ayrıntısına varıncaya dek hesaplar yapıyorum; bütün bir gün oyun masasının yanında dikilip oyunu inceliyorum; geceleri düşlerimde bile kumar görüyorum. Gırtlığıma dek batağa saplanmışım, iyice yoldan çıkmışım gibi geliyor bana. Mr. Astley'le karşılaşmamızın bıraktığı izlenimden sonra artık buna iyice inanıyordum. Uzun zamandan beri onunla da görüşmemiştik, bir rastlantı eseri karşılaştık. Onunla şöyle karşılaştım:

Parklarda yürüyor ve aşağı yukarı elli guldenim kaldığını hesaplıyordum. Kaldığım oteldeki küçük odanın hesabımı iki gün önce kapatmıştım. Elimde kalan parayla rulet masasının başına geçip yeniden oynayabilirdim. Kazanırsam iyi, o zaman oyunu sürdürebilirdim; kaybedersem ve eğer öğretmen arayan bir Rus ailesi bulamazsam, tekrar uşak olmak zorundaydım. İşte kafamda bu düşüncelerle komşu prenslikteki parkta ve ormanda günlük gezintiye çıktım. Bazen böyle dört saat kadar yürüdükten sonra yorgun, aç ve susuz Hamburg'a dönüyordum. Tam parkın ana yoluna çıktığım sırada bir bankta oturmakta olan Mr. Astley'i görüverdim. Aslında önce o fark etti beni ve seslendi. Gidip yanına oturdum. Bana karşı soğuk davrandığını görünce ben de durgunlaştım! Oysa onu görmek son derece sevindirmişti beni.

– Buradasınız demek!.. Karşılaşacağımızı biliyordum zaten, dedi. Sakın bana anlatmaya kalkmayın, biliyorum, her şeyi biliyorum. Yirmi ay boyunca başınızdan geçmiş olan her şeyi biliyorum.

– Ya, öyle mi!.. Eski dostlarınızı unutmuyorsunuz demek, diye karşılık verdim. Dostlarınızı unutmamanız size onur katar. Sahi, aklıma gelmişken sorayım: İki yüz guldenlik bir borç nedeniyle yattığım Roulettenburg hapishanesinden beni siz mi kurtardınız? Benim kim olduğumu bilmediğim biri ödemiş bu parayı...

– Yo, hayır!.. Borcunuzu ödeyen, Roulettenburg hapishanesinden sizi kurtaran ben değilim. Ama iki yüz gulden yüzünden hapse girdiğinizi biliyorum.

– Beni kurtaramı biliyorsunuz öyleyse?

– Yo, hayır, bildiğimi söyleyemem.

– Tuhaf... “Bizim Ruslar'dan kimseyi tanımıyorum. Hem zaten Ruslar burada böyle bir şey yapmazlar. Ortodoks Ortodoks'a ancak Rusya'da yardım eder. Bu işi yapsa yapsa ilginç kişilikte bir İngiliz yapmıştır” diye düşünüyordum dedim.

Mr. Astley derin bir şaşkınlıkla dinliyordu beni. Sanırım beni üzüntülü ve ümitsiz bir durumda bulacağını sanıyordu.

Kırgın kırgın bakarak;

– Sizi yine böyle başınıza buyruk, hatta neşeli gördüğüme sevindim, dedi.

Güldüm...

– Yani perişan ve üzüntülü olmadığım için içerliyorsunuz bana...

İlk anda anlayamadı, anladıktan sonra ise gülümseyerek,

– Söylediğiniz şeyler hoşuma gidiyor. Bu sözlerde o coşkun, zekî dostu buluyorum; bu kadar çok çelişkiyi bünyelerinde ancak Ruslar barındırabilir... İnsan en iyi dostunu güç bir durumda görmekten gerçekten de hoşlanır; dostlukların büyük bölümü böyle bir eziklik üzerine kuruludur. Tüm aklı başında insanların bildiği eski bir gerçektir bu. Ama bu durumda, inanın bana, sizi üzgün görmediğime tüm içtenliğimle sevindim. Sahi söylesenize bana, kumarı bırakmaya niyetiniz yok mu sizin?

– Ah, kumarı batsın! Bırakmasına bırakacağım ama eğer...

– Eğer kaybettiklerinizi geri alabilirsiniz... Öyle değil mi? Sözüünüzü bitirmenize gerek yok, böyle söyleyeceğinizi biliyorum. Gerçeği ağzınızdan kaçırdınız, böyle olacağını biliyordum zaten. Söylesenize peki, kumarın dışında nelerle uğraşıyorsunuz, ne yapıyorsunuz?

– Hiç, hiçbir şey...

Beni sınıyor, köşeye sıkıştırıyordu. Olup biten hiçbir şeyden haberim yoktu. Gazete yüzü görmediğim gibi, uzun süredir elime tek bir kitap dahi almamıştım.

– İnzivaya çekilmiş ve uyuşmuşsunuz siz, dedi. Yalnızca yaşamdan, kişisel ve toplumsal haklardan vazgeçmekle kalmamış, insanlık ve yurttaşlık görevlerinize, dostlarınıza da... Öyle ya, ne de olsa sizin de dostlarınız vardı, onlara da yüz çevirmişsiniz; rulette kazanmak dışında yaşamın tüm amaçlarını yadsılamakla kalmayıp kendi anılarınızdan bile vazgeçmişsiniz. Yaşamınızın o coşkun ve tutkulu dönemini anımsıyorum ama siz o zamanki en iyi duygularınızı bile çoktan unutup gitmişsiniz; düşleriniz, arzularınız çift ve tek, kırmızı, siyah, ortadaki on iki rakamından öteye gitmiyor artık! İşte ben bu kanıdayım!

– Durun Mr. Astley, n'olur, lütfen anımsatmayın bunları, diye öfkeyle bağırdım. Şunu söyleyeyim ki, hiçbir şeyi unutmuş değilim; ancak bir süre için her şeyi, ta ki kendimi toparlayıncaya kadar her şeyi, hatta anılarımı bile silip atmaya çalışıyorum kafamdan. Durumum düzeldiği zaman... O zaman görürsünüz nasıl dirileceğim!

– On yıl sonra bile hâlâ burada olacaksınız. Eğer hâlâ hayatta olursam, şu oturduğumuz bankta bunu size tekrar hatırlatırım.

– Peki, öyleyse, yeter artık, diye sabırsızlıkla kestim sözünü. O kadar unutkan olmadığımı göstermek için Bayan Polina'nın şimdi nerede olduğunu sormama izin verin. Mademki borçlarımı ödeyen siz değilsiniz, o hâlde kesinlikle odur. O gün bugündür ondan hiç haber alamadım.

Hayır!.. Sanmam ki borçlarınızı ödeyen o olsun. Şimdi İsviçre'de, eğer kendisi hakkında sorular sormazsanız büyük iyilik edersiniz, diye kestirip attı.

İster istemez güldüm.

– Bu konuda siz de yaralısınız demek...

– Bayan Polina'yı bütün saygıdeğer insanlardan daha çok saygıya değer bulurum; fakat bir daha söylüyorum; kendisi hakkında sorular sormazsanız beni mutlu edersiniz. Siz onu hiç ama hiç tanımadınız. Adını ne zaman sizin dudaklarınızdan işitsem, ahlâkî duygularım inciniyor.

– Öyle mi!.. Ama yine de yanılıyorsunuz. Düşünsenize bir kere; sizinle onun dışında başka hangi konuda konuşabilirim? Söyler misiniz? İkimizin de tüm anıları onunla ilgili. Merak etmeyin, sırlarınızı öğrenmeye hiç de hevesli değilim... Bayan Polina'nın yalnızca dış yaşantısıyla, yani ne durumda olduğuyla ilgilenmiştim. Eh, bu da iki kelimeyle anlatılabilir.

– Peki öyleyse, ben de bu iki kelimeyi söyler ve konuyu kapatırım o zaman. Bayan Polina bir süre hasta yattı, hâlâ da hasta sayılır; bir süre İngiltere'nin kuzeyinde, annemle kız kardeşimin yanında kaldı. Altı ay önce büyükanne, hani şu çılgın kadın, evet, büyükanne öldü. Bir tek Bayan Polina'ya yedi bin pound bıraktı. Bayan Polina şu anda evlenmiş bulunan kız kardeşimle birlikte İsviçre'ye gezmeye gitti. Büyükanenin vasiyetnamesiyle güvence altına alınan kız ve erkek kardeşi ise

Londra'da okuyorlar. Üvey babasına, yani General'e gelince, bir ay önce Paris'te felçten öldü. Matmazel Blanche ona çok iyi davrandı ama büyükannenin General'e bıraktığı her şeyi kendi üzerine geçirmekten de geri durmadı... İşte hepsi bu sanırım.

– Peki ya De Grioux?.. O da mı İsviçre gezisinde?

– Hayır, De Grioux İsviçre gezisinde falan değil. Nerede olduğunu da bilmiyorum; ayrıca sizi uyarırım, bir daha bazı adları birlikte anarak kaba ve yakışsız imalarda bulunmayın, yoksa bozuyoruz!

– Ne yani, onca dostluğumuza karşın mı bozacağız?

– Evet, onca dostluğumuza karşın,..

– Binlerce kez özür dilerim, Mr. Astley. Ama izninizle belirtmek isterim: İncitme ya da kaba hiçbir şey yok ortada; ben Bayan Polina'yı şöyle ya da böyle suçlamış değilim ki! Hem genel anlamda söylersek, bir Fransız'la genç bir Rus kızı arasındaki birleşme, ne sizin Mr. Astley, ne de benim anlayıp çözümleyebileceğimiz bir sorun olmasa gerek.

– Eğer De Grioux adını başka bir adla birlikte anmasaydınız bile, “Bir Fransız'la genç bir Rus kızı” demekle neyi amaçladığınızı sorardım size. Ne “Birleşme”siymiş bu? Hem niçin özellikle bir Fransız olsun, niçin genç bir Rus kızı olsun?

– Gördünüz mü?.. Siz de ilgileniyorsunuz işte. Ama bu uzun bir hikâyedir, Mr. Astley. Öncelikle bilmeniz gereken pek çok şey var. İnsana gülünç gelir ama aslında önemli bir sorundur bu. Bir Fransız, Mr. Astley, tam ve güzel bir biçimdir. Siz bir İngiliz olarak aynı görüşte olmayabilirsiniz; bir Rus olarak ben de -isterseniz hadi buna kıskançlık yüzünden diyelim- aynı kanıda değilim; fakat bizim genç kızlarımız bu konuda çok farklı düşünüyor olabilirler. Siz Racine'i yapmacıklı özentili ve parfüm kokularına bulanmış kabul edebilirsiniz, belki de okumak bile istemezsiniz. Racine tıpkı size olduğu gibi bana da yapmacıklı, özentili ve parfüm kokularına bulanmış görünebilir, hatta bir bakıma gülünç bile görünebilir; fakat ne olursa olsun Racine yine de çekicidir, Mr. Astley. İstesek de istemesek de büyük bir şairdir. Biz henüz ayılar gibi yaşarken, Fransız'ın ulusal tipi, yani Paris'li, zarif bir kalıba dökülmeye başlamıştı. Devrim, soyluluğun varisidir bu işte. Günümüzde artık en bayağı Fransız bile kendi inisiyatifinin, ruhunun ve yüreğinin etkisi olmaksızın, davranışları, konuşma ve hatta düşünme biçimiyle kibar ve zarif havalara girmesini becerir. Bütün bu özellikler miras yoluyla geçmiştir. Ne denli sığ, ne denli aşağılık da olsalar, böyledir bu. İşte Mr. Astley, size şu kadarını söylemeliyim ki, yeryüzünde genç bir Rus kızı kadar açık yürekli, akıllı ve samimî bir yaratık daha yoktur. Şu ya da bu rolün maskesiyle karşısına çıkacak bir De Grioux için o kızın gönlünü çelmek çok kolaydır; çünkü zarif bir kalıbı vardır, Mr. Astley; genç kız bu kalıbın mirasla edinilmiş bir giysi olduğunu nereden bilsin, bunu adamın ruhu, ruhunun ve yüreğinin doğal kalıbı zanneder o. Darılmayın ama açık açık söylemek isterim, İngilizlerin de birçoğu incelikten yoksundur, Ruslar ise güzelliğe karşı son derece duyarlı ve düşkünlerdir. Ancak ruh güzelliğini sezebilmek ve insanın olduğu gibi görünüp görünmediğini anlayabilmek için bizim kadınlarımızın, özellikle de genç kızlarımızın çok daha fazla özgürlüğe, çok daha fazla bağımsızlığa, çok daha fazla deneyime ihtiyaçları var. Bayan Polina'nın, özür dilerim adı ağzımdan kaçırıldı, sizi o De Grioux alçağına yeğ tutmaya karar verebilmesi için uzun, hem de pek uzun bir süreye ihtiyacı var. Gerçi değerinizi anlayacak, arkadaşınız olacaktır. Yüreğini size açacaktır ama yine de o alçak, o uğursuz, o aşağılık tefeci De Grioux'yu gönlünden silip atamayacaktır. Çünkü aynı De Grioux, Polina'nın karşısına zarif bir marki, düş kırıklığına uğramış bir liberâl, düşüncesiz General'e ve ailesine yardım eli uzattığı için, sözüm ona mahvolmuş biriymiş gibi çıktı. Ne mal olduğu da sonradan ortaya çıktı tabi. Ama olsun varsın, ne çıkar ki; siz ona o eski De Grioux'yu verin... Buna can atıyor! Şimdiki De Grioux'dan ne denli nefret ediyorsa, yalnızca hayallerinde de yaşasa, eski De Grioux'yu o denli özleyecek. Siz şeker rafinerisi işletiyordunuz, öyle değil mi, Mr. Astley?

– Evet, şu ünlü Lovvell ve Ortakları Firması'na ortağım.

– İşte görüyorsunuz, Mr. Astley. Bir yanda bir şeker fabrikatörü, öbür yanda Belvedere Apollon'u; uzaktan yakından hiçbir benzer yanları yok. Oysa ben şeker fabrikatörü bile değilim, alt tarafı basit bir rulet kumarbazıyım, dahası uşaklık bile ettim, Bayan Polina hiç kuşkusuz çoktan öğrenmiştir bunu, öyle ya, görünüşe bakılırsa uçan kuştan haber alıyor.

Mr. Astley soğuk ve düşünceli bir tavırla,

– Acı çektiğiniz için söylediklerinizi duymuyor gibisiniz, saçma sapan konuşuyorsunuz, dedi. Hem söyledikleriniz de yeni hiçbir şey yok.

– Haklısınız! Yalnız, soylu dostum, işin asıl korkunç yanı da bu değil mi zaten. Benim bütün suçlamalarım ne denli eskimiş, ne denli bayağı ve ne denli gülünç olursa olsun, yine de doğru! Siz ve ben, hiçbir şeyin üstesinden gelemedik, avcumuzu yaladık!

– Alçakça saçmalıklar bunlar... Çünkü, çünkü... Anlatayım da görün öyleyse, diye bağırdı.

Mr. Astley'in sesi titriyor, gözleri kıvılcımlar saçıyordu.

– Anlatayım da görün öyleyse, nankör, kötü yürekli, zavallı!.. Ben Hamburg'a onun isteğine uyararak sizinle görüşmek, içtenlikle uzun uzun konuşmak ve sonra da ona her şeyi... Duygularınızı, düşüncelerinizi, umutlarınızı ve... Anılarınızı anlatmak için gelmiştim!

– Gerçekten mi?.. Doğru mu bu?.. diye haykırdım.

Gözlerimden yaşlar boşandı. Sanırım ömrümde ilk kez oluyordu böyle bir şey, gözyaşlarıma hâkim olamıyordum.

– Evet, mutsuz adam, o sizi seviyordu. Bitip tükenmiş biri olduğunuza göre artık söyleyebilirim! Bu kadarla da kalmıyor, eğer sizi bugün bile sevdiğini söylesem, bunu bile bile yine burada kalırsınız, çekip gitmezsiniz! Evet, kendi kendinizi mahvettiniz siz. Yetenekliydim oysa iyi bir zekâya sahiptiniz, kötü biri sayılmazdınız; doğru dürüst adamlara ihtiyaç duyulan ülkenize yararınız dokunabilirdi. Oysa siz... Siz burada kalacak ve yaşamınızı hebâ edeceksiniz. Sizi suçlamıyorum. Bence tüm Ruslar zaten böyledir ya da böyle olmaya yatkındırlar. Rulet olmasa bile, ona benzer bir şeye kaptırırdınız kendinizi. Bu kuralın dışında olanlar çok nadirdir. Emeğin ne demek olduğunu anlamayan ilk siz değilsiniz -köylülerinizden söz etmiyorum. Rulet tam Ruslara göre bir oyun. Şimdiye kadar namuslu kaldınız, hırsızlık etmektense uşaklık etmeyi yeğlediniz... Ama yarın başınıza neler gelebileceğini düşündükçe korkuyorum. Neyse, bu kadar yeter. Hoşça kalın! Kuşkusuz paraya ihtiyacınız vardır? Alın şu on Lui altınını, daha fazlasını vermiyorum. Çünkü nasıl olsa kumarda kaybedeceksiniz. Alın şunu ve hoşça kalın! Hadi, alın şunu!

– Hayır, Mr. Astley, bütün o söylediklerinizden sonra, şimdi nasıl olur da...

– Alsanıza şunu! diye haykırdı. Hâlâ onurlu bir insan olduğunuzdan şüphe duyuyor değilim. Bir dostun candan bir dostuna verdiği para olarak kabul edin bunu. Eğer kumarı bırakıp Hamburg'dan ayrılacağınıza inansam, yeni bir işe başlayasınız diye size bin pound verirdim. Ama bin pound yerine yalnızca on Lui altını veriyorum; çünkü bugün sizin için ha bin pound, ha on Lui altını... Sonuç hep aynı... Kumarda kaybedeceksiniz. Alın ve hoşça kalın!

– Ayrılırken size sarılmama izin vererseniz alırım.

– Ooo, elbette!

Dostça bir kucaklaşmanın ardından Mr. Astley uzaklaştı.

Hayır, yanılıyordu! Polina ve De Grioux konusunda sert ve budalaca konuştuysam, o da aynı şeyi Ruslar için yapmıştı. Kendim için söylemiyorum bunu. Zaten... Hem zaten önemsemeye değmez. Bütün bunlar lâf, hep lâf, oysa lâfi bırakıp işe koyulmalı! Şimdi en önemli şey, İsviçre! Yarın, ah ne olurdu yarın hemen yola çıkıp gidebilseydim! Hayatımını yeniden kurmak, yeniden doğabilmek! Göstermeliyim onlara... Hâlâ insan olabileceğimi anlasın Polina. Yeter ki... Ama hayır, artık çok geç! Ama yarın belki olabilir... Ah, hissediyorum, başka türlü olamaz zaten! Şu anda on beş Lui altınım var. Bir zamanlar on beş guldenle başlamıştım! Eğer dikkatli başlarsam... Ama tehlikeye girmeden de olmaz ki, çocukluk etmenin sırası değil! Mahvolduğumu anlamıyor muyum sanki! İyi de

niçin yeniden doğmayayım? Evet! Ömrümde bir kez olsun sabırlı ve tedbirli davranırsam tamamdır. İşte hepsi bu! Bir kez olsun kişiliğimi bulsam, bir saat içinde tüm yazgımı değiştirebilirdim! Bütün iş güçlü olmakta. Şu son felâketten yedi ay önce Roulettenburg'da neler olup bittiğini anımsamam yeterli. Ah, gözümü nasıl da karartmışım: Her şeyi ama her şeyi kaybetmiş... Tam istasyondan çıkıyordum ki, bir de baktım, yeleşimin cebinde bir gulden kalmış. "Vay canına, yemek param varmış meğer!" dedim kendi kendime. Ama yüz adım kadar gitmedim, vazgeçip geri döndüm. O bir guldeni manque -bu kez manque üzerinde karar kılmışım- üzerine oynadım. İnsan yabancı bir ülkede, yapayalnız, sevdiklerinden uzakta, o gün ne yiyeceğini bile bilmeden son, evet, en son guldenini de ortaya koyduğu zaman içi bir tuhaf oluyor! Kazandım ve yirmi dakika sonra istasyondan cebimde yüz yetmiş beş guldenle ayrıldım. İşte aynen böyle oldu! Bazen tek bir guldenin ne anlama geldiğini görüyorsunuz işte! Peki, ya o gün böylesine ihtiraslı, böylesine cesur olmasaydım!

Yarın, yarın her şey sona erecek artık!

1867

son